

ELÄMÄ, USKO, RUKOUS – JA MUSIIKKI

Musiikkikasvatus Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä 2005

Suvi Luokkakallio

Musiikkikasvatuksen pro gradu

Musiikin laitos

Toukokuu 2007

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistinen	Laitos Musiikin laitos
Tekijä Luokkakallio <u>Suvi</u> Marjaana	
Työn nimi Elämä, usko, rukous – ja musiikki Musiikkikasvatus Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä 2005	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Toukokuu 2007	Sivumäärä 73 + 6
<p>Tiivistelmä</p> <p>Rippikoulu on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työmuoto, joka tavoittaa vuosittain suhteellisesti enemmän nuoria kuin mitä Suomen väestöstä kuuluu kirkkoon. Rippikoulusuunnitelma uudistui vuonna 2001 ja sai nimekseen Elämä – usko – rukous. Pro gradu -tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten rippikoulusuunnitelma 2001:n mukainen musiikkikasvatus toteutui Lapuan hiippakunnassa vuonna 2005 järjestetyillä rippikoululeireillä. Kyselylomakkeilla suoritettu kartoitus (N = 70) tuotti tuloksen, johon oli vaikuttamassa yli puolet alueen seurakunnista. Tarkastelin tutkimuksessa erityisesti musiikin mahdollisuuksia rippikoulun yleistavoitteen tukijana, rippikouluohjaajien roolia musiikkikasvattajana sekä musiikinopetuksen muotoa, sisältöä ja työtapoja.</p> <p>Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä musiikki liittyy rippikoulusuunnitelman mukaisesti kaikkeen toimintaan, vaikka se, mitä musiikista siinä sanotaan, ei ole selvää läheskään kaikille rippikouluohjaajille. Yhteistä laulamista pidetään rippikoulussa itsestäänselvyytenä ja musiikkia kuunnellaan paljon. Ohjaajien mielestä rippikoulun yleistavoitteen tukeminen musiikin avulla onnistuu parhaiten, kun musiikki kattaa mahdollisimman erilaisia tyyliuuntia ja käyttötapoja. Heistä suurin osa tuntee vastuuta rippikoulun musiikkikasvatuksesta, ja monet papit ja nuorisotyönohjaajat käyttävät musiikkia omassa opetuksessaan. Rippikouluohjaajien yhteistyö toteutuu musiikkikasvatuksen osalta seurakunnissa vaihtelevasti. Käytännössä vastuu musiikin käytöstä rippikoulussa jakautuu vain harvoin koko tiimille.</p> <p>Musiikkia opetetaan yleisesti omana aineenaan, eivätkä sen aihepiirit sulaudu rippikoulun muuhun opetukseen juuri muuten kuin jumalanpalvelusopetuksen yhteydessä. Musiikinopetuksen tärkeimmiksi aiheiksi kanttorit kokevat virsikirjan ja jumalanpalvelusmusiikin. Gospelmusiikin tärkeys jakaa mielipiteet äärimmäisyydestä toiseen. Yleisimpiä musiikinopetuksen työtapoja kanttoreilla ovat laulaminen, keskustelut ja musiikinkuuntelu, ja myös ryhmätyöt ja luennointi ovat tavallisia. Niillä papeilla ja nuorisotyönohjaajilla, jotka hyödyntävät musiikkia omassa opetuksessaan, käytetyimmät tavat ovat laulaminen ja musiikinkuuntelu.</p>	
Asiasanat Musiikkikasvatus, rippikoulu, musiikinopetus, nuoruusikä	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston musiikin laitoksen kirjasto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LUTERILAINEN KIRKKO	7
	2.1 Kirkko ja uskonnollisuus Suomessa	7
	2.2 Musiikki kirkossamme	9
3	NUORET	13
	3.1 Nuoruus kehitysvaiheena	13
	3.2 Usko nuoren elämässä	14
	3.3 Musiikin merkitys nuoruudessa	16
4	RIPPIKOULU	19
	4.1 Rippikoulun lähtökohdat	19
	4.2 Rippikoulun tavoitteet ja toteutus	21
5	MUSIIKKI RIPPIKOULUSSA	23
	5.1 Lähtökohdat	23
	5.2 Musiikinopetuksen sisältö	26
	5.3 Aikaisemmat tutkimukset	28
6	TUTKIMUSASETELMA	31
	6.1 Tutkimusongelma	31
	6.2 Kyselytutkimus	31
	6.3 Aineiston keruu	33
	6.4 Tietoa vastaajista	36
	6.4.1 Papit	36
	6.4.2 Kanttorit	37
	6.4.3 Nuorisotyönohjaajat	39
	6.4.4 Diakoniatyöntekijä ja nuorisomusiikko	40

7	TUTKIMUSTULOKSET	41
7.1	Rippikouluohjaajien valmiudet ja yhteistyö	41
7.2	Tärkeintä rippikoulussa	42
7.3	Musiikki rippikoulun yleistavoitteen tukijana	43
7.4	Rippikouluohjaajat musiikkikasvattajina	45
7.5	Yhteinen musisointi rippikoulussa	46
7.6	Musiikki erikseen vai osana muuta opetusta?	50
7.7	Rippikoulun musiikinopetuksen sisältö	51
7.8	Työtavat rippikoulun musiikkikasvatuksessa	54
7.9	Yhteenveto	55
8	POHDINTA	57
8.1	Laulua läpi leirin	57
8.2	Työskentelytapojen muodonmuutos	59
8.3	Rippikouluohjaajien koulutuksen kehittäminen	62
8.4	Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	64
9	PÄÄTÄNTÖ	68
	LÄHTEET	70
	LIITTEET	74
	Liite 1: Saatekirje	74
	Liite 2: Kyselylomake	75

1 JOHDANTO

Rippikoulu on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työmuoto, joka tavoittaa vuosittain suhteellisesti enemmän nuoria kuin mitä Suomen väestöstä kuuluu kirkkoon. Sillä on merkittävä vaikutus siihen, minkälaisen kuvan nuori kristinuskosta saa, ja käymänsä rippikoulun perusteella hän voi kokea sen omakseen tai hylätä sen. Rippikoulu on ikään kuin portti, josta voidaan kävellä avoimin mielin sisään kirkkoon ja sen uskoon – tai sitten se voidaan painaa ika-ajoiksi kiinni kurkistamatta toiselle puolelle. Kirkossa tiedostetaan rippikoulun tärkeys uskon omaksumisen kannalta, ja siksi rippikoulu onkin jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen kohteena. Viimeksi rippikoulun virallinen pohjapiirros, rippikoulusuunnitelma, uudistui vuonna 2001 ja sai nimekseen Elämä – usko – rukous sen perustan mukaan, jonka päälle rippikoulu rakennetaan.

Musiikin osa rippikoulussa on kiinnostanut minua keväästä 2004 asti. Olin menossa seuraavana kesänä opettamaan musiikkia kahdelle rippikoululeirille, ja tutkin hyvissä ajoin kirkon www-sivuilta, mitä rippikoulun musiikinopetuksen pitäisi sisältää. Juuri ennen ensimmäistä leiriä sain vielä eräältä kanttorilta materiaalia ja opastusta oppituntien sisältöihin, ja kohta käsissäni olikin pino kalvoja, monisteita ja kasetteja. Leirit sujuivat miten sujuivat; pidin paperinmakuisia tunteja, lauloimme paljon ja soitimmekin sen verran kuin vähillä soittimilla oli mahdollista. Mietin itsekseni, mikä järki rippikoulun musiikinopetuksessa oikein on. Onko tärkeää mahduttaa tiiviiseen viikonmittaiseen leiriin faktaa virsikirjan historiasta ja siitä, miten sellainen marginaalisoitin kuin urut toimii, kun rippikoulun pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin vahvistaa nuoren uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan?

Yliopistolla aloin seuraavana syksynä tehdä proseminarityötä otsikolla "Musiikki rippikoulussa". Halusin selvittää siinä, millainen rooli musiikilla pitäisi rippikoulussa olla. Kahlasin Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelmaa edestakaisin, ja luulin olevani seuraavaan kesään mennessä paljon viisaampi. Kesällä olin kuitenkin taas nukahtaa omalle virsikirjaoppitunnilleni. Missä ovat hienot pedagogiset ideat, kun niitä tarvitaan? Miten musiikin saisi luontevaksi osaksi kaikkea rippikoulun toimintaa? Syksyllä palasin jälleen rippikoulusuunnitelman ääreen ja päätin alkaa selvittää niin musiikkikasvattajan kuin kanttorinkin näkökulmasta, miten muiden seurakuntien rippikouluissa musiikkikasvatukseen suhtaudutaan. Syvennyn tässä musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielmassa kartoittamaan kyselytutkimuksen

avulla, miten vuoden 2001 rippikoulusuunnitelman mukainen musiikkikasvatus on toteutunut Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä vuonna 2005. Ottavatko kaikki rippikouluohjaajat vastuuta musiikkikasvatuksen toteuttamisesta? Liittyykö musiikki suunnitelman mukaisesti luontevasti kaikkeen rippikoulun toimintaan? Millaisia tulkintoja tehdään puitesuunnitelmas-
ta, joka ei määrää selkeästi, mitä tehdään ja miten? Pohjustan käytännön tutkimustyötä selvit-
tämällä kirkon asemaa Suomessa, sen suhdetta musiikkiin ja sen rippikoulukäytäntöä sekä
musiikin ja uskon liittymistä nuoren maailmaan.

Uusimman rippikoulusuunnitelman mukaisen musiikkikasvatuksen toteutumista rippikoulus-
sa ei ole tutkittu vielä ollenkaan. Muutenkin musiikkiin liittyvä rippikoulututkimus on ollut
varsin vähäistä. Sanna Kiviluodon uskonnonpedagogiikan pro gradu -työ "Musiikki rippikou-
lussa – musiikin käyttö ja tehtävät rippikoulussa" vuodelta 2003 liittyy aiheeseen lähimmin.
Hän selvitti ympäri Suomea lähetetyillä kyselyillä, miten musiikkia käytetään rippikoulussa,
millainen musiikki on erityisessä suosiossa ja kuka rippikoulussa musisoi ja miksi. Lisäksi
hän tutki, millaisia tavoitteita musiikin käytöllä rippikoulussa on. Kiviluodon tekemän tutki-
muksen aikaan uusi rippikoulusuunnitelma oli kuitenkin vielä koekäytössä. Muita aiheeseeni
liittyviä tutkimuksia ovat Mika Sagulinin vuonna 2002 Sibelius-Akatemian Kuopion koulu-
tusyksikön kirkkomusiikin koulutusohjelmaan tekemä tutkielma "Sibelius-Akatemian kirkko-
musiikin opiskelijat 2001 ja rippikoulun musiikki", Anu Piutulan vuonna 1989 tekemä opin-
näytetyö "Rippikoulun musiikinopetus: kanttoreiden kokemuksia ja näkemyksiä" sekä Kirsi
Korhosen "Musiikki leiririppikoulussa oppilaan näkökulmasta" vuodelta 1992. Näiden tutki-
musten taustalla on kuitenkin edellinen, vuoden 1980, rippikoulusuunnitelma.

2 LUTERILAINEN KIRKKO

2.1 Kirkko ja uskonnollisuus Suomessa

Kristinuskolla ja kirkolla on ollut hallitseva asema ja kansoja yhdistävä vaikutus länsimaissa vuosisatojen ajan (Helve 1997, 146). Vaikka valtio ja kirkko ovat aikojen kuluessa eriytyneet toisistaan, muun Euroopan tilanteeseen verrattuna suomalaiset ovat uskonnollisesti poikkeuksellisen yhtenäinen kansa. Kirkon tutkimuskeskuksen mukaan vuoden 2003 lopussa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 84,1 % väestöstä. Maassamme uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien määrä on keskimääräistä korkeampi, vaikka kirkkoon kuuluvien määrä on vähitellen vähentynyt. Toisaalta, vaikka suomalaisista 13,5 % ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan, heistä yli kolmasosa pitää itseään kristittyinä. (Niemelä 2004a, 39–40.) Kirkon jäsenyyttä ei siis modernissa maailmassa voi pitää uskonnollisuuden mittarina. Yleisesti kirkko nähdään maassamme myönteisessä valossa, heikkojen puolustajana. Reilusti yli puolet suomalaisista pitää sitä tarpeellisena, rehellisenä ja luotettavana ja enemmän kuin aiemmin avoimena, armahtavana ja suvaitsevana. (Niemelä 2004b, 56.)

Suomessa evankelis-luterilaisella kirkolla oli selvästi valtionkirkon asema vuoteen 1869 asti, jolloin kirkkolaisissa selkiintyivät kirkon ja valtion rajat. Tuolloin kirkko sai oman itsehallinnon ja erityisen kirkkolain säätämisyjärjestyksen kirkolliskokouksineen. Myös kirkkolakiin tuli vain kirkkoa itseään koskevia määräyksiä. Itsenäistynyt Suomi omaksui uskonnollisesti neutraalin linjan, joskin luterilainen ja ortodoksinen kirkko säilyttivät julkisoikeudellisen erityisasemansa. Uskonnonvapauslaki säädettiin vuonna 1922. (Aamenesta öylättiin. Kirkon ja uskon sanakirja 2004, s. v. kirkko ja valtio.) Helven (1997, 146) näkemyksen mukaan Suomen suurimmilla ns. kansankirkoilla, luterilaisella ja ortodoksisella, on nykyään kaksi näkyvää, symbolista roolia: julkisten perhettä yhdistävien rituaalien kuten häiden ja hautajaisten järjestäminen sekä tiettyihin valtiollisiin seremonioihin osallistuminen. Voidaankin sanoa, että kirkolla on symbolinen valta tukea maallista valtaa (Helve 1997, 146). Kirkolla ja valtiolla on toki yhä muutakin yhteistä, esimerkiksi koulujen uskonnonopetus, kirkkolain erityinen säätämisyjärjestys, seurakuntien osallistuminen väestökirjanpitotehtävien hoitoon sekä vanki- ja sotilassielunhoidosta huolehtiminen. Valtiovallalla on myös oikeus säätää kirkollis-

verotuksesta ja muusta kirkon taloudellisesta lainsäädännöstä. (Aamenesta öylättiin. Kirkon ja uskon sanakirja 2004, s. v. kirkko ja valtio.)

Länsimaissa puhutaan paljon maallistumisesta, jonka on todettu olevan yhteiskunnan modernisaation tulosta. Ensin tapahtuu maallistuminen yhteiskunnan tasolla, mikä käytännössä tarkoittaa uskonnollisten ja maallisten järjestelmien eriytymistä. Toisessa vaiheessa uskonto alkaa heikentyä yksilöiden elämässä, ja kolmannessa uskonto siirtyy yhä enemmän yksityiselle elämäntilanteelle. Aikaamme leimaa erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten avoin asennoituminen erilaisiin uskontoihin ja ideologioihin. Median tietoisuutemme tuomista moninaisista aineksista valitaan omaan maailmankatsomukseen ne, jotka koetaan mielekkäiksi, eikä yhtä oikeaa ideologiaa välttämättä ole. Samalla kun uskonto yksityistyy, se myös muuttuu monimuotoisemmaksi. Vaikka kirkosta eroaminen ei nykyään ole tavatonta, uskonnollisuus ei ole katoamassa – muuttumassa kylläkin. Maallistuminen ei ehkä olekaan oikea termi kuvaamaan kirkon asemaa Suomessa ja muualla länsimaissa. Kysymys on paremminkin kirkollisen auktoriteetin heikentymisestä. (Niemelä 2004c, 45–48.)

Kirkon tutkimuskeskuksen (Niemelä 2004c, 49) mukaan lähes kaksi kolmasosaa suomalaisista pitää itseään uskonnollisena, mutta Suomessa ja sen naapurimaissa julkinen uskonnonharjoitus eli lähinnä uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen on vähäistä. Suomalaisista vain 14 % osallistuu uskonnolliseen tilaisuuteen vähintään kerran kuukaudessa. Jumalanpalveluksessa käy vähintään kerran kuukaudessa vain 6 % suomalaisista, vähintään kerran vuodessa lähes puolet. Ehtoolliselle osallistuu vähintään kerran vuodessa kolmasosa suomalaisista, ja yhtä moni käy hengellisessä musiikkitalaisuudessa. Vaikka kirkolliset ja hierarkkisesti jäsenyneet uskonnollisuuden muodot kuten jumalanpalvelukseen osallistuminen tai opillinen sitoutuminen kirkkoon auktoriteettina eivät tunnu soveltuvan nyky maailman trendeihin, yksityinen uskonnonharjoittaminen on Suomessa yllättävän aktiivista. Rukoileminen ei ole vähentynyt neljännesvuosisadan aikana, ja ihmisillä on aina tarve etsiä ja löytää vastauksia elämänsä kysymyksiinsä. Joka neljäs suomalainen rukoilee päivittäin ja joka kymmenes vähintään kerran viikossa. Kolmasosa lukee kristillistä sanomalehteä tai seurakuntalehteä kuukausittain, ja joka viides seuraa hengellisiä tai uskonnollisia ohjelmia televisiosta tai radiosta. Raamattua lukee vähintään kerran kuukaudessa 12 % suomalaisista. (Niemelä 2004c, 47–51.)

Kirkkomonitor 2004 -asennetutkimus osoittaa, että 73 % suomalaisista pitää itseään kristittyinä ja 63 % luterilaisena. Alle 25-vuotiaista kristittynä pitää itseään 67 % ja luterilaisena vain 44 %. Tutkimukseen osallistuneista 36 % uskoo sellaiseen Jumalaan, josta kristinusko opettaa, kun taas 28 % uskoo eri tavoin kuin kirkko opettaa. Reilusti yli puolet vastaajista pitää vähintään todennäköisenä, että Jumala on luonut maailman, ja yhtä moni pitää vähintään todennäköisenä Jeesuksen ylösnousemusta. Siihen, että Jeesus on Jumalan poika, uskoo kaksi kolmesta vastaajasta. Vaikka näitä kristinuskon perusasioita pidetään varsin todennäköisinä, uskovana itseään pitää vain 38 % ja uskovaisena 16 % vastaajista. Toisaalta riippumatta siitä, uskooko keskeisiin opinkohtiin tai kuuluuko mihinkään uskontokuntaan, suurin osa vastaajista pitää Jeesuksen opetuksia ja elämänohjeita sopivina nykyaikaankin. On loogista, että "oikeaoppisten" uskomusten heikentyminen johtaa institutionaalisen uskonnollisuuden heikentymiseen. (Niemelä 2004c, 51–55.)

2.2 Musiikki kirkossamme

Musiikin vahva asema luterilaisessa kirkossa perustuu Raamattuun ja kirkon perinteeseen. Maailman luodessaan Jumala antoi ainekset myös musiikkiin. Se on siis osa ihmisten maailmaa, jossa Jumala on läsnä. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 32.) Raamatussa ei tosin esiinny kertaakaan sanaa musiikki (Tuppurainen 2003, 39). Sariola (2003, 14) kuitenkin toteaa sen olevan Vanhassa testamentissa luonteva osa ihmisen elämää – niin luonteva, että sitä ei tarvitse erikseen mainita. Tuona aikana musiikki ja tanssi kuuluivat juhlallisiin tilanteisiin ja jumalanpalveluksiin, ja Vanhan testamentin teksteissä onkin runsaasti mainintoja monenlaisista puhaltimista sekä kieli- ja lyömäsoittimista. Musiikkia käytettiin myös terapeuttisiin tarkoituksiin; kuningas Saulin tiedetään saaneen apua masennukseensa Daavidin harpunsoiton kuuntelemisesta. (Nissinen 2004, 15–16; vrt. Pyhä Raamattu 1992.) Monet psalmit puolestaan kehottavat laulamaan, soittamaan ja ylistämään (Rippikoulusuunnitelma 2001, 32). Uusi testamentti ei juurikaan puhu musiikin ilmenemisestä, joskin Kolossalaiskirjeen kolmannessa luvussa kehoitetaan laulamaan "kiitollisin mielin Jumalalle psalmeja, ylistysvirsiä ja hengellisiä lauluja". Tietävästi alkuseurakunta omaksui perinteisen käsityksen musiikista Jumalan lahjana, ja kristityt ovatkin laulaneet kokoontumisissaan alusta asti. (Sariola 2003, 15; Rippikoulusuunnitelma 2001, 32; vrt. Pyhä Raamattu 1992.)

Kuten rippikoulusuunnitelmassa (2001, 32) todetaan, musiikki yhdistää ihmisiä, ja senkin takia se on yhä olennainen osa luterilaista jumalanpalvelusta. Sen on liityttävä kiinteästi jumalanpalveluksen sisältöön, olihan uskonpuhdistaja Lutherinkin mielestä olennaista puhutun ja laulettun sanan yhteys (Sariola 2003, 17, 30–31). Tämän päivän jumalanpalvelusmusiikkisamme on aineksia varsin monilta aikakausilta ja monista maista. Pelkästään luterilaisen kirkon uusimmassa vuoden 1986 virsikirjassa on virsiä eri puolilta Eurooppaa 1500-luvulta 1980-luvulle asti, onpa mukana pari negrospirituaaliakin. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja 1986.) Jumalanpalveluksissa käytettävässä liturgisessa laulussa on yhtymäkohdita keskiajan gregoriaaniseen lauluun, kun taas virsisävelmiä on uudistettu rytmikkäämpään, populaarimusiikillisempaan suuntaan (Tuppurainen 2003, 57–58).

Kaikkea seurakunnan musiikkitoimintaa johtaa kanttori. Hän vastaa musiikista jumalanpalveluksissa, muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa ja hoitaa muuta musiikkikasvatustyötä sekä edistää musiikin käyttöä seurakunnan toiminnassa. Kanttori myös vastaa seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta. (Kirkkojärjestys 1055/1993, 6. luku, 39 §.) Kanttorin virka voi edellyttää joko laajaa yliopistotutkintoa, ylempää korkeakoulututkintoa tai muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa. Ylempi korkeakoulututkinto tarkoittaa Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelman evankelis-luterilaisessa suuntautumisvaihtoehdossa suoritettua musiikin maisterin tutkintoa. Laaja yliopistotutkinto edellyttää Sibelius-Akatemian ylemmän korkeakoulututkinnon lisäksi urkujensoiton, laulun tai kuoronjohdon syventäviä opintoja sekä toista kirkkomusiikin harjoittamista tukevaa musiikin maisterin tutkintoa. Vastaavan kelpoisuuden antaa myös musiikin maisterin tutkinnon lisäksi suoritettu kirkkomusiikkiin liittyvä lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Kelpoisuuden muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan antaa Oulun seudun ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelman kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehto. (Vapaavuori 2005, 7–8.)

Se, mitä kanttorilta kirkkojärjestyksen mukaan virkansa hoidossa edellytetään, voidaan teologian tohtori Hannu Vapaavuoren (2005, 14) sanoin jakaa karkeasti kolmeen osaan: esittävään musiikkiin, musiikkikasvatukseen ja soitinten hoitoon. Hän toteaa niin Sibelius-Akatemian kuin ammattikorkeakoulujenkin opetussuunnitelmien vastaavan kirkkojärjestyksen määritelmää huonosti, sillä kirkkomuusikoiden koulutuksessa paino on selkeästi esittävässä musiikissa. Musiikkikasvatukseen liittyviä opintoja vaaditaan ja tarjotaan niukasti. (Vapaavuori 2005,

14.) Anu Piutulan (1989, 20) tutkimuksen mukaan moni kanttori kokee tarvitsevansa lisää koulutusta rippikoulussa opettamiseen, vapaaseen säestykseen sekä gospelmusiikkiin liittyen. Toisaalta sekä kanttoreita kouluttavat oppilaitokset että kirkkomusiikin opiskelijat pitävät koulutuksen keskeisimpänä sisältönä laulua, urkujensoittoa ja kuoronjohtoa (Laakso 2003, 414–415). Sekä Piutulan (1989, 19) että Mika Sagulinin (2002, 37) opinnäytteeseen liittyvissä tutkimuksissa käy ilmi, että kanttorit ja kanttoriksi opiskelevat pitävät kuitenkin rippikoulun musiikinopetusta tärkeänä.

Kanttorien koulutuksessa keskeisellä sijalla pidetyt asiat eivät vastaa lainkaan siihen, mitä rippikoululaisten parissa työskentely vaatii – joskaan ei rippikoulukaan ole ainoa asia kanttorin työssä. Kanttorikoulutuksen kehittämiseen musiikkikasvatuksen osalta ollaan kuitenkin paraikaa toimimassa. Sibelius-Akatemian Kuopion osaston kirkkomusiikin koulutusohjelma ja Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelma ovat virittämässä koulutusyhteistyötä, jossa opiskelija voisi suorittaa sekä musiikinopettajan että kanttorin virkaan pätevöittävän yhdistelmätutkinnon (Eerola 2007, 12). Tuloksena voisi olla musiikkikasvatukseen erikoistunut kirkkomuusikko tai kirkkomuusikon työhön vaikkapa sivutoimenaan kykenevä musiikinopettaja.

Seurakunnan musiikkikasvatukselle sen erityisluonteen antavat kirkon olemus ja tehtävä. Yleistavoitteena on "auttaa ihmistä ymmärtämään musiikin merkitys kirkossa, kokemaan musiikki tärkeäksi kasvulleen kristittyinä ja löytämään elämässään musiikillisen ilmaisun mahdollisuuksia". Seurakunnan musiikkikasvatukseen voidaan laskea kaikki musiikkitoiminta, joka palvelee seurakunnan rakentumista. Musiikilla on tärkeä osa, kun autetaan ihmistä uskossa elämisessä, ja sillä on myös kasvatustehtävä. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 5–7.) Petri Lintunen (2003, 429) kirjoittaaakin artikkelissaan musiikkikasvatuksen ja hengellisen kasvatuksen kulkevan seurakunnassa käsi kädessä. Vaikka musiikkikasvatusta kaikenikäisten seurakuntalaisten parissa johtaa kanttori, vastuu sen toteutumisesta on kaikilla seurakunnan työntekijöillä (Lintunen 2003, 430; Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 7).

Seurakunnan musiikkikasvatuksella on kolme tavoitealuetta: henkilökohtainen, seurakunnallinen ja yhteiskunnallinen. Henkilökohtaiseen tavoitealueeseen kuuluu omien musiikillisten taipumusten kehittäminen ja käyttäminen sekä musiikin merkityksen ymmärtäminen oman kasvun kannalta. Musikaalisuus saa laajan merkityksen, kun siihen ei lasketa pelkästään

soitto- ja laulutaitoa vaan myös kyky nauttia musiikinkuuntelusta. Vastaanottava musikaalisuus ja luova, esittävä musikaalisuus painottuvat ihmisillä eri tavoin, mutta seurakunta pyrkii tarjoamaan jokaiselle väylän nauttia musiikista. Seurakunnan musiikkikasvatuksen seurakunnallinen tavoite on mm. tutustua kirkon musiikkiperinteeseen, kokea musiikin yhdistävää vaikutusta seurakunnassa ja ottaa vastuuta sen musiikkielämästä. Yhteiskunnalliseen tavoitealueeseen kuuluu kristillisen kirkon ja muun maailman yhteensovittaminen: muita musiikkikulttuureita on hyvä tuntea, ja niitä on opittava arvioimaan kristinuskon pohjalta. On myös hyödyllistä pohtia, miten seurakunta voisi tehdä musiikillista yhteistyötä kunnan kanssa ja miten musiikin myönteinen merkitys näkyisi omassa perheessä ja ystävien seurassa. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 8–11.)

Käytännössä seurakunnan musiikkikasvatus on suoraviivaisinta ja tavoitteellisinta kuoroissa ja soitinyhtyeissä. Epäsuorempaa se on esimerkiksi jumalanpalveluksissa, konserteissa ja yhteislaulutilaisuuksissa. (Lintunen 2003, 429.) Musiikkikasvatuksen kannalta vahvaa aluetta on myös rippikoulutyö, sillä musiikki on etenkin virsien ja jumalanpalvelusmusiikin kautta ollut osa rippikoulua sen historian alusta asti. Aikaisemmissa rippikoulusuunnitelmissa mainitaan uusien virsien opettelu keskeisenä osana musiikinopetusta, mutta uusimman suunnitelman mukaan musiikin pitäisi liittyä rippikoulussa luontevasti kaikkeen toimintaan. (Tuovinen 2003, 441–442.)

3 NUORET

3.1 Nuoruus kehitysvaiheena

Rippikoulu osuu haasteelliseen vaiheeseen ihmisen elämänkaarella. Rippikouluikäisen 14–15-vuotiaan nuoren elämässä on parhaillaan meneillään murroskausi, johon liittyy fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia (Rippikoulusuunnitelma 2001, 12). Nuoruudeksi lasketaan yleensä ikävuodet 10–20 tai jopa 25. Kehitys on jokaisella yksilöllistä, mutta nuoruus on joka tapauksessa yhtenäinen jakso, johon kuuluu neljä suurta kehitystehtävää. Niistä ensimmäinen liittyy fyysisiin muutoksiin ja puberteetin läpikäymiseen, ja sen jälkeen seuraavat roolien etsintä, identiteetin kriisi ja identiteetin löytäminen. Nuoruusikää kokoava kehitystehtävä on nimenomaan oman identiteetin muodostaminen. (Vuorinen 1998, 201, 208, 210.)

Vuorinen (1998) pelkistää nuoruusiän lomittaisen ja päällekkäisen kehityksen kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluvat tunnekohteiden murros eli ihmissuhteiden kriisi noin 12–15-vuotiaana, identiteetin etsintä 15–18-vuotiaana ja minän tai minuuden sosialisatio 18–22/25-vuotiaana. Tunnekohteiden murrokseen, joka rippikouluikäisillä nuorilla on enemmän tai vähemmän meneillään, kuuluu irtaantuminen vanhemmista ja uusien ihmissuhteiden etsiminen. (Vuorinen 1998, 212–213.) Kavereista tulee entistä tärkeämpiä, ja nuori hakeutuu ryhmiin, jotka vahvistavat yksinään vielä heikkoa minää (Lehtovirta, Huusari, Peltola & Tattari 1997, 163–164). Tyttöillä on yleensä yksi paras ystävä, kun taas pojille ryhmä on tärkeä. Kehitysvaiheeseen kuuluu myös narsistinen kiinnostus. Itseä verrataan muihin ja samastutaan ystävien sellaisiin piirteisiin, jotka haluttaisiin itselle. (Vuorinen 1998, 213–214.) Kaikki auktoriteetit saavat nuorelta osakseen kritiikkiä: vanhemmat ja heidän uskomuksensa ja norminsa, opettajat sekä koulun tai kirkon kaltaiset instituutiot. Kapinointi kuuluu sisäiseen itenäistymiskamppailuun, jota kestää koko nuoruudeksi laskettavan ajan. (Lehtovirta ym. 1997, 163–164; Niemistö 2004, 77; Rippikoulusuunnitelma 2001, 13.)

Tunnekohteiden murros palvelee osaltaan identiteetin etsintää, jonka katsotaan varsinaisesti alkavan noin 15-vuotiaana eli suunnilleen rippikouluikässä. Ikätoverit ja ulkoinen toiminta liittyvät vahvasti nuoren elämään, samoin seksuaalisuudella on aiempaa tärkeämpi rooli. Kehitysvaihe on todellista ja aktiivista itsensä etsimistä kaikkine harrastus-, seurustelu-, matkailu-

ym. kokeiluineen. (Vuorinen 1998, 215–218.) Nuori rakentaa kuvaa itsestään erityisesti ystävyysuhteiden ja ystäviltä saadun palautteen kautta. Irrottautuminen omista vanhemmista vaatii muita samastumisen kohteita, esikuvia. Joku perheen ulkopuolinen aikuinen, vaikkapa rippikouluohjaaja, voi olla omaa tietään etsivälle nuorelle ns. kasvuobjekti, jonka esimerkkiä hän voi itsenäistymisprosessissaan seurata. (Niemistö 2004, 84). Mielialat ja tunteet vaihtelevat nuorella äärilaidasta toiseen, ja hän on herkkä, sillä persoonallisuudessa ei ole vielä samaa pysyvyyttä kuin aikuisella, jonka psyykkisiä suojakerroksia vuodet ovat lisänneet (Lehtovirta ym. 1997, 163; Niemistö 2004, 69). Nuori suojautuukin liian voimakkailla ristiriidoilla usein musta-valkoajattelulla tai ihanteellisuudella – hyvän voittoon jaksetaan uskoa vaikkapa luontoa suojelemalla tai seurakuntanuorten toimintaan osallistumalla (Vuorinen 1998, 218, 220).

Rippikouluikäinen nuori alkaa pystyä myös käsitteelliseen ajatteluun. Hän ei enää vain totea asioiden tapahtuvan, vaan hänessä herää halu ymmärtää maailmaa ja muodostaa omaa käsitystään siitä. (Lehtovirta ym. 1997, 164.) Nuoruusiän viimeisen kehitysvaiheen, noin 18-vuotiaana alkavan minän sosialisoinnin eli ideologisen kriisin, tehtävänä on muodostaa oma maailmankuva ja elämäntavot, ja siksi uskonnon vaikutus on tässä vaiheessa vahva. Nuori alkaa hahmottaa itsensä ympäröivän yhteiskunnan jäsenenä, ja niin kehitys sitoutuu aiempaa selvemmin tiettyyn kulttuurikontekstiin. Aikuisuuden kynnyksellä uutta minäkokemusta kutsutaan sosiaalisiksi minuudeksi, koska se saa uusia sosiaalisia sisältöjä, kun kokemus yhteisöön kuulumisesta vahvistuu oman elämäntavan avartuessa. Identiteetti vakiintuu yhteisön normien mukaiseksi vasta elämän kolmannella vuosikymmenellä. (Vuorinen 1998, 220–222, 225.)

3.2 Usko nuoren elämässä

Vielä jokin aika sitten yhteiskunnassamme oli hallitsevassa asemassa vain yksi uskonto tai ideologia. Nykyään ympäristössämme ei kuitenkaan enää ole esillä selkeitä ydinarvoja, jotka pesiytyisivät kaikkien suomalaisten maailmankatsomukseen. Sen sijaan media tarjoaa jatkuvasti toistensa kanssa kilpailevia arvoja, joista voidaan valita tarpeen mukaan. Nuoret joutuvat kokoamaan maailmankuvansa valtavasta määrästä informaatiota eri uskonnoista, ideologioista ja uskomuksista. (Helve 1997, 144, 146.) Ei liene ihme, että suomalaisten nuorten ja nuorten aikuisten identiteetti luterilaisina on selvästi heikompi kuin vanhempien ikäluokkien;

15–24-vuotiaista 65 % mieltää itsensä luterilaiseksi, kun vastaava luku eläkeikäisillä on 86 % (Niemelä 2003, 195). Helve (1997, 144) toteaa informaation tulvan johtavan maailmankuvien pirstaleisuuteen ja lukuisien alakulttuurien syntymiseen.

Eri-ikäisten asennemaailmoissa on suuria eroja. Nuorten ja nuorten aikuisten eli noin 15–29-vuotiaiden elämässä korostuu elämästä nauttiminen, hauskanpito, tapahtumien keskipisteessä oleminen ja voimakkaiden tunnekokemusten ja vaihtelun hakeminen. Status, raha, ulkonäkö ja muoti ovat tulleet entistä tärkeämmiksi. (Kääriäinen 2004, 34–35.) Kristinuskolla tai muulla järjestäytyneellä uskonnollisuudella ei ole nuorten elämässä niin vahvaa sijaa kuin vanhempien; alle 25-vuotiaista vain 37 % ja eläkeikäisistä 79 % pitää itseään uskonnollisena (Niemelä 2003, 192). Erityisesti nuoria miehiä ei voi sanoa kovin uskonnollisiksi, koska he eivät juuri käy uskonnollisissa tilaisuuksissa eivätkä harjoita uskontoa yksityisesti. He eivät ole erityisen sitoutuneita kirkon jäsenyyteen, ja jopa puolet heistä on uskonnollisesti täysin passiivisia. Nuorten miesten arvomaailmassa tuntuvat korostuvan minäkeskeiset tekijät ja ulkoiset arvot kuten voimakas usko teknologiaan, riskeistä nauttiminen, raha, status ja elämän hauskuus. (Niemelä 2003, 192–194.) Toisaalta niin kauan kuin tutkittua tietoa on ollut, vanhemmat ihmiset ovat olleet nuoria uskonnollisempia. Jotkut pitävät uskonnollisuutta tiettyyn ikävaiheeseen kuuluvana kehitysprosessina, kun taas toiset uskovat vanhemmuuden, omien vanhempien kuoleman tai muiden muutoksien sosiaalisissa rooleissa vaikuttavan uskonnollisuuteen. Eräät tutkijat puhuvat ns. kohorttivaikutuksista; eri aikakausina on yksinkertaisesti erilaista kasvaa ja elää, ja ympäristön tekijät vaikuttavat eri tavalla eri sukupolviin. (Niemelä 2003, 198–199.) Joka tapauksessa alle 25-vuotiaista miehistä 47 % ja naisista 75 % uskoo Jumalaan (Niemelä 2003, 194).

Belgialaisen uskontopsykologi Antoine Vergoten mukaan lapsuus ja murrosikä ovat ratkaisevimpia ihmiselämän kausia uskon omaksumisen kannalta. Juuri murrosiässä ihminen alkaa ajatella asioita abstraktisti ja pystyy näin ollen käsittelemään monimutkaisia syiden ja seurausten ketjuja. Tässä vaiheessa kyseenalaistuu lapsenomainen käsitys Jumalasta harmaapartaaisena pilven reunalla istuvana setänä. (Räsänen 2004, 105–106; Vergote 1970.) Ranskalaisen tutkija Jean Pierre Deconchyn mukaan vielä 11–14-vuotiaiden jumalakuvissa korostuvat ihmisenkaltaiset piirteet, mutta 14-vuotiaan ajatuksissa Jumalasta alkaa löytyä abstrakteja piirteitä ja yksilöllisyyttä. Nuori alkaa pohtia, mitä Jumala juuri hänelle merkitsee. (Räsänen 2004, 110; Tamm 1988, 49–50; Deconchy 1964.) Juuri abstraktin ajattelun kehityksen on ar-

veltu vieraannuttavan monet kristinuskosta – onhan yksinkertaisempaa hylätä asiat, jotka on vaikea selittää, kuin yrittää ratkaista ne. Nuoruusiällä uskonnollisten asioiden pohtiminen keskittyy kristinuskon peruskysymyksiin. Epäilläään Jumalan olemassaoloa, luomiskertomuksen todenperäisyyttä evoluutioteoriaan verrattuna ja mietitään suuria eettisiä kysymyksiä. (Räsänen 2004, 106–109.)

Nuorten maailmassa uskonto on sektoroitunut erilliseksi elämänalueekseen. Kirkon koetaan kattavan vain hengelliset asiat, eikä sen edes ajatella antavan vastauksia muihin elämän kysymyksiin. (Niemelä 2003, 196.) Sveitsiläisen teologin, psykologin ja pedagogin Fritz K. Oserin teorian mukaan nuoruusiän itsenäistymisvaiheessa on tyypillistä ajatella mustavalkoisesti, että Jumalalla on oma maailmansa ja ihmisellä omansa. Jumala tuntuu etäiseltä, ja ihminen on itse vastuussa päätöksistään ja teoistaan. Ajattelun seuraavassa kehitysvaiheessa ihminen ymmärtää olevansa Jumalan työtoveri, koska Jumala toimii maailmassa pitkälti ihmisten kautta. Monilla uskonnollinen ajattelu jää kuitenkin nuoruuden tasolle, elleivät aivot saa oikeassa vaiheessa sopivaa työstettävää. (Räsänen 2004, 112–113; Tamm 1988, 113–114; Oser & Gmünder 1991.) Rippikoulu ajoittuukin varsin haasteelliseen ajankohtaan nuorten elämässä. Ajatuksilla on uusi ulottuvuus, mutta uskonnollisen ajattelun on todettu kehittyvän muuta hitaammin. Siinä abstrakti maailma alkaa avautua juuri rippikouluikässä, noin 15-vuotiaana. Kaikki rippikoululaiset eivät siis ole ajattelussaan vielä sillä tasolla, että he pystyisivät ymmärtämään esimerkiksi Raamatun vertauksia. (Räsänen 2004, 109–110; Rippikoulusuunnitelma 2001, 13.) Rippikoulun yhtenä haasteena onkin auttaa nuorta yhdistämään uskonnollista ajattelua muuhun (Rippikoulusuunnitelma 2001, 14).

3.3 Musiikin merkitys nuoruudessa

Lähes poikkeuksetta jokaisella nuorella on jonkinlainen yhteys musiikkiin. Ei ole ollenkaan epätavallista harrastaa soittamista tai laulamista, ja vaikka nuori ei itse musisoisikaan, niin stereot ja iPodit saattavat olla ahkerassa käytössä. Kuopion seurakuntayhtymän nuorisokanttori Jarkko Maukonen (2005, 156) muistuttaa, että yleensä ottaen kaikki nuorisokulttuuri on vahvasti sidoksissa musiikkiin, vaikka musiikki ei sinänsä olekaan niin tärkeää kuin idolit ja heidän pukeutumistapansa ja käytöksensä jäljittely. Musiikin kokeminen on Hargreavesin ja Northin (1999, 73) mukaan muuttunut yhä pienempien kannettavien soitinten myötä henkilö-

kohtaisemmaksi. Monilla jokapäiväistä elämää säestää kuulokkeiden kautta oma "sound-track", eikä olekaan ihme, että musiikki on myös tärkeä osa nykyihmisten identiteettiä. Nuorten suhde omaan musiikin tuottamiseen voi kuitenkin olla ristiriitainen, sillä musiikintekijöitä ihailaan, mutta esimerkiksi yhdessä laulaminen koetaan ainakin aluksi tylsänä ja lapsellisena (Maukonen 2005, 160).

Hargreaves ja North (1999, 79–80) esittävät musiikilla olevan sosiaalisen elämän kannalta kolme tehtävää: auttaa muodostamaan ja ilmaisemaan omaa identiteettiä, auttaa muodostamaan ja pitämään yllä ihmistenvälisiä suhteita sekä vaikuttaa mielialaan tai tunnelmaan. Eriytyisesti nuoruudessa musiikin alakulttuuriin liittyminen auttaa määrittelemään omaa identiteettiä, ja tuolloin musiikkimaku muodostaakin sosiaalisten ryhmien perustan. Myös etnisen identiteetin muodostumisessa musiikilla on tärkeä osa. Nuorille on luontevaa musiikin käyttö tunnelman luoja ja mielialoihin vaikuttajana. Kun huomioidaan musiikin tärkeys nuoruudessa, ei liene ihme, että seurakunnassa musiikilla on nuorelle joukkoon sopeutumisen kannalta suuri merkitys (Maukonen 2005, 160).

Yleisiä teemoja nuorten musiikissa ovat etsiminen, kasvu ja itsenäistyminen, oli sanoitus sitten hengellinen tai maallinen (Laakso 2003, 413). Rippikoulusuunnitelmassa (2001, 33) todetaan musiikin auttavan vahvistamaan itseluottamusta ja käsittelemään omia ajatuksia, tunteita ja muistoja, mikä saa sen toimimaan kasvamisen ja itsenäistymisen välikappaleena. Niemistö (2004, 76) muistuttaa nuoren itsensä etsimisen tuottamasta hämmennyksestä; musiikki on yksi tekijä, joka jakaa nuoria heidän identiteettiään vahvistaviin samoin ajattelevien ryhmiin. Vaikka se lokeroi ihmisiä, se voi myös toisaalta lisätä suvaitsevaisuutta toisinajattelihoita kohtaan. Tekniikan kehittymisen ansiosta eri musiikkikulttuureista on entistä helpompi saada tietoa, mistä syystä nykynuorten musiikillinen maailmankuva on monipuolistunut. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 33.) Siitä huolimatta heidän musiikkimakunsa on säilynyt varsin konservatiivisena, eikä karkeasti sanoen muille kuin kolmen minuutin mittaisille säkeistö-kertosäemuotoisille duuri-mollitonalityetissa 4/4-tahtilajissa kulkeville popkappaleille ole helppo löytää sijaa (Maukonen 2005, 159).

Kun nuorten parissa tehdään musiikkityötä, lähtökohdaksi on otettava heidän elämäntilanteensa ja ajatusmaailmansa – täytyyhän ihmisillä kommunikoinnin onnistumiseksi olla yhteinen kieli. Tutunoloisen musiikin parissa nuori tuntee olevansa turvallisella maaperällä. (Laak-

so 2003, 413; Ahonen-Eerikäinen 1998, 372.) Rippikoulussa on aina nuoria, joita ahdistaa ajatus viikonmittaisesta leiristä uskoon hurahtaneiden ohjaajien ja isosten kanssa. Oman kokemuksen mukaan nämäkin nuoret lakkaavat puhumasta keskitysleiristä kuitenkin viimeistään toisena leiripäivänä, kun he huomaavat, että rippikoulu ei välttämättä olekaan pelkkää tiukkapiipista saarnaamista. Musiikilla voi olla rippileirille sopeutumisessa suuri merkitys. Esimerkiksi nuorekkaan gospelin kuunteleminen leirin alussa ei varmaankaan herätä ollenkaan niin voimakasta vastareaktiota kuin harras virrenveisuu!

4 RIPPIKOULU

4.1 Rippikoulun lähtökohdat

Rippikoulu on osa kirkon kasteopetusta. Sen tarkoitus on vahvistaa rippikoululaisen uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan ja auttaa häntä ymmärtämään kasteen merkitys uskon todellisuudessa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 5, 8.) Jo Luther loi vahvan yhteyden opetuksen ja sen kuulustelutilaisuuden, konfirmaation, välille, sillä hänen mukaansa opetuksen tarkoitus oli myös valmistaa seurakunnan jäseniä ensimmäiselle ehtoolliselle (Seppälä 1998, 29–30). Nykyisessä muodossaan konfirmaatio on usein jumalanpalvelukseen liitetty pyhä toimitus, jossa konfirmoitavat nuoret tunnustavat uskonsa ja saavat siunauksen ja jossa heidän puolestaan rukoillaan. Rippikoulun käyneet ja konfirmoidut saavat oikeuden päästä kummiksi ja osallistua ehtoolliselle ilman vanhempiaan, ja 18 vuotta täytettyään he voivat myös asettua ehdokkaaksi seurakuntavaaleissa. Kirkolliseen avioliittoon vihkiminen edellyttää vain rippikoulun käymistä, ei konfirmointia. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 8; Aamenesta öylättiin. Kirkon ja uskon sanakirja 2004, s. v. konfirmaatio.)

Rippikoululla on Suomessa poikkeuksellisen vahva asema, onhan se vakiintunut osaksi nuorisokulttuuria (Niemelä 2002, 5). Vaikka kirkkoon vuonna 2003 kuului 84,1 % väestöstä, rippikouluun osallistui 89,2 % 15-vuotiaiden ikäluokasta (Niemelä 2004a, 39; Niemelä 2004d, 161). Rippikoulun laatua ja vaikuttavuutta tutkineen Kati Niemelän (2002, 78) mukaan ulkoinen paine rippikoulun käymiseen on merkittävä, sillä suuri osa nuorista osallistuu rippikouluun siksi, että se on tapana käydä heidän iässään. Samoin ystävien osallistumisella ja vanhempien toiveilla on suuri merkitys. Myös rippikoulun ja konfirmaation mukanaan tuomat oikeudet sekä uusien ystävien saaminen motivoivat monia, rippilahjoja unohtamatta. (Niemelä 2002, 69–79.)

Kaste ja siihen liittyvä opetus saavat oikeutuksensa Jeesuksen lähetyskäskystä (Pyhä Raamattu 1992, Matt. 28:18–20): "Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käsenyt teidän noudattaa." Kasteessa siis tullaan Jeesuksen opetuslapseksi. Kasteopetuksen sisältö

pohjautuu Isä meidän -rukoukselle, uskontunnustukselle ja kymmenelle käskylle. Näihin kolmeen peruspilariin liittyen uusin, vuoden 2001, rippikoulusuunnitelma korostaa opetuksen suunnittelussa elämän, uskon ja rukouksen luontevaa linkittymistä toisiinsa. Siksi jokaisessa rippikoulupäivässä tai opetuskokonaisuudessa tulisivatkin olla aineksia nuorten elämänskysmyksistä, uskon sisällöstä ja hengellisen elämän harjoittamisesta. Myös kirkon sakramenteilla ja rukouksella on tärkeä osa opetuksessa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 6–10.)

Rippikoulun peruskirja on Raamattu, jolle koko kristinusko perustuu. Sitä luetaan ja siitä keskustellaan eri yhteyksissä. Raamatun tekstejä pyritään tuomaan lähelle nuoria työskentelevillä, jotka liittyvät heidän elämäänsä – onhan oppiminen tehokkainta silloin, kun käsiteltävillä asioilla on kosketuspintaa omiin ajatuksiin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 8, 12; Pruuki 2004, 183.) Rippikouluun tulevan nuoren kanssa lähdetään liikkeelle siitä perusnäkemyksestä, että hänet on luotu Jumalan kuvaksi (vrt. Pyhä Raamattu 1992, 1. Moos. 1:27) ja että Jumala asuu hänessä (Jokela 2004, 58). Vaikka opetus perustuu uskoon ja siihen, että Jumala itse puhuttelee nuorta sanansa kautta, rippikoulu edellyttää myös pedagogisten ja oppimispsykologisten tosiasioiden huomioimista. On tärkeää ymmärtää myös järjellä, mitä usko on, miten se käytännössä ilmenee ja millaiseen Jumalaan se kohdistuu. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 8–9). Jokela (2004, 57–58) huomauttaa nykyisen rippikoulukäytännön kuitenkin pyrkivän eroon tietoa ja järkeä korostavasta traditiosta. Rippikoulussa opetellaan arkea, jossa usko, rakkaus ja rukous olisivat läsnä, eli etsitään maallistuneessa yhteiskunnassa elävälle nuorelle keinoja toteuttaa kristillistä elämäntapaa ja löytää oma hengellinen identiteettinsä. Tarkoituksena on, että nuori rippikoulun antamien aineksien myötä löytäisi tiensä seurakuntaan ja että uskossa kasvamisesta tulisi hänelle elämänmittainen prosessi (Rippikoulusuunnitelma 2001, 11).

Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma nojaa kognitiivis-konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen painottaessaan rippikoululaisten aikaisemman tietopohjan huomioimista rippikouluopetuksessa. Rippikoululainen oppii koko ajan paitsi siihen tarkoitetuilla opetustuokiolla myös tarkkailemalla työntekijöitä ja aistimalla ilmapiiriä. Rippikoulun vastuuhenkilöiden toiminnalla on suuri vaikutus siihen, millainen kuva nuorelle kristillisyydestä ja seurakunnasta muodostuu. Ihanteena on, että leirin ilmapiiri olisi niin avoin ja lämmin, että nuori uskaltaisi vapaasti kysellä ja keskustella, vaikka kokemukset kristinuskoon liittyvistä asioista olisivat kielteisiäkin. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 11–12.) Jokelan (2004, 59–60) mukaan

kyse on kokemusten jakamisesta, yhdessä vaeltamisesta ja toisen tukemisesta. Keskustelevan oppimistavan vastapainoksi hän mainitsee, että perinteisesti pyhyttä on opittu olemalla ja elämällä lähellä pyhyttä. Tämä on tulkittavissa niin, että tärkeämpää on sielun yhteys Jumalaan kuin Jumalasta puhuminen. Jokela toteaa, että omaan hengellisyyteensä tutustuu parhaiten hiljaisuudessa mietiskellen ja rukoillen, kristillisiä riittejä opetellen ja pyhiä kertomuksia kuunnellen. Tällainen kokemuksellisuuden ja henkilökohtaisen jumalasuhteen korostaminen on vähitellen vahvistunut suomalaisessa rippikoulutyössä.

4.2 Rippikoulun tavoitteet ja toteutus

Tavoitteiden määrittely on olennainen osa rippikoulun suunnittelua. Kirkon viralliset tavoitteet on ilmoitettu rippikoulusuunnitelmassa. (Pruuki 2004, 181–182.) Se on kehys, jota seurakunnat voivat soveltaa omassa rippikoulutyössään. Ne tekevät vuosittain oman rippikoulutyön suunnitelmansa, josta käyvät ilmi käytännön yksityiskohdat kuten ryhmäkoot, leirien ajankohdat jne. Lisäksi tehdään paikallinen rippikoulusuunnitelma, jonka pohjalta opettajatiimit suunnittelevat omat teemojen varaan rakentuvat toteutusohjelmansa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 37–38.) Seurakunnat voivat määrittää omia tavoitteitaan ja ottaa halutessaan huomioon rippikoululaisten vanhempien toiveita. Rippikoulun opettajilla ja opettajatiimeillä on omat leirikohtaiset tavoitteensa, samoin rippikouluun tulevilla nuorilla. (Pruuki 2004, 182.) Rippikoulusuunnitelman (2001, 18) mukaan "rippikoulun yleistavoitteena on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä."

Rippikoulun seurakunnallinen perusote edellyttää, että seurakunnan eri työntekijäryhmät osallistuvat sen järjestämiseen; rippikoulu ei siis ole vain osa kirkon nuorisotyötä (Rippikoulusuunnitelma 2001, 38). Lindström (2004, 205) huomauttaa perinteisen rippikoulutyön olevan individualistista niin, että jokainen leirin opettaja huolehtii vain omasta opetuksestaan. Rippikoulusuunnitelma 2001 edellyttää kuitenkin opettajien tiivistä yhteistyötä niin suunnittelu-, toteutus- kuin arviointivaiheessakin, sillä onhan rippikoulu kiinteä osa koko seurakunnan työtä. Opettajina rippikoulussa toimivat teologi, kanttori ja nuorisotyöntekijä. Lisäksi diakonia- ja lapsityöntekijöiden osallistuminen työskentelyyn on toivottavaa. Myös leirille

tulevia isosia, jo rippikoulun käyneitä nuoria, otetaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 38.)

Rippikouluajan kokonaiskeston on määritelty olevan vähintään puoli vuotta, jonka aikana rippikouluun liittyvää opiskelua on kaikkiaan 80 tuntia. Ensimmäisessä 8–16 tunnin jaksossa rippikoululainen tutustuu pitkälti itsenäisesti seurakunnan ja kirkon toimintaan. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 21, 28, 41.) Yleensä paikallinen seurakunta määrittelee, kuinka moneen jumalanpalvelukseen, nuorteniltaan, musiikkitilaisuuteen jne. nuoren on osallistuttava. Rippikoulusuunnitelman (2001, 21–22) mukaan leirin aloitusjakso kestää 6–12 tuntia. Tuolloin tutustutaan ryhmään ja orientoidutaan tulevaan työskentelyyn. Rippikoulun perusjaksolla syvennyttään nuoren elämänkysymyksiin, uskoon Pyhän Kolminaisuuden eri näkökulmista sekä rukoukseen. Tämän varsinaista prosessointia edellyttävän jakson kesto on 44–56 tuntia. Päätösjaksolla, jonka pituus on 4–10 tuntia, koostetaan ja arvioidaan opittua sekä valmistaudutaan konfirmaatioon ja rippikoulunjälkeiseen aikaan.

Rippikoulun virallista oppimateriaalia ovat Raamattu, Katekismus, virsikirja sekä piispainkokouksen hyväksymät oppikirjat. Muun materiaalin valitsevat ohjaajat. Rippikouluryhmässä saa olla korkeintaan 25 nuorta, erityisryhmissä 8. Jokaista alkavaa kymmentä nuorta kohden leirillä suositellaan olevaksi kokoaikaisesti yksi aikuinen, eli 25 nuoren keskivertorippikoulussa tarvitaan kolme aikuista. Perusopettajiston eli teologin, nuorisotyöntekijän ja kanttorin lisäksi myös muut seurakunnan työntekijät ja harjoittelijat ovat tervetulleita mukaan. Tärkeä rooli on myös leiriläisiä vähän vanhemmilla isosilla, jotka usein ovat leirin sekatyöläisiä. Rippikoulun ohjaajien yhteistyö koulujen kanssa on hyödyllistä, jotta oma opetus nivoutuisi mahdollisimman hyvin siihen, mitä koulun uskonnonopetuksessa on käsitelty. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 40–42.)

5 MUSIIKKI RIPPIKOULUSSA

5.1 Lähtökohdat

Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelmassa käytetty termi "musiikki rippikoulussa" sisältää kaiken sen musiikin, joka puolivuotiseen rippikoulu-aikaan kuuluu: osallistumisen seurakunnan toimintaan ennen leirijaksoa, leirin musiikin- ja muun opetuksen, yhteisen vapaa-ajanvieton, jumalanpalvelus- ja rukouselämän jne. Rippikoulussa musiikki liittyy moniin eri tilanteisiin ja sen tehtävät ja tavoitteet vaihtelevat sen mukaan, mistä on kysymys. Musiikki tukee sitä rippikoulun yleistavoitetta, että nuori vahvistuisi omassa uskossaan ja lähimmäisenrakkautensa ja eläisi rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Rippikoulussa on myös tarkoituksena saada nuori pohtimaan musiikin merkitystä itselleen, ja vaikuttaahan musiikki yleiseen ilmapiiriinkin. Parhaimmillaan se luo yhteyttä rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien välille ja antaa aineksia ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja toisten kohtaamiseen. Musiikin kautta on mahdollista tuntea pyhyttä ja Jumalan läsnäoloa mutta myös käsitellä omia tunteita. Rippikoulusuunnitelmassa herätellään toisaalta pohtimaan myös hiljaisuutta, jota on nykyään yhä vaikeampi löytää. Sopivassa tilanteessa rippikoulussa voisi siten tarjota myös mahdollisuuden kokea hiljaisuutta, jota ei edes rauhoittava taustamusiikki riko. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 18, 33–35.)

Sanna Kiviluodon uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkimukseen osallistuneista rippikoulu-ohjaajista suurin osa oli samoilla linjoilla nykyisen rippikoulusuunnitelman kanssa pitäessään musiikin sosiaalista roolia rippikoulussa tärkeänä. Erityisesti musiikin harrastajat ja 40–49-vuotiaat vastaajat uskoivat musiikkiin ryhmähengen vahvistajana ja yhteyden luoja. Melkein yhtä tärkeänä pidettiin musiikin apua hengellisyyden tukemisessa. (Kiviluoto 2003, 44, 47.) Kiviluodon tutkimuksesta ei selviä, millaiset musiikin käyttötavat sen sosiaaliseen rooliin erityisesti liittyvät. Musiikin mahdollisuudet ovat moninaiset ja, kuten taide yleensä, se herättää monenlaisia mielipiteitä. Se, mitä kanttori pitää kuuntelemisen tai laulamisen arvoisena, ei välttämättä liikuta rippikoululaisia. Miten löydetään se musiikki, joka vaikuttaa ryhmää yhdistävästi eikä vie rippikoululaisia ja ohjaajia vain kauemmas toisistaan? Hengellinen musiikki on sanomaltaan niin voimakasta, että siihen tottumaton saattaa kokea sen lähinnä

ahdistavana. Ehkä musiikin hyöty ryhmähengen luojana toteutuukin muulla tavoin: yhteisessä soittamisessa, laulamissa ja leikkimisessä.

Rippikoulusuunnitelma mukailee seurakunnan musiikkikasvatukselle asetettuja tavoitteita todetessaan, että jokaisessa nuorella on musikaalisuutta, jota rippikoulun musiikinopetuksen tulee tukea (Rippikoulusuunnitelma 2001, 34). Rippikoulussakin on syytä muistaa, että musikaalisuus ilmenee ihmisissä eri tavoin eivätkä kaikki osoita kiinnostustaan musiikkiin olemalla luovia. Joistakin ihmisistä kanttori taas ei parhaalla tahdollaankaan löydä musiikillisia taipumuksia, sanoi rippikoulusuunnitelma mitä sanoi. Jos siis peilataan rippikouluopetusta seurakunnan musiikkikasvatuksen tavoitteisiin, leirillä on erilaisten työtapojen kautta yritettävä tarjota jokaiselle jotakin samalla tavalla kuin seurakunnan muussakin musiikkitoiminnassa. (vrt. Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 10.) Laakso (2003, 413) muistuttaa, että oleellista on kuitenkin antaa nuorelle mahdollisuus pohtia elämänsä ajankohtaisia kysymyksiä kristinuskon valossa.

Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma 2001 painottaa ohjaajien yhteistyön merkitystä myös musiikin saralla. Rippikoulusuunnitelman (2001, 34) mukaan rippikoulu on kokonaisuus, johon musiikin on jäsenyttävä. Kanttorin, joka yleensä on vastuussa seurakunnan musiikkikasvatuksesta, olisi suositeltavaa olla koko ajan läsnä leirillä. Usein se ei kuitenkaan muiden työtehtävien vuoksi ole mahdollista, joten kanttorin läsnäolon vähimmäismääräksi on asetettu 10 tuntia. Kulloisenkin aiheen kohdalla on pohdittava, soveltuuko se parhaiten käsiteltäväksi yhtenä suurena kokonaisuutena vai voiko sen jakaa pienempiin osiin. Musiikin on joka tapauksessa liitettävä rippikoulussa kaikkeen toimintaan, eikä vastuun siitä pitäisi olla pelkästään kanttorilla. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 33–35.) Käytännössä monissa seurakunnissa saatetaan kuitenkin yhä ajatella, että rippikoulun musiikkikasvatus kuuluu musiikin ammattilaiselle ja muiden ohjaajien on hyväksyttävää jättää huoli siitä kanttorille. Entä niissä monissa tapauksissa, joissa kanttori ei ehdi kuin pistäytyä leirillä? Vuosaaren seurakunnan kanttori Teija Tuukkanen toteaa (2001, 53) artikkelissaan, että rippikoulun ohjaajatiimin tulisi laatia musiikin käyttötavoille ja opetusmenetelmille rippikoulussa selkeä suunnitelma, jotta näkemys siitä, mihin rippikoulun musiikkikasvatuksella pyritään, olisi ohjaajien yhteinen.

Se, miten musiikki saadaan luontevaksi osaksi rippikoulua, vaatii toki kekseliäisyyttä ja musiikista innostuneita ohjaajia ja isosia. Kiviluodon pro gradu -tutkimus osoittaa, että rippikou-

lun musiikki on asettunut tiettyyn normistoon, joka määrää, miten musiikkia missäkin tilanteessa käytetään. Eniten sitä hyödynnetään hartauselämän tukemisessa eli osana leirijumalanpalveluksia, hartauksia ja konfirmaatiota. Oppitunneilla ja isosten vetämissä ryhmissä musiikkia ei käytetä kovinkaan paljon. Kanttorien pitämillä tunneilla musiikki on luonnollisestikin läsnä muita useammin, ja toisaalta nuorisotyönohjaajat käyttävät musiikkia opetuksessaan enemmän kuin papit. Kuitenkin miltei kolmasosa Kiviluodon tutkimista rippikouluista toteutui ilman kanttoria! Naiset käyttävät musiikkia opetuksessaan miehiä useammin, mutta ohjaajan iällä, kokemuksella rippikoulutyöstä, musiikkiharrastuksella tai seurakunnan koolla ja sijainnilla ei ole juuri merkitystä musiikin käytön määrään. Eniten rippikoulussa käytetään nuortenveisuja, virsiä ja gospelmusiikkia. Virsien käyttö on tosin rajoittunut jumalanpalveluksiin, oppitunteihin ja hartauksiin, kun taas nuortenveisuja ja gospelia käytetään melko paljon kaikissa tilanteissa. Niin sanottua maallista musiikkia rippikouluissa ei juurikaan kuulla. (Kiviluoto 2003, 33–36, 38.)

Kuopion seurakuntayhtymän nuorisokanttori Jarkko Maukonen (2005, 160) muistuttaa, että rippikoulussa esillä ollut musiikki muovaa vahvasti sitä käsitystä, joka nuorelle seurakunnan musiikista muodostuu. Epäilen, että koraalikirjasäesteinen virrenveisuu ei välttämättä houkuttele populaarimusiikkiin tottuneita nuoria kirkkoon ja sen musiikkimaailmaan. Yhdessä uusin sovituksin soitetut ja laulettu virret ja veisut puolestaan saattavat houkutellakin – mutta laantuuko innostus rippikoulun jälkeen, kun perinteitä kumartava todellisuus iskee kirkossa vastaan? Kenties myös seurakunnan jumalanpalveluselämä kaipaisi musiikin osalta enemmän yhdessä tekemisen henkeä ja tuoreutta.

Siru Anttila ja Katja Hietapakka ovat kasvatustieteen pro gradu -työssään tutkineet musiikin käyttöä kokonaisvaltaisen opetuksen välineenä. Myös rippikouluympäristöön sovellettavissa olevassa tutkimuksessaan he (1999, 54) painottavat, että musiikin käyttö tekee oppimisen usein helpommaksi, koska sen vaikutus ihmiseen on niin kokonaisvaltainen: se voi rentouttaa, auttaa motivoitumaan, aktivoitua, auttaa ilmaisemaan tunteita, tuottaa elämyksiä, ylläpitää mielenkiintoa käsiteltäviä asioita kohtaan, luoda assosiaatioita muistin tukemiseksi, vaikuttaa ihmisen piilotajuntaan... Anttila ja Hietapakka (1999, 56) muistuttavat, että elämyksellisessä oppimisessa musiikki on keskeisellä sijalla, sillä se vetoaa tunteisiin ja auttaa sitä kautta muistamaan asioita. Rippikoulussa jokin laulu saattaa avata vaikkapa Jeesuksen ristinkuoleman merkitystä tavalla, johon pelkät sanat eivät riitä.

Anttilan ja Hietapakan (1999, 55) tutkimuksessa todetaan musiikin aktivoivan oikean aivo-puoliskon toimintoja ja tukevan siten mielikuvituksen ja luovuuden käynnistymistä. Näin se helpottaa varsinkin mielikuvatyöskentelyä ja luovaa ideointia. Toki tehtävän luonne vaikuttaa siihen, millaista musiikkia sen yhteydessä kannattaa käyttää. Rauhallisella musiikilla voi saada aikaan rentoutuneen ja keskittyneen työskentelyilmapiirin, kun taas reipas, mukaansatempaava, oppilaiden omaan kokemusmaailmaan sopiva musiikki virittää innokkaaseen ja toime-
liaseen työskentelyyn. Koska musiikin valinnalla on suuri merkitys työskentelyn sujumi-
seen, on esimerkiksi taustamusiikkia syytä käyttää harkiten ja perustellusti. On kuitenkin tärkeää huomata, että musiikin käyttö omassa opetuksessa ei edellytä itseltä muusikkoutta! (Anttila & Hietapakka 1999, 55–56.)

5.2 Musiikinopetuksen sisältö

Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma 2001 ei ole kovin selkeäsanainen siinä, mitä rippikoulun musiikinopetuksen pitäisi sisältää. Sen sanamuoto soveltuu hyvin siihen ohjaaji-en yhteistyöstä, laajoista kokonaisuuksista ja musiikin läpäisyperiaatteesta ponnistavaan mal-
liin, johon uusi suunnitelma kannustaa. Siinä mainitaan suurpiirteisesti musiikinopetukseen
kuuluvat aiheet ja annetaan joitakin vinkkejä siitä, miten niitä voisi käsitellä: jumalanpalve-
luksen musiikki, virsikirja, kirkolliset toimitukset, kuoro- ja soitinmusiikki, kotiseurakunnan
musiikkitoiminta ja ns. hengellinen nuorisomusiikki eli gospel (Rippikoulusuunnitelma 2001,
35–36). Musiikinopetusta perinteisessä muodossaan muusta opetuksesta irrallisena ajatteleva
kanttori voi kuitenkin turhautua yrittäessään tulkita, mitä hänen olisi tarkoitus oppitunneillaan
opettaa. Mitä ihmettä tehdään luokassa, jos virsikirjaan neuvotaan tutustumaan rippikoulun
jumalanpalveluksissa ja rukoushetkissä (Rippikoulusuunnitelma 2001, 35)?

Rippikoulusuunnitelma (2001, 34) painottaa yhdessä soittamisen ja laulamisen tärkeyttä eli
musiikin tekemistä itse. Musiikinopetuksen lähtökohtana on pidettävä oman seurakunnan toi-
mintaa ja käytäntöjä sekä kulloisenkin rippikouluryhmän valmiuksia. Nuorten musiikillinen
maailma kannattaa ottaa opetuksessa huomioon, sillä yleensä on helpointa lähteä liikkeelle
siitä, mikä on heille tutuinta. Tässä tapauksessa hengellinen nuorisomusiikki, gospel, lienee
lähinnä sitä populaarimusiikin maailmaa, johon he ovat tottuneet. Keskeistä rippikoulussa on

tutustua jumalanpalvelukseen ja sen sekä kirkollisten toimitusten kuten häiden ja hautajaisten musiikkiin. Seurakunnan tärkeintä laulukirjaa, virsikirjaa, opetellaan käyttämään niin laulaen kuin myös etsien virsiä erilaisiin tilanteisiin. Rippikoulussa on luontevaa puhua myös oman seurakunnan musiikkitoiminnasta ja siitä, miten nuoret voisivat siihen osallistua. Musiikin asemasta ja käytöstä seurakunnassa olisi hyvä keskustella, ja myös urkuihin on rippikoulun yhteydessä oiva tilaisuus tutustua, varsinkin jos konfirmaatiota harjoitellaan kirkossa. (Rippikoulusuunnitelma 2001, 34–36.)

Työtapoina rippikoulusuunnitelma 2001 mainitsee yhteisen musisoinnin lisäksi esimerkiksi musiikkiliikunnan, kuuntelemisen, ryhmätyöt ja keskustelun – käsittelytapaa valitessa on otettava huomioon aiheen luonne. Nykyinen rippikoulusuunnitelma puhuukin musiikista taide- ja taitoaineena, eli näin ollen se on toisaalta tunteisiin vetoava elämys esimerkiksi kuuntelukokemuksena ja toisaalta käytännön taito, jota voi harjoitella ja kehittää (Rippikoulusuunnitelma 2001, 34). Musiikista ei kuitenkaan puhuta tietoaineena ollenkaan, vaikka rippikoulussa on aiheita, joihin tutustuminen ilman tietopohjaa ei johda sellaisiin taitoihin, joita rippikoulusuunnitelmassa toivotaan saavutettavan. Virsikirjan käyttöä ei opita vain laulamalla eikä jumalanpalveluksen osien merkitys välttämättä selviä vain istumalla jumalanpalveluksessa toisensa jälkeen. Elämysten ja itse tekemisen tueksi tarvitaan myös tietoa.

Nykyisen Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelman mukaan musiikinopetuksen ajankäyttö suunnitellaan leirikohtaisesti. Aikaisemmassa, vuonna 1980 voimaan tullessa rippikoulusuunnitelmassa niin opetuksen tuntimäärä kuin tuntien aiheetkin oli tarkasti määritelty, mikä teki suunnitelmasta helpon ymmärtää. Kirkkomusiikille oli suunnitelmassa varattu 10 tuntia, jota pidettiin riittävänä vain, jos muutakin rippikoulun opetusta elävöitettiin musiikilla. Jo tuolloin musiikkikasvatuksessa siis edellytettiin ohjaajien yhteistyötä ja etukäteissuunnittelua. (Rippikoulusuunnitelma 1980, 38.) Vuoden 1980 rippikoulusuunnitelmassa (1980, 23) musiikintuntien aiheet olivat:

1. Johdatusta musiikkiin
2. Nuorten hengellinen musiikki
3. Jumalanpalvelusmusiikin lähtökohtia
4. –5. Liturginen laulu
6. Virsilaulu jumalanpalveluksessa
7. Virsi seurakunnan elämässä
8. Hengelliset laulut

9. Kuoromusiikki

10. Urut seurakunnan soittimena.

Rippikoulusuunnitelma 1980:n kirkkomusiikin opetusjakson tavoitteena oli, että "nuori tajuaa kirkkomusiikin merkityksen seurakunnan uskon ilmaisuna ja yhteyden lujittajana, kokee sen itselleen merkittävänä sekä oppii arvioimaan erilaista musiikkia" (Rippikoulusuunnitelma 1980, 28). Rippikoulusuunnitelma 1980:n (1980, 38) mukaan rippikoulun musiikintunneilla oli tarkoitus esitellä ja harjoitella seurakunnallista musiikkia, erityisesti jumalanpalvelukseen liittyvää. Rippikoulun todettiin olevan oikeastaan ainoa paikka, jossa tietoutta kirkkomusiikista voitiin jakaa. Koulussa aikaresurssit eivät riittäneet hengellisen musiikin syvälliseen käsitteilyyn eikä monellakaan opettajalla ollut aiheista niin tarkkaa tietoa kuin kanttoreilla. Siksi rippikoulun musiikinopetuksen aiheet olivat osittain varsin marginaalisia. Koko rippikoulussa pyrittiin lähtemään liikkeelle nuorten maailmasta, heidän kysymyksistään ja ongelmistaan. Samoin musiikin osalta toivottiin opettajilta ymmärrystä nuorten musiikillista maailmaa kohtaan, jotta silta kirkkomusiikkiin olisi helpompi löytää. (Rippikoulusuunnitelma 1980, 39.)

Suurin muutos rippikoulun musiikinopetuksessa on siis ollut lähinnä suunnittelun muuttuminen paikalliseksi sen sijaan, että rippikoulusuunnitelma antaisi tarkat ohjeet tuntien määrästä ja sisällöstä. Toisaalta on hyvä, että seurakunnat voivat toteuttaa rippikoulunsa pitkälti omien vahvuksiensa ja arvostuksiensa mukaan. Toisaalta eri seurakuntien ja jopa samojen seurakuntien eri työntekijöiden toteuttamat rippikoulut ovat uudistuksen myötä muuttuneet hankalasti vertailtaviksi keskenään. Mitä tietoja ja taitoja nykyään voi odottaa rippikoulun käyneeltä nuorelta? Onko rippikoulun yhä enemmän tarkoitus olla vain mahdollisimman edustava mainos, "seurakunnan käyntikortti"?

5.3 Aikaisemmat tutkimukset

Uusimman rippikoulusuunnitelman mukaisen musiikkikasvatuksen toteutumista rippikoulutyössä ei ole vielä tutkittu, vaikka suunnitelma on ollut käytössä jo vuosia. Myös aikaisempia tutkimuksia rippikoulun musiikista on vain muutamia. Lähimmin omaan tutkimukseeni liittyy Sanna Kiviluodon uskonnonpedagogiikan pro gradu -työ "Musiikki rippikoulussa – musiikin käyttö ja tehtävät rippikoulussa" vuodelta 2003. Hänen toteuttamansa tutkimuksen aikaan uu-

si rippikoulusuunnitelma oli kuitenkin vielä koekäytössä. Aikaisempaan, vuoden 1980 rippikoulusuunnitelmaan pohjautuvat Mika Sagulinin vuonna 2002 Sibelius-Akatemian Kuopion koulutusyksikön kirkkomusiikin koulutusohjelmaan tekemä tutkielma "Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opiskelijat 2001 ja rippikoulun musiikki", Anu Piutulan vuonna 1989 tekemä opinnäytetyö "Rippikoulun musiikinopetus: kanttoreiden kokemuksia ja näkemyksiä" sekä Kirsi Korhosen "Musiikki leiririppikoulussa oppilaan näkökulmasta" vuodelta 1992.

Sanna Kiviluodon pro gradu -tutkimus osoittaa, että hengellisen musiikin tyyleihin tutustutaan rippikoulussa monipuolisesti ja että musiikin käytölle on rippikoulussa vakiintunut tietynlainen normisto. Rippikoulun musiikista päättää yleensä koko ohjaajatiimi yhdessä. Rippikoulusuunnitelman suosituksen vastaisesti kanttori ei kuitenkaan välttämättä ole mukana koko leiriä; jopa kolmannes Kiviluodon tutkimista rippikouluista toteutui täysin ilman kanttoria. Musiikin tärkein tehtävä rippikoulussa on yhteyden ja ryhmähengen luominen. Lähes yhtä tärkeänä pidetään hengellisyyden tukemista. Musiikilla katsotaan olevan vaikutusta myös asenteisiin ja ennakkoluuloihin. Musiikkia arvostetaan ja sen käyttöä pidetään mielekkäänä – tutkimuksensa perusteella Kiviluoto toteaa, että rippikoulusuunnitelmien tavoitteet on saavutettu. (Kiviluoto 2003, 50–54.)

Mika Sagulinin tutkimat Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opiskelijat pitävät tärkeänä musiikinopetusta rippikoulussa mutta eivät niinkään kanttorin osallistumista muuhun rippikoulun musiikkitoimintaan. Yhteistyötä muiden rippikouluohjaajien kanssa arvostetaan paljon. Opiskelijat eivät juuri tunne rippikoulusuunnitelmia, vaikka he ovatkin tyytyväisiä opintojensa tarjoamaan tietoon rippikoulun musiikinopetuksen sisällöstä. Heidän mielestään tärkeintä rippikoulun musiikinopetuksessa on yhdessä laulaminen ja soittaminen, ja tärkeimpinä opetuksen aiheina he pitävät jumalanpalvelusmusiikkia ja virsiä. Eniten vastaajia itseään kiinnostaa urku- ja kuoromusiikin sekä kirkollisten toimitusten musiikin opettaminen, vähiten jumalanpalvelusmusiikin lähtökohdat, liturginen laulu ja nuorten hengellinen musiikki eli gospel. Elämyksellisyyttä pidetään tietojä ja taitojä tärkeämpinä. Parhaiten kirkkomusiikin opiskelijat kokevat saaneensa valmiuksia rippikoulutyöhön työkokemuksesta, eivät niinkään koulutuksesta. (Sagulin 2002, 28, 33, 37–41, 46, 65.)

Anu Piutulan tutkimille kanttoreille vuoden 1980 rippikoulusuunnitelma oli melko vieras. Siitä huolimatta sen musiikinopetukselle asettamaa kokonaistuntimäärää noudatettiin kohta-

laisesti, mutta eri aiheisiin käytetty aika vaihteli kanttorin omien mieltymysten mukaan. Kaksi kolmasosaa vastaajista halusikin muuttaa tuntijakoa niin, että nuorten musiikkia, jumalanpalvelusmusiikkia ja hengellisten laulukirjojen käsittelyä vähennettäisiin ja yhteismusisointia ja musiikinkuuntelua lisättäisiin. Opetusta haluttiin muuttaa osallistuvampaan suuntaan. Nyt vain yhdessä viidestä seurakunnasta rippikoululaiset olivat esimerkiksi soittaneet musiikintunneilla. Tärkeimpinä opetuksen aiheina kanttorit pitivät virsiä ja muuta jumalanpalvelusmusiikkia, ja mieluisimpia aiheita heille olivat virsikirja, urut ja kuorolaulu. Gospel oli kanto-reille vierasta. (Piutula 1989, 8–9, 12–19.) Kirsi Korhosen tutkimus puolestaan osoitti rippikoululaisten odottavan musiikinopetuksesta enemmän kokemuksia kuin tietoa. Nuoret pitivät erityisesti laulamisen ja musiikinkuuntelusta, ja kiinnostavimpana musiikinopetuksen aiheena he pitivät nuorten hengellistä musiikkia eli gospelsia. Leirin lopussa heidän suhtautumisensa virsiin ja gospelsiin oli muuttunut positiivisemmaksi kuin se oli leirin alussa. (Korhonen 1992, 11–14, 19, 25–27, 30–31.)

Tähän päivään mennessä rippikoulu on kokenut uudistuksen ainakin paperilla. Onko sama tapahtunut myös käytännön leirityössä? Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tilaa vuosina 2000–2003 kartoittavan Kirkko muutosten keskellä -kirjan mukaan tavoitteena on ollut uudistaa rippikoulu elämäkouluksi, jossa työskentelyn lähtökohtana ovat nuorten omat kokemukset ja elämäntilanteet. Kauden 2000–2003 loppuun mennessä rippikoulukäytäntöjä oli muutettu 59 prosentissa seurakunnista ja 16 prosentissa niitä oltiin parhaillaan muuttamassa. Osassa seurakuntia oli jo aiemmin toimittu niin, ettei vallitsevia käytäntöjä tarvinnut muuttaa. Seurakunnista 4 % taas ei ollut muuttanut käytäntöjään, vaikka aihetta olisi ollut. Kolmannes työntekijöistä oli sitä mieltä, että musiikki osana rippikoulua toteutuu hyvin ja 55 prosentin mielestä se toteutuu jossain määrin. Huonosti sen arveli toteutuvan 7 %. (Niemelä 2004d, 164–165, 169.) Mikä lienee todellisuus Lapuan hiippakunnassa?

6 TUTKIMUSASETELMA

6.1 Tutkimusongelma

Selvitän tässä pro gradu -työssä, miten Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma 2001:ssä määritelty musiikkikasvatus on toteutunut Lapuan hiippakunnassa vuonna 2005 järjestetyillä rippikoululeireillä. Liittyykö musiikki rippikoulussa kaikkeen toimintaan ja ottavatko kaikki rippikouluohjaajat siitä vastuuta? Miten musiikkia opetetaan rippikoulussa nykypäivänä? Yhteentoista rovastikuntaan jakautuvaan Lapuan hiippakuntaan kuului tutkimusta tehdessäni 60 seurakuntaa, mutta vuoden 2007 alusta lähtien niitä on kuntien ja seurakuntien yhdistymisen tuloksena ollut 56. Ne sijaitsevat viiden maakunnan alueella: Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Pirkanmaalla ja Satakunnassa (Lapuan hiippakunta. Toimintakertomus 2006). Vuonna 2003 kirkkoon kuuluvia hiippakunnassa oli 87,7 % koko alueen väestöstä (Niemelä 2004e, 91). Tuona vuonna rippikoulun kävi hiippakunnassa 92,2 % ikäluokasta, kun koko maassa sen kävi 89,2 % (Niemelä 2004d, 161).

Käytän tutkimuksessani vahvasti toisiinsa liittyviä termejä musiikki, musiikkikasvatus ja musiikinopetus. "Musiikki" on tässä tapauksessa yläotsikko, jonka alle kuuluvat musiikkikasvatus ja musiikinopetus – kaikki se musiikki, joka rippikouluun niin virallisesti kuin epävirallistekin liittyy. "Musiikkikasvatus" puolestaan on enemmän tai vähemmän tiedostettua toimintaa, johon kaikki rippikoulun ohjaajat ja isokset osallistuvat esimerkiksi opettaessaan lauluja, soittaessaan rippikoululaisille musiikkia itse tai levyltä tai kertoessaan musiikista. Yksi musiikkikasvatuksen osa, varsinainen "musiikinopetus", on yleensä kanttorin toteuttamaa työtä, jolla pyritään päämäärätietoisesti lisäämään rippikoululaisten tietoja musiikista ja vahvistamaan heidän musiikillisia taitojaan.

6.2 Kyselytutkimus

Toteutin tutkimukseni survey-tyyppisellä kyselyllä, jota käytetään keräämään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 125). Koska sähköinen viestintä ei vielä välttämättä ole arkipäivää kaikissa seurakunnissa, käytin postitettavia

kyselyitä. Siten pystyin keräämään tutkimusaineistoa mahdollisimman laajasti Lapuan hiipakunnan alueelta. Kyselyillä kerätyllä aineistolla on laajuudestaan huolimatta vaara jäädä pinnalliseksi, mutta sen ehkäisemiseksi laitoin viisisivuiseen kyselyyni niin avoimia, asteikkoihin perustuvia kuin monivalintakysymyksiäkin. (vrt. Hirsjärvi ym. 1997, 184–189.) Asteikkona oli 1–4, joista 1 tarkoitti "täysin eri mieltä", 2 "jokseenkin eri mieltä", 3 "jokseenkin samaa mieltä" ja 4 "täysin samaa mieltä". Tutkielmaseminaarissa saamieni ohjeiden mukaisesti päätin, että vastaajien on oltava jotakin mieltä, enkä siis laittanut kyselyyn vaihtoehtoa "en osaa sanoa". Avoimet kysymykset olivat suurimmaksi osaksi täydentämässä asteikkoihin perustuvia ja monivalintakysymyksiä. Tutkimusmenetelmäni on lähinnä määrällinen, haluanhan selvittää, miten yleisiä tietyt uuteen rippikoulusuunnitelmaan liittyvät asiat ovat ja miten suuri vastaajajoukko on kunkin asian takana. Käsittelen myös avoimia kysymyksiä pitkälti määrällisesti, mutta muutamien vastausten esiin nostaminen tuo työhöni myös ripauksen laadullisesta tutkimuksesta.

Laadin kyselyni (ks. liite 2) lähinnä Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma 2001:n luvun 5, "Musiikki rippikoulussa", pohjalta. Suoraan rippikoulusuunnitelmasta nousee kaikkiaan noin puolet kysymyksistä. Kyselyn osassa I selvitän taustatiedot eli vastaajien edustaman seurakunnan, ammatin, koulutuksen, valmistumisvuoden, sukupuolen ja iän. Osassa II kartoitan kysymyksillä 1–4 vastaajien omaa suhdetta musiikkiin ja musikaalisuuteen kolmen enemmän tai vähemmän rippikoulusuunnitelmasta nousevan väittämän avulla sekä omaan harrastuneisuuteen liittyvillä kysymyksillä. Osassa III selvitän kysymyksillä 5–15 vastaajien suhdetta rippikouluun ja rippikouluohjaajana toimimiseen. Väittämistä vain 10 ja 11 tulevat suoraan rippikoulusuunnitelmasta: luvun 5 kappaleesta "Musiikin merkitys rippikoulussa" ja luvun 6 kappaleesta "Yksittäisen rippikoulun suunnittelu ja toteutus". Osan IV kysymykset 16–50 käsittelevät musiikkia rippikoulussa. Kysymykset 16–40 ovat väittämän muodossa, ja niistä 18–29 ja 34–36 ovat suoraan rippikoulusuunnitelman luvun 5 kappaleista "Musiikki nuoren elämässä", "Musiikin merkitys rippikoulussa" sekä lukuun 2 "Rippikoulun lähtökohdat ja perusteet" kuuluvasta kappaleesta "Elämä, usko ja rukous". Kysymyksistä 41–50 vain 42 ja 50 ovat suoraan rippikoulusuunnitelmasta. Loput lähinnä syventävät aikaisempia aiheita pohjautuen omaan kokemukseeni rippikoulutyöstä. Avoimet kysymykset 48 ja 49 ovat mukana mittaamassa asenteita ja mielipiteitä ja selvittämässä, miten paljon vastaajat rippikoulun musiikinopetuksesta tietävät.

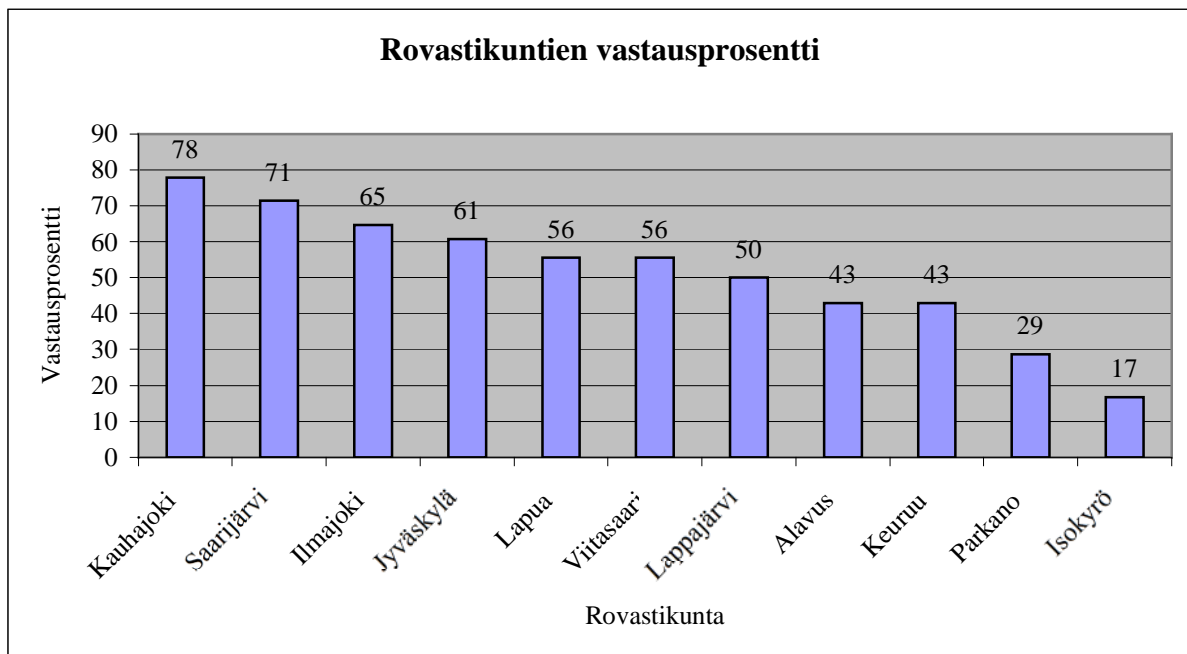

Kysymykset 51–54 kyselyn osassa V on tarkoitettu muille kuin kanttoreille. Kartoitan väit-
tämällä 51–53, millainen musiikkikasvattajan rooli muilla kuin kanttoreilla rippikoulussa on.
Kysymys 54 selvittää rippikoulusuunnitelman kappaleeseen "Musiikin merkitys rippikoulus-
sa" pohjautuen, millaisia musiikkiin liittyviä työtapoja heillä on käytössä. Pelkästään kanto-
reille tarkoitettu osa VI käsittää kysymykset 55–61. Niistä 57–61 pohjautuvat rippikoulu-
suunnitelman luvun 5 kappaleisiin "Musiikin merkitys rippikoulussa" ja "Rippikoulun musii-
kin sisältö", luvun 2 kappaleeseen "Opetus oppimisen edistämisenä" sekä luvun 7 kappalee-
seen "Yhteistyö koulujen kanssa".

6.3 Aineiston keruu

Kyselylomakkeen tarkastettiin ja siitä keskusteltiin tutkielmaseminaarissa marraskuussa
2005. Tein siihen joitakin parannuksia ja testasin sen eräällä tutulla nuorisotyönohjaajalla.
Postitin marraskuun 2005 puolivälissä kyselykaavakkeita (N = 120) kaikkiin Lapuan hiippa-
kunnan seurakuntiin. Osoitin kirjeet kirkkoherralle, jonka tehtävänä oli antaa kyselykaavak-
keet oman valintansa mukaan seurakuntansa rippikoulutyössä toimiville työntekijöille eli
käytännössä papeille, kanttoreille, nuorisotyönohjaajille tai diakoniatyöntekijöille. Halusin
osoittaa kyselyn pelkkien kanttorien sijaan kaikille rippikouluohjaajille siksi, että rippikoulu-
suunnitelma 2001 painottaa vastuun musiikkikasvatuksesta kuuluvan kaikille. Lähetin kyse-
lyitä noin 20 prosentille siitä joukosta, jonka kaikkiaan oletan toimivan hiippakunnan rippi-
koulutyössä. Jotta tutkimustulokset edustaisivat mahdollisimman tasaisesti koko hiippakun-
nan aluetta, pyrin lähettämään niitä 20 prosentille kunkin seurakunnan rippikouluohjaajista.
Ohjaajien määrän päättelin seurakunnan jäsenmäärästä. Näin ollen pienet, alle 6 000 jäsenen
seurakunnat saivat täytettäväkseen yhden kaavakkeen, 6 000–10 000 jäsenen seurakunnat
kaksi jne. Hiippakunnan suurimmassa seurakunnassa, tuolloin noin 70 000 jäsenen Jyväsky-
län kaupunkiseurakunnassa, vastaanotettiin 17 kaavaketta. Tammikuun 2006 loppuun men-
nessä olin saanut takaisin riittävän määrän vastauksia: 58,3 % niistä kyselyistä, jotka olin lä-
hettänyt. Vastausten määrä jakautui tasaisesti pienten, keskikokoisten ja suurten seurakuntien
välille. Pienistä alle 6 000 jäsenen seurakunnista vastauksia oli 22, keskikokoisista 6 000–
15 000 jäsenen seurakunnista 25 ja suurista, tässä tapauksessa 25 000–70 000 jäsenen seura-
kunnista 21.

Tutkimuksessa ovat 36 seurakunnan kautta edustettuina kaikki Lapuan hiippakunnan 11 rovastikuntaa (ks. kuvio 1). Rovastikunnat, joiden vastausprosentti nousi yli 60:een ja jotka siten vaikuttavat eniten tutkimuksen tuloksiin, ovat Kauhajoki, Saarijärvi, Ilmajoki ja Jyväskylä. Lapuan, Viitasaaren, Lappajärven, Alavuden ja Keuruun rovastikunnissa vastausprosentti oli yli 40. Alle sen jäivät Parkanon ja Isonkyrön rovastikunnat. Kyselylomakkeiden kanssa toimiminen eteni muuten ongelmitta, mutta eräästä Lappajärven rovastikuntaan kuuluvasta seurakunnasta sain takaisin kahdeksan lomaketta, vaikka olin lähettänyt vain kaksi. Lomakkeet vastaanottanut kirkkoherra lienee siis ymmärtänyt, että kaikkien seurakunnan rippikoulu-työssä toimivien työntekijöiden olisi toivottavaa vastata. Päätin kuitenkin huomioida tutkimuksessani kaikki vastaukset, koska en halunnut valita tai arpoa niistä käsittelyyn vain kahta. Lappajärven rovastikunnan vastausprosentti on siis 50 sillä perusteella, että sain itse kopioimistani ja lähettämistäni kahdeksasta lomakkeesta takaisin neljä. Prosentti kohoaa kuitenkin huomaksi, kun minulle palautui vielä kuusi ylimääräistä. Niistä kaksi piti tosin puutteellisuutensa vuoksi hylätä. Koska vastaukset eivät kuitenkaan edusta kaikkia rovastikunnan seurakuntia, vastausprosentin ei voi sanoa olevan täysi sata.

KUVIO 1. Rovastikuntien vastausprosentti (N = 68)

Eniten vastauksia tuli papeilta – ehkä siitäkkin syystä, että moni kirjeen vastaanottanut kirkkoherra oli itse tarttunut kynään. Heiltä oli 44 % kaikista vastauksista. Kanttorien vastauksia oli 26 % ja nuorisotyönohjaajien 23 %. Myös yksi nuorisomuusikko vastasi. Diakoniatyöntekijöiltä tuli kolme vastausta, mutta kaavakkeista kaksi oli jätetty niin vajaaksi, etten voinut ottaa niitä tutkimukseen mukaan ollenkaan. Yksi pappi puolestaan oli selvästi käsittänyt asteikon 1–4 "täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä" juuri päin vastoin kuin vastausohjeissa luki, joten käänsin hänen merkintänsä toisin päin. Monen papin ja nuorisotyönohjaajan paperissa oli täytettynä myös pelkästään kanttoreille tarkoitettu osa VI ja joissakin kanttorien papereissa muille kuin kanttoreille tarkoitettu osa V. Näissä tapauksissa kyseisten osien vastauksia ei ole otettu tuloksia analysoidessa huomioon.

Moni vastauspaperi oli avoimien kysymysten osalta tyhjä. Yhteensä kaikkiin kysymyksiin tuli kuitenkin niin paljon vastauksia, että niistä pystyi hyvin muodostamaan kokonaiskäsityksen rippikouluohjaajien ajatuksista. Kaiken kaikkiaan kyselyyn tuli lähinnä kolmenlaisia vastauksia. Muutamit, lähinnä musiikkityössä olevat, vastasivat koko kyselyyn hyvin huolellisesti ja rakentavalla otteella, niin että avointen kysymysten vastausviivat loppuivat kesken. Toisaalta muutamat vastaajat olivat vain vetäisseet ympyränsä paperiin jättäen kokonaan vastaamatta avoimiin kysymyksiin. Keskiwertovastaajat olivat täyttäneet paperista kaiken, jonka olivat kohtuullisella miettimisajalla pystyneet. Muutaman kysymyksen he olivat saattaneet sivuuttaa. Mielestäni kaikenlaiset vastaukset voi silti ottaa tosissaan – ovathan vastaajat kokeneet kyselyn sen verran tärkeäksi, että ovat siihen osallistuneet.

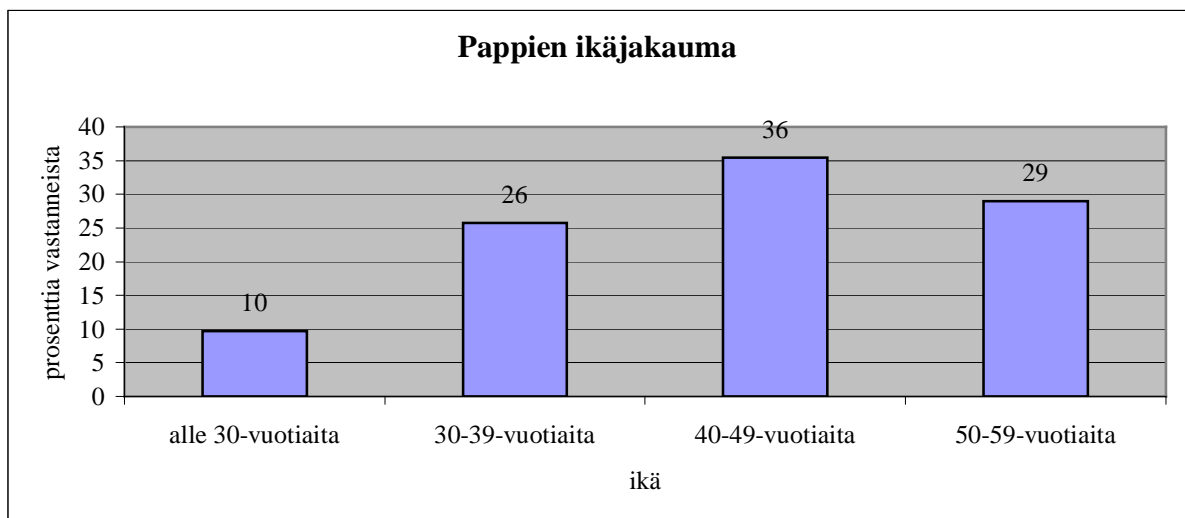
Syötin tutkimuksen tulokset Excel-tiedostoon toukokuussa 2006. Koodasin monivalintakysymykset numeroilla, jotta niiden tilastollinen analysoiminen olisi mahdollista. Tammi-helmikuuhun 2007 painottuneessa analysoinnissa tarkastelin lähinnä erilaisten vastaajaryhmien keskiarvoja ja keskihajontoja. Avointen kysymysten vastaukset kirjoitin sanatarkasti samaan tiedostoon. Elo-syyskuussa 2006 kokosin toisiaan muistuttavat vastaukset yhteen ja ryhmittelin ne niitä kuvaavien otsikoiden alle. Näin rippikouluohjaajien vastauksille löytyi vähitellen yhteisiä linjoja. Helmikuussa 2007 tarkistin vielä, olisiko vastausten alkuperäisissä versioissa sellaisia, jotka kannattaisi tuloksia tarkastellessa erikseen nostaa esiin. Tarkastelen tulosten yhteydessä lähinnä kolmea suurta vastaajaryhmää: kanttoreita, pappeja ja nuorisotyönohjaajia. Diakoniatyöntekijä ja nuorisomuusikko ovat mukana vaikuttamassa koko otoksen vas-

tausten keskiarvoihin ja keskihajontoihin, ja tarvittaessa heidän vastauksiaan käsitellään analyysissä erikseen.

6.4 Tietoa vastaajista

6.4.1 Papit

Kaikilla kyselyyn vastanneilla papeilla (N = 31) on asianmukainen, vähintään teologian maisterin tai vanhamuotoinen teologian kandidaatin tutkinto. Vastanneista papeista naisia on 26 % ja miehiä 74 %. Kuten kuvioista 3 käy ilmi, iältään enemmistö papeista on 40–49-vuotiaita, mutta paljon on myös 50–59-vuotiaita ja 30–39-vuotiaita. Naisia on jokaisessa pappien ikäryhmässä.

KUVIO 3. Kyselyyn vastanneiden pappien ikäjakauma (N = 31)

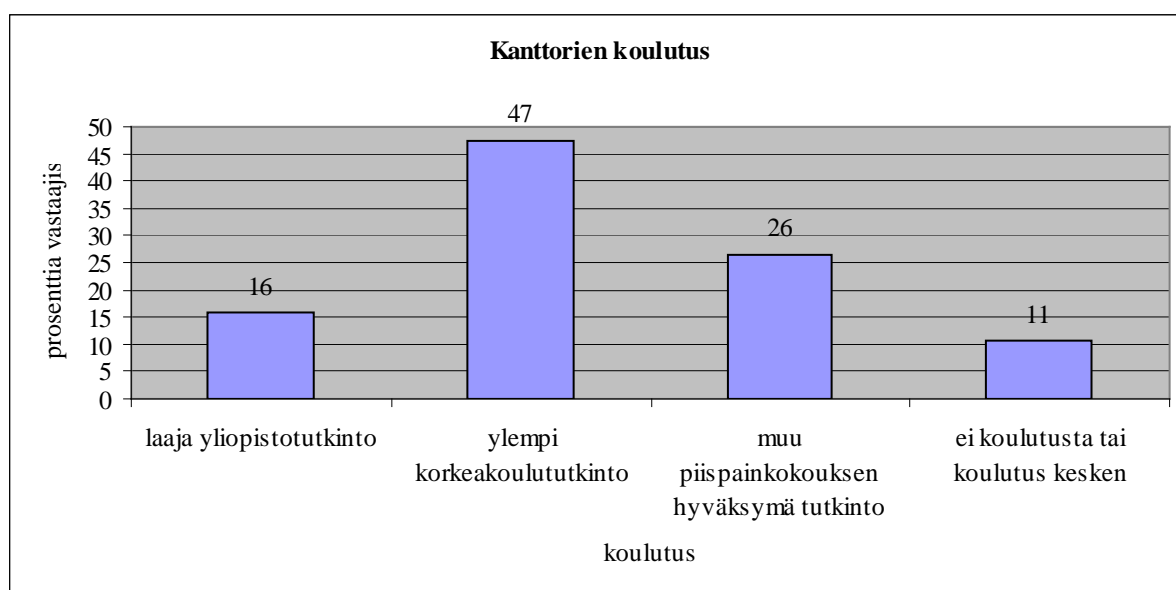
Kaksi kolmesta papista kertoo olevansa täysin samaa mieltä siitä, että musiikki on heille tärkeää. Jokseenkin samaa mieltä on kolmannes. Lähes puolet papeista harrastaa laulamista ja reilu neljännes soittamista. Neljä viidestä harrastaa musiikinkuuntelua. Laulujen tekemiseen ja musiikkiliikuntaan liittyviä harrastuksia ei ole kovinkaan monella. Kaikki papit allekirjoittavat rippikoulusuunnitelman väitteen ollessaan täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että jokai-

sessä ihmisessä on musikaalisuutta. Lähes kaikki ovat täysin samaa mieltä myös siitä, että musiikki on osa Jumalan luomistyötä.

Suurin osa papeista toimii ohjaajana yhdellä tai kahdella rippikoululeirillä vuodessa. Papeista 90 % on osallistunut uutta rippikoulusuunnitelmaa käsittelevään koulutukseen. Kaikki alle 30-vuotiaiden ja 30–39-vuotiaiden ikäryhmästä ovat ottaneet siihen osaa mutta 40–49- ja 50–59-vuotiaista vain 80 %. Rippikoulusuunnitelma on papeille kokonaisuutena tuttu (ka. 3,6). Se, mitä musiikista siinä sanotaan, ei ole heille aivan niin selvää (ka. 2,9). Rippikoulusuunnitelman ja sen musiikkiosion tuttuudella näyttää olevan yhteys ikään ja rippikoulukoulutukseen. Mitä nuorempi pappi, sen tutumpi on suunnitelma!

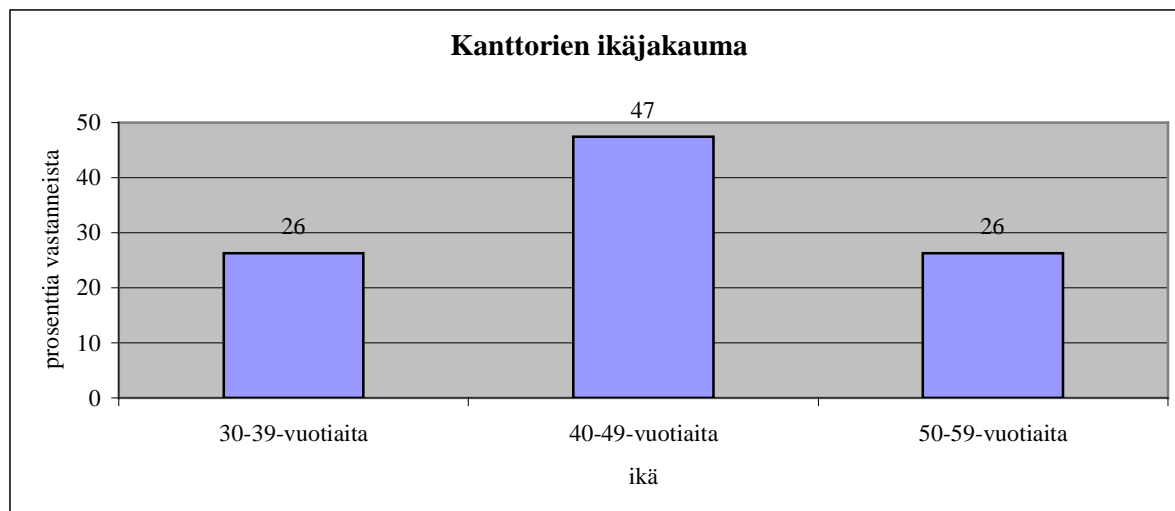
6.4.2 Kanttorit

Kanttorien (N = 19) koulutukset puolestaan ovat yhtä vaihtelevat kuin viratkin (ks. kuvio 4). Vastanneista kanttoreista joka kuudennella on laaja yliopistotutkinto eli ns. A-kanttorin pätevyys, lähes puolella on ylempi korkeakoulututkinto eli ns. B-kanttorin pätevyys ja neljänneksellä on toisen asteen eli ns. C-kanttorin tutkinto. Jäljelle jäävää kymmenystä edustavista kahdesta kanttorista toisella on koulutus kesken ja toisella ei ole lainkaan koulutusta alalle.

KUVIO 4. Kyselyyn vastanneiden kanttorien koulutus (N = 19)

Kyselyyn vastanneista kanttoreista 42 % on naisia ja 58 % miehiä. Samoin kuin pappien, myös kanttorien enemmistö on 40–49-vuotiaita, joiden vastauksia on miltei puolet (ks. kuvio 5).

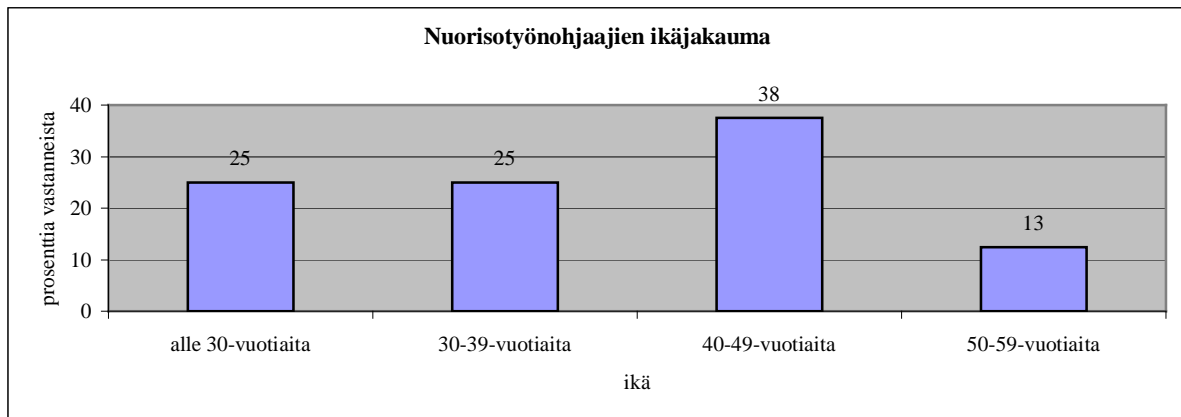

KUVIO 5. Kyselyyn vastanneiden kanttorien ikäjakauma (N = 19)

Musiikki on kanttoreille tärkeää, kuten arvata saattaa, ja he pitävät sitä osana Jumalan luomistyötä. Lähes kaikki ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että jokaisessa ihmisessä on musikaalisuutta. Kanttorien musiikkiharrastuksia en tässä käsittele, koska osa heistä oli selvästi vastannut kysymykseen ajatellen työtään, osa vapaa-aikaansa ja osa ei ollut vastannut ollenkaan. Noin puolet kanttoreista toimii rippikouluohjaajana kolmella tai useammalla leirilä vuodessa ja noin puolet yhdellä tai kahdella. Heistä kaikkiaan 70 % on osallistunut uutta rippikoulusuunnitelmaa käsittelevään koulutukseen. Naispuolisista vastaajista koulutuksen on käynyt 90 % ja miespuolisista 50 %, 30–39-vuotiaista 40 %, 40–49-vuotiaista 90 % ja 50–59-vuotiaista 60 %. Sen paremmin rippikoulusuunnitelma kokonaisuutena (ka. 2,5) kuin musiikin osuus siinä (ka. 2,6) eivät ole kaikille kanttoreille kovinkaan tuttuja, vaikkakin hajontaa vastauksissa on paljon (0,9). Molemmat ovat hieman tutumpia naisille kuin miehille, ja toisaalta myös rippikoulukoulutukseen aktiivisesti osallistunut 40–49-vuotiaiden ikäryhmä tuntee suunnitelman muita paremmin.

6.4.3 Nuorisotyönohjaajat

Kaikilla nuorisotyönohjaajilla (N = 16) on asianmukainen ammattikorkeakoulu- tai vanha-
muotoinen opistotutkinto omalle alalleen. Vastanneista nuorisotyönohjaajista naisia on 56 %
ja miehiä 44 %. Myös heidän ammattiryhmässään on eniten 40–49-vuotiaita vastaajia (ks. ku-
vio 6).

KUVIO 6. Kyselyyn vastanneiden nuorisotyönohjaajien ikäjakauma (N = 16)

Lähes kaikki nuorisotyönohjaajat ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että musiikki on heille tärkeää. Neljä viidestä pitää musiikkia osana Jumalan luomistyötä. Hieman yli puolet nuorisotyönohjaajista harrastaa laulamista ja puolet soittamista, eli oma musisointi on heillä selvästi yleisempää kuin vastanneilla papeilla. Musiikinkuuntelu puolestaan on yhtä suosittua kuin papiston keskuudessa: sitä harrastaa neljä viidestä vastaajasta. Musiikkiliikuntaa harrastaa kolmasosa nuorisotyönohjaajista, mutta esimerkiksi laulujen tekeminen ei ole kovin yleistä kuten ei papeillakaan. Lähes kaikki nuorisotyönohjaajat ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että jokaisessa ihmisessä on musikaalisuutta.

Suurin osa nuorisotyönohjaajista työskentelee rippikouluohjaajana yhdellä tai kahdella leirillä vuodessa – monella saattaa tosin olla kolme leiriä tai enemmänkin. Nuorisotyönohjaajista 90 % on osallistunut Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelmaa käsittelevään koulutukseen. Miehistä sen ovat käyneet kaikki ja naisista 80 %. Toisaalta 40–59-vuotiaista kaikki ovat osallistuneet koulutukseen ja alle 30-vuotiaista ja 30–39-vuotiaista 80 %. Suunnitelma kokonaisuutena on suurimmalle osalle varsin tuttu (ka. 3,4, kh. 0,9); etenkin 40–49-vuotiaat

(ka. 3,8) ja alle 30-vuotiaat ovat sitä mieltä (ka. 3,5). Musiikin osa rippikoulussa puolestaan ei ole tuttu ainakaan kaikille (ka. 2,4, kh. 0,9). Parhaiten sen tuntevat tässäkin tapauksessa 40–49-vuotiaat ja alle 30-vuotiaat (ka. 2,8).

6.4.4 Diakoniatyöntekijä ja nuorisomuusikko

Kyselyyn vastannut koulutustaan vastaavaa työtä tekevä diakoniatyöntekijä on 50–59-vuotiaiden ikäryhmään kuuluva nainen, jolla ei ole muita musiikkiin liittyviä harrastuksia kuin musiikinkuuntelu. Hän vastaa musiikin silti olevan hänelle tärkeää ja hän pitää sitä osana Jumalan luomistyötä. Siitä, että jokaisessa ihmisessä on musikaalisuutta, hän on jokseenkin eri mieltä. Rippikoululeirillä diakoniatyöntekijä työskentelee harvemmin kuin kerran vuodessa. Hän on melko kiinnostunut rippikouluun liittyvistä asioista mutta ei koe rippikouluohjaajana toimimista erityisen mielekkäänä. Hänen valmiutensa rippikoulutyöhön ovat melko hyvät, vaikka koulutusta ei käy kiittäminen tässäkin tapauksessa. Rippikoulun ohjaajatiimin yhteistyö toteutuu hänen edustamassaan seurakunnassa melko hyvin, myös musiikkikasvatuksen osalta. Diakoniatyöntekijä on osallistunut uutta rippikoulusuunnitelmaa käsittelevään koulutukseen mutta ei silti pidä kovin tuttuna suunnitelmaa eikä musiikin osuutta siinä.

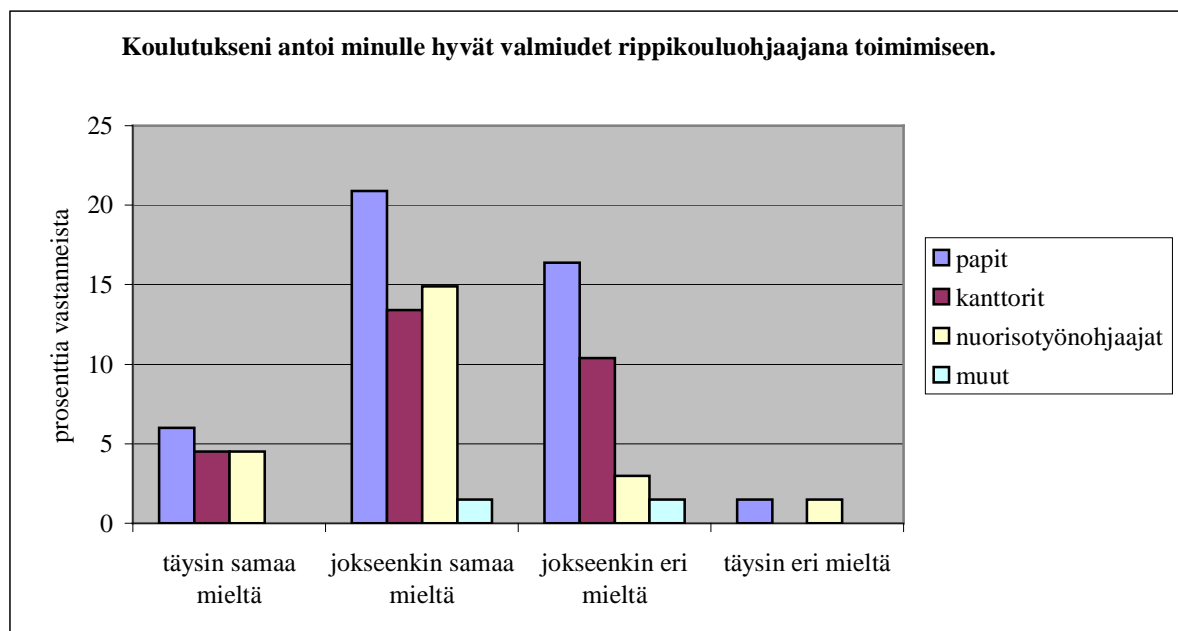
Nuorisomuusikko on koulutukseltaan luokanopettaja ja musiikinopettaja. Hän on 30–39-vuotiaiden ikäryhmään kuuluva nainen, joka laulaa, soittaa ja kuuntelee musiikkia aktiivisesti. Lisäksi hän tekee omia kappaleita. Musiikki on hänelle tärkeää ja hän pitää sitä osana Jumalan luomistyötä. Hän on myös sitä mieltä, että jokaisessa ihmisessä on musikaalisuutta. Vastaavana ohjaajana nuorisomuusikko on kerran vuodessa musiikkirippikoulussa mutta vieraillee tarvittaessa myös muilla leireillä. Hän on melko kiinnostunut rippikouluun liittyvistä asioista mutta ei koe rippikouluohjaajana toimimista kovin mielekkäänä. Hänen valmiutensa rippikoulutyöhön ovat melko hyvät – opettajankoulutuksella on hänen vastauksensa mukaan osuutta asiaan. Ohjaajatiimin yhteistyön hän ei koe toteutuvan seurakunnassaan kovin hyvin, joskin hän on melko tyytyväinen sen toteutumiseen musiikkikasvatuksen saralla. Nuorisomuusikko on osallistunut uutta rippikoulusuunnitelmaa käsittelevään koulutukseen, ja suunnitelma on hänelle sekä kokonaisuutena että musiikin osalta tuttu.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Rippikouluohjaajien valmiudet ja yhteistyö

Kyselyyn vastanneet rippikouluohjaajat (N = 68) ovat kiinnostuneita rippikouluun liittyvistä asioista (keskiarvo 3,7) ja kokevat rippikouluohjaajana toimimisen pääosin mielekkäänä (ka. 3,6). Omia valmiuksiaan rippikoulutyöhön vastaajat pitävät melko hyvinä (ka. 3,4), vaikka kaikilla ammattiryhmillä koulutuksen anti rippikoulutyöhön jakaa mielipiteitä kuvion 2 mukaisesti (ka. 2,8).

KUVIO 2. Rippikouluohjaajien tyytyväisyys koulutuksensa antamiin rippikoulutyövalmiuksiin (N = 68)

Papeista tyytyväisimpiä koulutuksensa antamiin valmiuksiin ovat alle 30-vuotiaat, jos tarkastellaan vain vastausten keskiarvoa, joka on 3. Keskihajonta on kuitenkin 1. Vähiten tyytyväisiä ovat 50–59-vuotiaat (ka. 2,4) ja he myös ovat huomattavasti yksimielisempiä asiasta kuin alle 30-vuotiaat (keskihajonta 0,5). Sekä 30–39- että 40–49-vuotiailla keskiarvo on 2,8, ja hajonta ensin mainituilla on 1 ja jälkimmäisillä 0,6. Varsin yksimielisiä koulutuksensa riittämättömyydestä ovat siis 40–59-vuotiaat, mutta nuoremmilla mielipiteet vaihtelevat laidasta lai-

taan. Teologien koulutuksessa lienee siis tapahtunut 1990-luvulla jotakin, joka sopii hyvin toisille ja toisille ei. Nuorisotyönohjaajien ja kanttoreiden kohdalla iällä ei ole mainittavaa merkitystä siihen, miten tyytyväisiä he ovat koulutuksensa antamiin rippikoulutyövalmiuksiin.

Rippikouluohjaajien yhteistyö seurakunnissa toteutuu pääasiassa melko hyvin (ka. 3,1), joskin nuorisotyönohjaajien vastauksissa on paljon hajontaa (0,9) – ja hehän usein ovat vastuussa käytännön järjestelyistä rippikoulussa ja kokevat vahvimmin sen, jos yhteistyö ei toimi. Musiikkikasvatuksen saralla ohjaajien yhteistyön ei koeta toteutuvan aivan yhtä hyvin (ka. 2,7). Keskihajonta on kaikilla ammattiryhmillä suuri (0,8), joten yhteistyön voidaan päätellä toimivan seurakunnissa erittäin vaihtelevasti. Tyytyväisimpiä musiikkikasvatuksellisen yhteistyön toteutumiseen ovat kanttorit (ka. 2,8), erityisesti ammattiryhmän 50–59-vuotiaat edustajat (ka. 3,4), ja tyytymättömmimpiä papit (ka. 2,6). Miespuoliset papit ja kanttorit ovat selvästi tyytyväisempiä kuin naispuoliset (keskiarvo papeilla 2,9 ja 1,9 ja kanttoreilla 3,2 ja 2,4). Lieneekö miehillä ja naisilla erilainen näkemys yhteistyöstä? Pappien ikäryhmistä tyytyväisimpiä ovat 40–49-vuotiaat (ka. 3,1), mutta vähiten tyytyväisiä ovat alle 30-vuotiaat (ka. 1,3), joista yksi kommentoi, että heidän seurakunnassaan kanttorit eivät osallistu rippikoulu-työn linjojen suunnitteluun lainkaan. Kanttorikuntaa kritisoidaan myös leirielämän ulkopuolella pitäytymisestä, sillä monessa tapauksessa kanttori käy vain opettamassa musiikkia eikä koe muun leiriin liittyvän kuuluvan hänelle.

7.2 Tärkeintä rippikoulussa

Koko rippikouluohjaajien joukko yhteensä pitää rippikoulukokonaisuudessa tärkeimpinä asioina opetusta, uskoa, yhdessäoloa, hyvää yhteishenkeä ja nuoria itseään (ks. taulukko 1). Tärkeysjärjestys ja listan sisältö vaihtelevat jonkin verran ammattiryhmien välillä – musiikin kannalta ratkaisevastikin!

TAULUKKO 1. Tärkeintä rippikoulussa pappien, kanttorien ja nuorisotyönohjaajien mielestä
(N = 62)

Tärkeintä rippikoulussa		
Papit %	Kanttorit %	Nuorisotyönohjaajat %
1. Opetus 45 %	Opetus 63 %	Yhdessäolo 56 %
2. Usko 34 %	Seurakunta 44 %	Nuoret, opetus 44 %
3. Yhteishenki 31 %	Musiikki 38 %	
4. Nuoret 21 %	Yhteishenki, usko, hartauselämä 25 %	Usko 38 %
5. Yhdessäolo 17 %		Yhteishenki 25 %

Kuten taulukko 1 osoittaa, papit ovat pitkälti samaa mieltä koko tutkittavan ryhmän kanssa ja nuorisotyönohjaajilla vain korostus on erilainen. Kanttorit puolestaan tuovat kokonaisuuteen oman värinsä, sillä heidän listansa kärkipäässä ovat seurakunta ja musiikki, jotka ovat selvästi tärkeämmässä asemassa heillä kuin muilla rippikouluohjaajilla. Nuoria puolestaan ei kanttorien listan ensimmäisillä sijoilla näy. Niitä kanttoreita, joiden vastaukseen musiikki jossakin muodossa sisältyy, löytyy kaikilta koulutuksen tasoilta, kaikista vastaajaikäryhmistä ja heidän valmistumisvuotensa vaihtelee tasaisesti 1970-luvusta 2000-lukuun. Musiikki sai muutamia puoltoääniä myös papeilta ja nuorisotyönohjaajilta. Olisikohan niin käynyt, ellei heidän käsissään olisi ollut musiikkikasvatukseen liittyvä kysely?

7.3 Musiikki rippikoulun yleistavoitteen tukijana

"Rippikoulun yleistavoitteena on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä." (Rippikoulusuunnitelma 2001, 18.) Tätä yleistavoitetta musiikin on tarkoitus rippikoulussa omalta osaltaan tukea. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet rippikouluohjaajat ovatkin jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että musiikki voi yleistavoitteen mukaisesti auttaa nuorta vahvistumaan uskossaan Jumalaan (keskiarvo 3,7, keskiha-

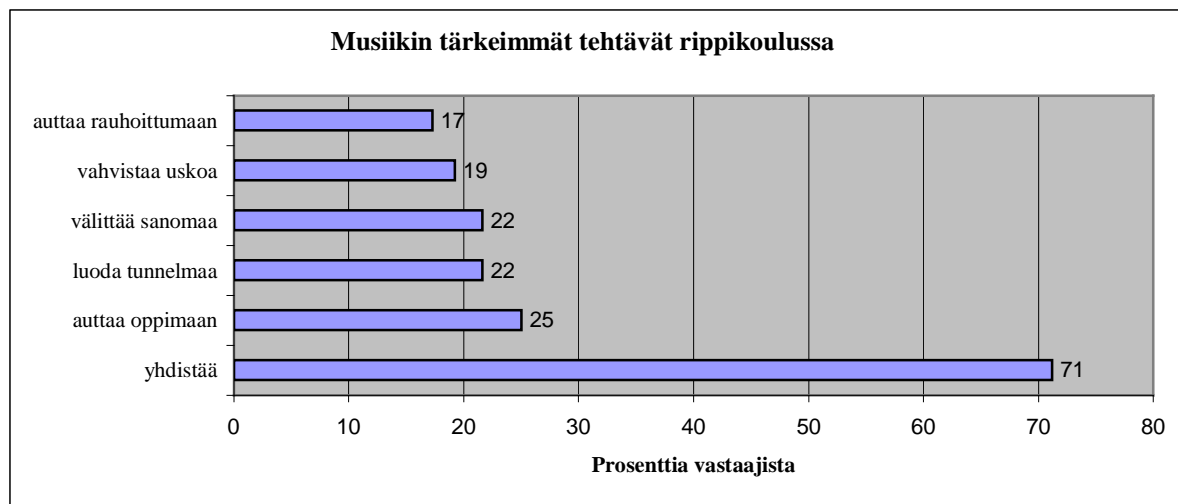
jonta 0,5). Samoin musiikin katsotaan voivan auttaa nuorta kasvamaan rakkaudessa lähimmäiseen (ka. 3,5, kh. 0,6). Myös rukouselämän ja seurakuntayhteyden kannalta vastaajat kokevat musiikin tärkeäksi (ka. 3,6).

Suurin osa rippikouluohjaajista siis kokee, että musiikilla voi vaikuttaa suurestikin rippikoulun yleistavoitteen toteuttamiseen. Nuorisotyönohjaajilla musiikkiharrastus vaikuttaa selvästi siihen, miten merkittävänä he musiikin mahdollisuuksia pitävät. Vastaukset edellä käsiteltyihin yleistavoitteesuoraan liittyviin väittämiin 21–24 eroavat musiikin harrastajilla ja musiikkia harrastamattomilla nuorisotyönohjaajilla selvästi toisistaan, ja papeillakin ero on huomattavissa. Kanttoreilla puolestaan iällä on asiaan hienoinen yhteys siten, että 30–39-vuotiaat kanttorit uskovat eniten musiikin tukevan rippikoulun yleistavoitetta, 50–59-vuotiaat vähiten.

Vastauksissa avoimeen kysymykseen korostuu selvästi se, että musiikki tukee rippikoulun yleistavoitteen saavuttamista parhaiten silloin, kun sen käyttö on monipuolista: mahdollisimman monentyyllisen musiikin laulamista, soittamista, kuuntelemista jne. Tämänsuuntaisesti avoimeen kysymykseen vastasi 43 % rippikouluohjaajista. Kieltämättä musiikin monipuolinen käyttö varmistaa sen, että mahdollisimman moni nuorista tulee tavoitetuksi. On selvää, että eri ihmisiä puhuttelevat erilaiset musiikin käyttötavat ja erilaiset kappaleet. Papit korostavat vastauksissaan monipuolisuuden lisäksi sitä, että musiikki on tehty nuorten omalla kielellä. Myös virsillä on papiston mielestä tärkeä osansa rippikoulun yleistavoitteen tukemisessa. Kanttorit puolestaan korostavat monipuolisuuden ohella itse tekemistä, erityisesti laulamista ja soittamista. Eräs nuorisotyönohjaaja tiivistää musiikin roolin rippikoulun yleistavoitteen tukijana suunnilleen näin: "Monipuolinen sekoitus nuoren musiikkimaailmaa, virsiä eli kirkon perinnettä ja hiljaisuutta kertoo Jumalasta, Hänen rakkaudestaan meihin ihmisiin sekä kristittynä elämisestä."

Myös rippikoulusuunnitelman otsikko ja motto, Elämä – usko – rukous, on huomioitavissa musiikin keinoin. Suurin osa vastaajista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että musiikin kautta voi käsitellä omia elämäkysymyksiään ja tunteitaan (ka. 3,6, kh. 0,6). Siitä ollaan myös melkein yksimielisiä, että musiikki vaikuttaa tunteisiin (ka. 3,9, kh. 0,4). Lisäksi sen ajatellaan synnyttävän helposti vuorovaikutusta ihmisten välille (ka. 3,7), ja osittain ehkä siitäkin syystä sen vaikutus rippikoulun ilmapiiriin on vastaajien mukaan merkittävä (ka. 3,8). Musiikilla on myös merkitystä uskonasioiden ja Raamatun ymmärtämisessä (ka. 3,6) ja se voi

auttaa nuorta kokemaan pyhyyttä ja Jumalan läsnäoloa (ka. 3,8). Avoimeen kysymykseen rippikouluohjaajat vastasivat kuitenkin, että musiikin tärkein tehtävä rippikoulussa on yhdistää (ks. kuvio 7).

KUVIO 7. Musiikin tärkeimmät tehtävät rippikoulussa pappien, kanttorien, nuorisotyönohjaajien ja nuorisomuusikon mielestä (N = 52)

7.4 Rippikouluohjaajat musiikkikasvattajina

Vastaajajoukko on sangen yksimielinen siitä, että musiikilla on rippikoulussa tärkeä asema. Erityisesti niin ajattelevat kanttorit, joiden keskiarvo on 3,7, mutta myös nuorisotyönohjaajien ja pappien keskiarvo on 3,5. Vielä yksimielisempiä ollaan siitä, että musiikilla *pitäisi* olla rippikoulussa tärkeä asema. Kanttoreilla ja papeilla keskiarvo on 3,8 ja nuorisotyönohjaajilla 3,7. Täysin yksiselitteisesti musiikki ei kuitenkaan sulaudu rippikoulusuunnitelman suosittelun läpäisyperiaatteen mukaisesti kaikkeen rippikoulun toimintaan. Kanttorien, joista harva on paikalla koko leirin, keskiarvo väitteelle on 3,1, eli he ovat jokseenkin samaa mieltä siitä, että musiikki liittyy rippikoulussa kaikkeen toimintaan. Nuorisotyönohjaajien keskiarvo on 2,7 ja pappien 2,8. Hajontaa vastauksissa on kuitenkin jonkin verran – kaikkien vastaajien keskihajonta on 0,7. Suurin osa kyselyyn vastanneista tuntee kantavansa vastuuta rippikoulun musiikkikasvatuksesta. Kanttorien keskiarvo väitteeseen on 3,7, pappien 3,4 ja nuorisotyönohjaajien 3,1. Musiikkia harrastavat papit ja nuorisotyönohjaajat tuntevat vastuuta selvästi

enemmän kuin sellaiset, jotka eivät harrasta musiikkia (ka. papeilla 3,7 ja 3,2 ja nuorisotyönohjaajilla 3,4 ja 2,7).

Papit ja nuorisotyönohjaajat ilmoittavat olevansa jokseenkin samaa mieltä siitä, että he käyttävät usein musiikkia omassa opetuksessaan (ka. papeilla 2,9, nuorisotyönohjaajilla 3,2). Musiikkia harrastavat papit ovat musiikin käytössä selvästi aktiivisempia kuin sellaiset, jotka eivät harrasta musiikkia (ka. 3,3 ja 2,7). Samansuuntaista on nuorisotyönohjaajilla (ka. 3,4 ja 3). Musiikki toimii lähinnä apuna muiden aiheiden opettamisessa (ka. papeilla 3, nuorisotyönohjaajilla 3,1), ja vain harva opettaa rippikoulussa nimenomaan musiikkia (ka. papeilla 1,3, nuorisotyönohjaajilla 1,7).

Rippikoulusuunnitelmassa suositellaan, että kanttori olisi käytettävissä koko rippikoululeirin ajan. Käytännössä kuitenkin vain kolmannes kyselyyn vastanneista kanttoreista ehtii olla läsnä koko leirin. Muut viettävät muiden työtehtäviensä ohella leirillä yhdestä neljään päivää – toki leiritkin ovat eri seurakunnissa hieman eri mittaisia. Eräässä seurakunnassa on käytössä ns. leirikanttori, joka on paikalla koko leirin ajan. Varsinaista musiikinopetusta kanttoreilla on leirillä yleensä 7–8 tuntia; määrä vaihtelee kaikkiaan 4 ja 10 tunnin välillä. Toki on huomattava, että musiikin muu käyttö on myös osa rippikoulun musiikkikasvatusta, jota on lopulta äärimmäisen vaikea laskea tunneissa!

7.5 Yhteinen musisointi rippikoulussa

Yhdessä laulamista ja soittamista pidetään rippikoulussa tärkeänä (keskiarvo 3,8). Rippikouluohjaajat järjestävätkin leirillä varsin usein yhteistä laulamista (ka. kanttoreilla 3,7, papeilla 3,3 ja nuorisotyönohjaajilla 3,1). Yhteisen soittamisen järjestäminen sitä vastoin on harvinaisempaa: kanttorien keskiarvo on 2,3 samoin kuin nuorisotyönohjaajien, pappien on 2. Kaikki kolme ammattiryhmää kokevat yhteisen laulamisen järjestämisen melko helppona. Kanttorien keskiarvo on 3,2 ja nuorisotyönohjaajien ja pappien 3,1. Yhteisen soittamisen järjestäminen taas on verrattain vaikeaa, kanttorien vastausten keskiarvo nimittäin on 2,3, pappien 2 ja nuorisotyönohjaajien 2,4. Musiikkia itse harrastavat papit ja nuorisotyönohjaajat järjestävät huomattavasti useammin yhteistä laulamista kuin sellaiset, jotka eivät sitä harrasta (ka. papeilla 3,7 ja 3,1 ja nuorisotyönohjaajilla 3,6 ja 2,6). Yhteistä soittamista taas musiikkia harrastavat

papit eivät järjestä juuri sen useammin kuin muutkaan (ka. 2,2 ja 1,9), mutta nuorisotyönohjaajilla kynnyksensä siihen on selvästi matalampi (ka. 2,7 ja 1,7). Ne papit ja nuorisotyönohjaajat, jotka ovat itse musiikkiaktiiveja, kokevat yhteisen laulamisen ja soittamisen järjestämisen huomattavasti muita helpompana.

Tutkimukseni mukaan kanttorikunnassa yhteisen soittamisen järjestäminen on suurin kompastuskivi ns. A-kanttoreille, joiden keskiarvo väitteelle "rippikouluohjaajana järjestän usein yhteistä soittamista" on 2 ja väitteelle "koen yhteisten soittohetkien järjestämisen rippikoulussa helppona" 1,7. Vähiten vaikeaa yhteisen soittamisen järjestäminen on ns. C-kanttoreille, joiden keskiarvo molempiin väitteisiin on 2,6. Hajontaa on kuitenkin paljon, eli kipinää yhteisen soiton onnistumiseen lienee kuitenkin edelleen paras hakea muualta kuin koulutuksesta. On myös muistettava, että tutkittava joukko on tällaisessa erittelyssä hyvin pieni, joten yleistä kanttoreista ei ole tämän kysymyksen kohdalla mielekäästä tehdä.

Avoimen kysymyksen mukaan yhteisten laulu- ja soittohetkien järjestämiseen tuntuvat vastaajien mielestä erityisesti vaikuttavan ohjaajan omat taidot ja nuorten asenteet (ks. taulukko 2). Ohjaajan oma soitto- ja laulutaito on ratkaisevimmissa asemassa siinä, miten hän yhteisten musisointituokioiden järjestämisen kokee. Rippikoulussa yhteistyössä on kuitenkin voimaa, sillä monet vastasivat, että yhteistyö muiden ohjaajien kanssa helpottaa musisointituokioiden järjestämistä. Nuorten asenne ja ohjaajan oma asenne ovat vastaajien mukaan myös tärkeitä tekijöitä helpottamaan yhteistä soittoa ja laulua, ja useita mainintoja sai myös traditio, joka melkein päälle velvoittaa rippikoulussa yhteiseen musisointiin. Vaikeudeksi heti oman "epämusikaalisuuden" jälkeen koettiin nuorten asenne – ja vain pari vastaajaa piti vaikeutena omaa asennettaan.

TAULUKKO 2. Yhteisen musisoinnin järjestämistä rippikoulussa helpottavia ja vaikeuttavia tekijöitä (N = 63)

Yhteisen musisoinnin järjestäminen rippikoulussa

	Helpottaa %	Vaikeuttaa %
1.	Ohjaajan oma taito 17 %	Ohjaajan omien taitojen puute 32 %
2.	Yhteistyö 16 %	Nuorten negatiivinen asenne 22 %
3.	Nuorten positiivinen asenne 14 %	Soittimien puute 8 %
4.	Oma positiivinen asenne 13 %	Nuorten taitojen puute 6 %
5.	Traditio 10 %	Soittajien puute 5 %
6.	Sopiva laulumateriaali 3 %	Oma negatiivinen asenne 3 %

Jyväskylän kaupunkiseurakunnan nuorisomusikko Anne Federley kommentoi kyselylomakkeessa, että rippikoulussa laulettua ja soitettua musiikkia tulee olla sellaista, että siihen on helppo osallistua, eli tarpeeksi vähän tarpeeksi helppoja lauluja – viikossa ei ehdi omaksua paljon. Toisaalta vastaajat ovat sitä mieltä, että kaikki saavat laulaa omalla äänellään, mutta monia tuntuu silti ahdistavan leiriläisten laulamisen ja soittamisen heikko taso. Kannattaa ehkä muistaa, ettei kaikkien leiriläisten kirjoitustaitokaan ole hyvä, ja silti vihkojen odotetaan täyttyvän muistiinpanoista. Kaikki eivät lue sujuvasti, ja silti uskontunnustukset ja Isä meidän -rukoukset pitäisi pystyä opettelemaan sujuvasti ulkoa. Rippikoululaisten laulu- ja soittotaidottomuuden ei pitäisi olla este yhteiselle musisoinnille. Federley muistuttaa, että rohkaistamalla ja pienin askelin positiivisessa hengessä etenemällä yhdessä laulaminen yleensä alkaa sujua.

Pari vastaajaa kertoi, että heidän seurakunnassaan on hyviä kokemuksia siitä, että kitara ja laulukirjat yksinkertaisesti jätetään vapaa-ajalla leiriläisten saataville. Harvinaista on, jos soittoa ja laulua ei kuulu! Hyvä järjestely tämä olisi kaikilla rippikoululeireillä mutta erityisesti niillä, joilla ohjaajat eivät koe itselleen luontevaksi järjestää yhteistä laulamista ja soittamista. Vastauksien perusteella vaikuttaa siltä, että rippikouluohjaajat murehtivat yhteisten musisointitietien järjestämisessä liikaa omaa riittämättömyyttään ja kanttorin kiireistä aikataulua ei-

vätkä huomaa hyödyntää leiriläisiä yhteislaulun säestäjinä! Itse en ole kymmenen vuoden aikana koskaan osallistunut rippikoululeirille, jolta ei olisi minkäänlaista muusikointia löytenyt. Musiikin harrastajien puute taas ei ole este, jos ohjaajalla itsellään on sisäinen palo saada nuoret soittamaan. Esimerkiksi lyömäsoittimilla voi saada siedettävää ja kaunistakin musiikkia aikaan, kunhan soittotehtävä mitoitetaan soittajan taitojen mukaiseksi ja soittaja motivoidaan siihen selittämällä, mitä hänen kuuluu soittaa, miten ja milloin.

Ehdottomasti suosituinta laulumateriaalia rippikoulussa ovat virret ja nuorteneisut, joita lauletaan kaikissa rippikouluissa. Vain yksi pappi oli vastannut, että heidän seurakuntansa rippikoululeireillä ei lauleta virsiä, mutta koska kaksi muuta saman seurakunnan pappia oli sitä mieltä, että niitä lauletaan, tulkitsen ei-vastauksen virheeksi. Virret kuuluvat erityisesti jumalanpalveluksiin, mutta niitä lauletaan paljon myös oppitunneilla ja hartauksissa. Myös ruokailuun liittyy monissa seurakunnissa virsi. Nuorteneisut puolestaan raikuvat erityisesti iltaohjelmissa, ja oppitunneilla ja hartauksissa niitä lauletaan tutkimukseni mukaan yhtä lailla kuin virsiäkin. Jonkin verran nuorteneisuja lauletaan myös jumalanpalveluksissa ja vapaa-ajalla. Olennaisesti rippikouluun kuuluvat myös leikkeihin liittyvät laulut, joita lauletaan 84 prosentissa rippikoululeirejä. Leikkilaulut ovat käytössä lähes yksinomaan iltaohjelmissa, toisinaan myös päivän ulkoleikeissä. Ei-hengellisillä lauluilla on sijaa joka kolmannella rippikoululeirillä. Ne liittyvät enimmäkseen iltaohjelmiin ja vapaa-aikaan. Vastaajista 15 % kertoi rippikoulussa käytettävän myös muuta laulumateriaalia: lasten virsikirjan lauluja, päivän rukoushetkien sävelmiä, isänmaallisia lauluja, gospelkappaleita, "rippikouluräppiä" ja leirin kuluessa muotoutuvia omia lauluja. Muutamassa seurakunnassa lauletaan myös eri herätysliikkeiden lauluja, lähinnä näytteinä oppitunneilla.

Joka kymmenes vastaaja kertoi, että heidän seurakunnassaan tehdään rippikoulua varten oma lauluvihko – ja vain pari huomautti sen olevan tekijänoikeuslain mukaan laitonta. Kaikissa vastaajien edustamissa seurakunnissa pyritään harjoittelemaan rippikoulussa konfirmaatiolaulu konfirmaatiota varten. Vastaajien mukaan kaikilla heidän edustamillaan rippikoululeireillä lauletaan yhdessä päivittäin ennen ateriaa, leirijumalanpalveluksissa ja iltaohjelmissa (keskiarvo 3, kun 3 on päivittäin, 2 joskus ja 1 ei koskaan). Lähes yhtä säännönmukaista on yhteinen laulaminen hartauksissa (ka. 2,9) ja kanttorin pitämällä tunneilla (ka. 2,8). Ollenkaan harvinaista laulaminen ei ole myöskään vapaa-ajalla (ka. 2,4), muiden kuin kanttorin pitämällä tunneilla (ka. 2,3), aterian jälkeen (ka. 2,2), lipunnoston (ka. 2,2) eikä lipunlaskunkaan yh-

teydessä (ka. 2). Laulun kerrotaan kuuluvan rippikoululeirillä vaihtelevasti myös moniin muihin tilanteisiin, esimerkiksi vanhempien vierailupäivään, retkiin, nuotiolle, mahdollisiin merkkipäiviin – kuulemma myös poikien saunaan... Myös isosten ja ohjaajien leiriläisille laulatut iltalaulut koetaan monissa seurakunnissa tärkeiksi. Vastauksista tuli kaiken kaikkiaan sellainen kuva, että laulaminen liittyy rippikoulussa miltei kaikkeen kuviteltavissa olevaan toimintaan!

7.6 Musiikki erikseen vai osana muuta opetusta?

Suurimmassa osassa vastaajien edustamia seurakuntia musiikkia opetetaan rippikoulussa omana aineenaan siitä päätellen, että melkein kaikki olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa (keskiarvo 3,4). Erityisesti kanttorit kokevat musiikin olevan oma aineensa (ka. 3,7), kun taas pappien (ka. 3,2) ja nuorisotyönohjaajien (ka. 3,5) kanta asiaan on hieman löyhempi. Vaikka musiikki onkin pääasiassa erillinen oppiaine, ei sen yhdistäminen muuhun opetukseen ole aivan harvinaista. Vastaajat ovat jokseenkin samaa mieltä (ka. 3,2) siitä, että musiikinopetuksen teemoja yhdistetään rippikoulun muihin teemoihin. Kanttorien mielestä niin tehdään jälleen useammin (ka. 3,4) kuin pappien (ka. 3,2) tai nuorisotyönohjaajien (ka. 3). On tosin mahdollista, että tämän kysymyksen kohdalla termit "musiikinopetus" ja "musiikki" ovat sekaisin, ja näin ollen vastaukset kertovat paremminkin siitä, yhdistyykö musiikki tavalla tai toisella rippikoulun muuhun opetukseen.

Ylivoimaisesti eniten musiikinopetus saadaan sulautumaan yhteen muun opetuksen kanssa, kun on kyse jumalanpalvelusopetuksesta, monessa seurakunnassa kun käydään läpi jumalanpalveluksen kaava liturgioineen kaikkineen. Muutamit vastaajat kertovat musiikin yhdistyvän tavalla tai toisella myös kirkollisten toimitusten käsittelyyn, rukoukseen, luomiseen, kirkon sakramentteihin, Jumalaan, kärsimykseen, hartauksiin... Asettelin kysymyksen ehkä puutteellisesti, koska odotin saavani käytännön ideoita siitä, miten musiikinopetukseen kuuluvaksi nimetyt aiheet kuten virsikirjan käytön opettelu, kuoromusiikkiin tutustuminen, gospel jne. yhdistetään muihin opetuksen aiheisiin kuten vaikkapa kolmiyhteisen Jumalan eri persooniin tutustumiseen. Sain kuitenkin vastauksia lähinnä siihen, mihin rippikoulun ns. yleisopetuksen aiheisiin musiikki liittyy, enkä siihen, mitä musiikinopetuksen aihetta yhdistäminen palvelee. Tässä yhteydessä kannattaa tietysti muistaa, että monikaan ohjaaja ei tiedä,

mitä rippikoulun musiikinopetukseen nykyisen Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelman mukaan kuuluu.

7.7 Rippikoulun musiikinopetuksen sisältö

Kanttorit asettavat musiikinopetuksen aiheet seuraavanlaiseen tärkeysjärjestykseen (1 on tärkein):

1. virsikirja (keskiarvo 1,8)
2. jumalanpalvelus (ka. 2,3)
3. gospel (ka. 3,6)
4. toimitukset (ka. 3,7)
5. oman seurakunnan musiikkitoiminta (ka. 4,4)
6. urut (ka. 5,4)
7. kuoro (ka. 6)
8. kanttorin työ (ka. 6,8)

Eräs kanttori oli valinnut tärkeimmäksi kohdan "muu" selittäen, että musiikin käsittäminen Jumalan luomislahjana kulkee mukana opetuksessa koko ajan. Kohta "muu" kärsi kuitenkin niin paljon hajontaa (4,4), etten ottanut sitä listalle mukaan, vaikka keskiarvonsa puolesta se olisi kelvannut viidennelle sijalle. Myöskään gospelin merkityksestä rippikouluopetuksessa ei oltu läheskään yksimielisiä, olivathan vastaukset kaikkea tärkeimmän ja vähiten tärkeän väliltä (keskihajonta 2,5).

Kysymykseen vastanneiden 11 kanttorin arvion mukaan ajankäyttö jakautuu rippikoulun musiikinopetuksessa keskimäärin seuraavasti:

1. virsikirja 1 h 35 min.
2. gospel 1 h 20 min.
3. jumalanpalvelus 1 h 5 min.
4. toimitukset 40 min.
5. kuoro 38 min.
6. urut 34 min.
7. oman seurakunnan musiikkitoiminta 28 min.
8. kanttorin työ 20 min.

Kun tarkastellaan edellä esitettyjä keskiarvoja musiikinopetuksen aiheiden tärkeysjärjestyksestä ja ajankäytöstä musiikinopetuksessa, voidaan todeta listojen sopivan melko hyvin toi-

siinsa. Jos virsikirjaa pidetään rippikoulun musiikinopetuksessa tärkeimpänä asiana, on suorastaan toivottavaa, että siihen myös käytetään eniten aikaa. Yksittäisten kanttorien opetuksessa tärkeysjärjestys ja ajankäyttö eivät kuitenkaan korreloi läheskään aina. Ajankäyttökysymykseen vastanneista 11 kanttorista vain kahdella oli havaittavissa tässä aivan selkeä yhteys, kolmella oli jonkinlainen, kahdella heikko ja neljällä ei minkäänlaista. Käytetyn ajan perusteella ei tietenkään voi mitata sitä, miten tehokkaasti oppimista tapahtuu, mutta lienee kuitenkin syytä olettaa, että käytetyn ajan määrällä on yhteys asian käsittelyn perusteellisuuteen.

Väitteen "olen selvillä siitä, mitä koulun musiikinopetuksessa paikkakunnallamme tehdään" kohdalla hajonta on kanttoreilla melkoista (keskiarvo 2,8, keskihajonta 0,9) – toiset ovat hyvinkin selvillä, toiset jotenkin ja jotkut eivät mitenkään. Miehet ovat perillä koulun musiikinopetuksesta selvästi paremmin kuin naiset (ka. miehillä 3,4 ja naisilla 2,1) ja 50–59-vuotiaiden ikäryhmä nuorempia paremmin (ka. 50–59-vuotiailla 3,2, 40–49-vuotiailla 2,9 ja 30–39-vuotiailla 2,4). Kanttorien keskuudessa ei myöskään ole ollenkaan itsestään selvää, että he selvittäisivät ennen varsinaisen rippikouluopetuksensa alkua, mitä nuoret tietävät käsiteltävistä asioista ennestään (ka. 2,9, kh. 0,8), vaikka opetuksen suunnittelun lähtökohtina pitäisi pitää toisaalta nuoria itseään, toisaalta oman seurakunnan musiikkitoimintaa (vrt. Rippikoulu-suunnitelma 2001, 35).

Rippikouluohjaajat ovat suhteellisen kiinnostuneita rippikoululaisten musiikkimausta ja heidän suhteestaan musiikkiin. Kiinnostuneimpia ovat kanttorit, joiden vastausten keskiarvo on 3,5. Nuorisotyönohjaajien keskiarvo on 3,4 ja pappien 3,1. Väitteeseen "rippikouluissamme kuunnellaan yhdessä myös nuorten mielimusiikkia ja keskustellaan siitä" sain vastauksia laidasta laitaan. Ohjaajat ovat keskimäärin jokseenkin samaa tai jokseenkin eri mieltä, mutta keskihajonta on niin suuri – kanttoreilla 0,7, papeilla 0,8 ja nuorisotyönohjaajilla 1 – että muuta yleispätevää vastausta ei voi antaa, kuin että käytäntö vaihtelee rippikouluittain. Rippikouluohjaajat ovat jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että nuorten mielimusiikin tunteminen voi auttaa nuorten ymmärtämisessä. Kanttorien vastausten keskiarvo on 3,4 samoin kuin pappien. Nuorisotyönohjaajien keskiarvo on 3,2, mutta heidän vastauksissaan on hajontaa hieman enemmän (kh. 0,7) kuin muiden (kh. 0,6).

Useimmat vastaajat ovat myös jokseenkin tai täysin samaa mieltä, että rippikoulussa on tärkeää pohtia musiikin merkitystä nuoren elämässä (keskiarvo 3,3). Erityisesti kanttorit ovat

sen kannalla (ka. 3,5 ja keskihajonta 0,5). Pappien vastausten keskiarvo on 3,3 (kh. 0,5) ja nuorisotyönohjaajien 3,1 (kh. 0,7). Rippikoulusuunnitelma jättää kuitenkin varsin hämäräksi sen, mitä musiikin merkityksellä nuoren elämässä tarkoitetaan. Musiikkiin liittyviä harrastuksia? Musiikin liittymistä päivittäisiin rutiineihin? Musiikkia esimerkiksi oppimisen tukena? Itse olen käsittänyt, että 14–15-vuotiaana rippikoulussa musiikin merkitystä pohtiessa pohditaan sitä, millainen tiedostettu ja hallittu rooli musiikilla on omassa elämässä: soittaminen, laulaminen, musiikin kuuntelu... Kysyin tutkimuksessani avoimella kysymyksellä, millä tavoin rippikouluohjaajat ovat haastaneet nuoria pohtimaan musiikin merkitystä omassa elämässään – ja sain hyvin moninaisia ja monitulkintaisia vastauksia. Jos niistä vedetään jonkinlaista yleistä linjaa, niin eniten rippikouluohjaajat käyttävät keskusteluja selvittämään musiikin merkitystä nuorten elämään. Toiseksi yleisin vastaus on, että ohjaaja ei ole haastanut nuoria pohtimaan asiaa millään tavalla. Kolmanneksi eniten ohjaajat käyttävät tähän tarkoitukseen laulujen sanoman pohdintaa. Kanttorien vastaukset poikkeavat jonkin verran yleisestä linjasta. Toki myös he luottavat keskusteluihin eniten, mutta he laittavat nuoret myös pohtimaan sitä, miten musiikki liittyy eri elämänvaiheisiin. Lisäksi virsien valitsemisen eri tilanteisiin koetaan liittyvän musiikin merkityksen pohtimiseen.

Rippikoulun musiikinopetuksessa, jonka aiheita siis ovat mm. virsikirja, jumalanpalvelusmusiikki ja gospel, 26 % rippikouluohjaajista pitää tärkeimpänä virsien ja nuortenveisujen laulamista. Muutama pappi kertoo erityisesti toivovansa, että niistä jäisi nuoren mieleen jotakin, joka kantaisi elämän matkalla. Muistamisen arvoisena 23 % vastaajista pitää myös musiikin luomaa tunnelmaa: iloa ja yhteyttä. Musiikin välinearvo korostuu 18 prosentilla vastaajista, sillä heidän mielestään musiikinopetuksen tehtävänä on toimia erityisesti Jumalan sanan välittäjänä. Tietoutta hengellisestä musiikista pitää tärkeänä 16 % vastaajista. Kanttoreista 31 % korostaa laulamisen merkitystä. Yhtä moni pitää tärkeänä jumalanpalvelusmusiikin käsittelemistä – mitä esimerkiksi papeista yksikään ei ole maininnut tärkeäksi. Nuorisotyönohjaajilla prosenttiluku jää 13:een. Kanttoreista 25 % mainitsee myös musiikinopetuksen välinearvon eli tässä tapauksessa sen, että musiikin kautta voidaan tuoda esiin Jumalan sanaa. Jos kanttoreilla jumalanpalvelusmusiikki nouseekin musiikinopetuksen tärkeimpien aiheiden joukkoon, niin muita konkreettisia oppituntien aiheita ei listan kärkipäässä näy. Tieto hengellisestä musiikista ja sen moninaisuudesta, musiikin merkitys seurakunnassa sekä virsitieto saavat kukin pari mainintaa eli 13 % kanttoreista pitää kutakin niistä oleellisena asiana rippikoulun musiikinopetuksessa.

7.8 Työtavat rippikoulun musiikkikasvatuksessa

Kanttorit arvioivat kyselylomaketta täyttäessään, miten yleisiä erilaiset työtavat ovat heidän omassa musiikinopetuksessaan. Asteikko on kolmiportainen: 3 on usein, 2 silloin tällöin ja 1 ei koskaan:

1. laulaminen (keskiarvo 3)
2. keskustelut (ka. 2,7)
3. musiikinkuuntelu (ka. 2,6)
4. ryhmätyöt (ka. 2,5)
5. luennointi ja soittaminen (ka. 2,4)
6. muistiinpanojen kirjoittaminen (ka. 2,2)
7. leikit (ka. 1,6)
8. musiikkiliikunta (ka. 1,4)

Samassa yhteydessä heillä oli mahdollisuus kertoa, mitä aihetta käsitellessään he käyttävät kyseistä työtapaa. Kovin moni kanttori ei vastannut, mutta saamieni vastausten pohjalta on mahdollista tehdä jonkinlainen kooste. Luennointi, muistiinpanojen kirjoittaminen, laulaminen ja keskusteleminen saadaan liitettyä kaikkiin musiikinopetuksen aiheisiin: jumalanpalvelusmusiikkiin, virsikirjaan, gospeliin, kirkollisiin toimituksiin... Myös musiikinkuuntelulla on osansa melkein kaikessa. Ryhmätöitä vastaajat ovat teettäneet virsikirjaa ja toimituksia käsitellessään. Leikit ja musiikkiliikunta voivat toimia työskentelyyn virittäjänä tunnin alussa. Eräs kanttori kertoi käyttävänsä työtapoina myös mielikuvien etsintää ja rentoutusta johdattuksena musiikkiin. Soittaminen ei tässä yhteydessä kerro kovin paljon, koska kyselylomakkeen epätarkkuuden takia osa vastaajista on todennäköisesti valinnut sen ajatellen yhteistä soittamista, osa esimerkiksi omaa säestämistään. Työtapojen käytön määrässä kanttorin sukupuolella tai iällä ei ole mainittavaa merkitystä.

Muilla kuin kanttoreilla musiikin käyttötavoista yleisin heidän omassa opetuksessaan on musiikinkuuntelu (asteikolla 1–3 keskiarvo 2,6) ja toiseksi yleisin laulaminen (ka. 2,4). Molemmat toimivat hyvin vaikkapa opetuksen teemaan johdattajana. Silloin tällöin käytetään myös laululeikkejä ja soittamista (ka. 1,8). Myös muilla kuin kanttoreilla musiikkiliikunta on antamistani työtapavaihtoehtoista harvinaisin (ka. 1,5). Jotkut mainitsevat käyttävänsä opetuksessaan lisäksi esimerkiksi musiikkivideoita, musiikilla höystettyjä PowerPoint-esityksiä ja taustamusiikkia antamassa virikettä työskentelyyn. Myös laulujen sanoituksia voidaan pohtia. Musiikkia harrastavat papit ja nuorisotyönohjaajat käyttävät opetuksessaan laulamista ja soit-

tamista selvästi useammin kuin ne, jotka eivät harrasta musiikkia. Papeilla harrastuneisuudella ei ole juuri merkitystä musiikinkuuntelun, musiikkiliikunnan ja laululeikkien käytössä, mutta nuorisotyönohjaajien keskuudessa näitä työtapoja käyttävät hieman useammin ne, jotka eivät varsinaisesti harrasta musiikkia.

7.9 Yhteenveto

Rippikouluohjaajien mielestä musiikilla pitäisi olla rippikoulussa tärkeä asema – ja se sillä myös on. Suurin osa vastaajista tuntee vastuuta musiikin käytöstä rippikoulussa ja monet papit ja nuorisotyönohjaajat käyttävät sitä apuna omassa opetuksessaan, varsinkin jos he itse harrastavat musiikkia. Musiikin tärkein tehtävä rippikoulussa on yhdistää. Sen koetaan voivan vaikuttaa rippikoulun yleistavoitteen saavuttamiseen etenkin silloin, kun sitä käytetään monipuolisesti. Yhteistä musisoimista pidetään rippikoulussa tärkeänä, mutta musiikin tavallisimmat käyttötavat ovat kuitenkin laulaminen ja kuunteleminen, kun taas esimerkiksi musiikkiliikunta ja yhteinen soittaminen ovat sangen harvinaisia. Etenkin virsien tai nuortenveisujen laulaminen kuuluu lähes joka tilanteeseen, minkä ansiosta musiikin voi rippikoulusuunnitelman mukaisesti sanoa liittyvän kaikkeen rippikoulun toimintaan. Asenteet musiikkia kohtaan ovat sellaiset, että sitä on helppo liittää rippikoulun arkeen ja juhlaan. Tärkeimpien asioiden joukkoon sitä ei rippikoulussa kuitenkaan lasketa. Koko rippikouluohjaajajoukon mielestä tärkeintä rippikoulussa on opetus, usko, yhdessäolo, hyvä yhteishenki ja nuoret.

Asenteet musiikinopetusta kohtaan eivät ole niin positiiviset kuin yleisesti musiikkia kohtaan. Avoimen kysymyksen mukaan koko rippikouluohjaajajoukon mielestä musiikinopetuksen tärkein tehtävä on virsien ja veisujen laulaminen sekä tunnelman luominen, ei esimerkiksi virsikirjan käytön oppiminen tai kotiseurakunnan messusävelmien tunteminen. Taitojen kehittäminen tai teoreettinen tietämys eivät tule esiin vastauksissa. Yhteenkuuluvaisuudentunteen kasvattamiseenko rippikoulun musiikinopetuksella siis pitäisi pyrkiä? Hyvä ilmapiiri ja tunnelma on tietysti koko rippikoulun perusta, jos toivotaan leiriläisten osallistuvan seurakunnan toimintaan rippikoulun jälkeenkin. Se on myös perusta tehokkaalle oppimiselle. Jos ohjaajille kuitenkin riittää, että rippikoululaiset muistavat hyvän tunnelman, niin miksi tunteja

edes pidetään? Vastaukset kertovat osaltaan musiikinopetuksen arvostuksesta ja toisaalta siitä, että kaikki rippikouluohjaajat tuskin tarkalleen tietävät, mitä aiheita siihen kuuluu.

Lapuan hiippakunnassa musiikinopetus on edelleen suurimmaksi osaksi erillisenä oppiaineenaan kanttorin omaa valtakuntaa, vaikka rippikoulusuunnitelma kannustaa yhdistämään sen aiheita muuhun opetukseen. Rippikoulun musiikinopetuksessa kanttorit pitävät tärkeimpinä aiheina virsikirjaa ja jumalanpalvelusta. Samoin ajattelivat Mika Sagulinin tutkimat kirkkomusiikin opiskelijat vuonna 2001 ja Anu Piutulan tutkimukseen osallistuneet kanttorit vuonna 1989. Aiheiden kärkipäässä ovat myös gospel ja kirkolliset toimitukset, joskin mielipiteet ensin mainitusta vaihtelevat laidasta laitaan. Kanttorit eivät välttämättä tiedä, mitä koulussa opetetaan musiikintunneilla tai mitä nuoret tietävät rippikoulussa käytävistä aiheista ennestään. Kuitenkin rippikoulusuunnitelmassa sanotaan musiikinopetuksen lähtökohtina olevan toisaalta nuoret itse, toisaalta oman seurakunnan toiminta. Vaikka rippikoulusuunnitelmassa suositellaan kanttorin kokoaikaista läsnäoloa rippikoululeirillä, niin kuitenkin vain kolmannes kanttoreista on paikalla koko leirin. Siitä ei olisi suurta haittaa, jos vastuu musiikkikasvatuksesta jakautuisi koko ohjaajatiimille. Niin ei kuitenkaan läheskään kaikissa seurakunnissa käy.

8 POHDINTA

8.1 Laulua läpi leirin

Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelman mukaan musiikin pitäisi liittyä rippikoulussa kaikkeen toimintaan. Tutkimukseni antaa aihetta todeta, että laulun puolesta näin onkin. Rippikoulussa ei siis pelkästään sytytellä nuorten omakohtaista kristillistä uskoa vaan puhalletaan liekkiin myös kansamme hiipuvaa laulutaitoa! Yhteinen laulaminen kulkee leirillä mukana pitkin päivää, oli kyse sitten ruokailusta, jumalanpalveluksesta tai iltaohjelmasta. Musiikki sulautuu usein kuuntelun tai laulun muodossa myös pappien ja nuorisotyönohjaajien toteuttamaan opetukseen, varsinkin jos ohjaaja itse harrastaa musiikkia. Tutkimustulos poikkeaa Sanna Kiviluodon pro gradu -työssään saamasta tuloksesta, jonka mukaan ohjaajan musiikkiharrastuksella ei ole merkitystä musiikin käytön määrään opetuksessa (Kiviluoto 2003, 35). Jotta musiikki liittyisi leirillä kaikkeen toimintaan, muidenkin kuin kanttorin on otettava siitä vastuuta, koska nykyinen tilanne Lapuan hiippakunnassa on se, että vain kolmannes kanttoreista on paikalla koko rippikoululeirin. Luultavasti kyse on osittain pakkotilanteesta, osittain asenteista, mutta on surullista, ettei kanttorin töitä voida järjestää seurakunnassa niin, että hän voisi olla leirillä alusta loppuun. Suurin osa rippikouluohjaajista toki tuntee vastuuta musiikkikasvatuksen toteuttamisesta rippikoulussa, mutta ohjaajien yhteistyö sen osalta toteutuu seurakunnissa hyvin vaihtelevasti.

Rippikoulussa musiikkia pidetään lähes aina omana erillisenä oppiaineenaan. Jos musiikki onkin laulun, soiton ja musiikkikuuntelun muodossa kohtalaisen helppo saada rippikoulussa liittymään spontaanistikin melkein kaikkeen, niin musiikinopetuksen aiheiden liittäminen luontevasti muuhun opetukseen aiheuttaa jo päänvaivaa. Jumalanpalvelusteeman osalta papit ja kanttorit kyllä tekevät yhteistyötä, mutta mihin saataisiin ujutettua virsikirja, gospel ja kuoromusiikki muutenkin kuin laulu- tai kuuntelukokemuksena? Kun muistetaan, että monetkaan papit ja nuorisotyönohjaajat eivät tiedä, mitä musiikista sanotaan rippikoulusuunnitelmassa, ja että kanttorit eivät välttämättä tunne sen paremmin heitä itseään koskevaa musiikin osuutta kuin koko rippikoulusuunnitelmaakaan, ei liene ihme, ettei yhteisiä opetuskokonaisuuksia tahdo syntyä. Musiikinopetuksen aiheiden liittäminen muuhun rippikouluopetukseen edellyttää paitsi mielikuvitusta, mutkatonta henkilökemiala ja kanttorien läsnäoloa leirillä myös kaik-

kien ohjaajien tietoisuutta siitä, mitä heidän yhteisellä leirillään aiotaan opettaa. Vielä kun otetaan huomioon uuden rippikoulusuunnitelman suurpiirteinen tyyli ilmaista rippikoulun sisältö, on pappien, kanttorien ja nuorisotyöohjaajien jokaisessa seurakunnassa tarpeen koontua saman pöydän ääreen miettimään, millainen tulkinta puitesuunnitelmasta heidän tapauksessaan tehdään – musiikkeineen kaikkineen. Rippikoulun yhteisen suunnittelun tärkeydestä ei päästä mihinkään (vrt. Tuukkanen 2001, 54).

Eräs ryhmä, jolla voisi olla paljon annettavaa rippikoulun musiikkikasvatukselle, ovat isokset. Heitä en huomionut kyselyssäni, mutta arvelen, että heistä monikaan ei ole tietoinen siitä, millainen rooli musiikilla pitäisi rippikoulun kokonaisuudessa olla. Isoskoulutukseen voitaisiin hyvin liittää vaikkapa kanttorin pitämä opetustuokio siitä, miten isokset voisivat olla toteuttamassa musiikkikasvatusta leirillä. Luovilta nuorilta voisi tulla sellaisiakin ideoita, joita ohjaajat eivät ole itse tulleet ajatelleeksikaan! Isoskoulutuksessa voitaisiin myös kouluttaa musiikkia harrastavista nuorista leirimuusikoita, jotka pystyisivät johtamaan yhteislaulua ja soittamaan leirijumalanpalveluksia (vrt. Kallinen, Liljendahl, Paananen & Tuovinen 2001, 83). Tällaiseen käytäntöön on päädytty mm. Kurikan seurakunnassa, koska kanttorilla ei ole mahdollisuutta olla leirillä alusta loppuun asti ja kuitenkin seurakunnassa pidetään tärkeänä sitä, että muusikko on leirin täysivaltainen, aikuinen jäsen. Kanttori Maarit Rautasen mukaan leirimuusikot ovat eri alojen opiskelijoita, mutta heitä yhdistää vahva muusikkous ja pitkä kokemus seurakunnan leireistä. Kanttori valmentaa leirimuusikkoa tehtäväänsä tämän valmiuksien mukaan. Rippikoulutuntien sisällöstä keskustellaan etukäteen ja kanttori antaa materiaalia niitä varten. Yleensä leirimuusikko pitää yhden oppitunnin päivässä, säästää leirijumalanpalvelukset ja muut yhteiset ohjelmahetket sekä kokoaa rippikoululaisista mahdollisuuksien mukaan soitin- ja lauluryhmiä. (Rautanen 2007.)

Musiikki on tärkeää lähes kaikille kyselyyn vastanneille rippikouluohjaajille ja he ovat yksimielisiä siitä, että musiikilla pitäisi olla rippikoulussa tärkeä asema. Musiikki kuitenkin liittyy joissakin seurakunnissa paremmin kaikkeen rippikoulun toimintaan kuin toisissa. Se, että ohjaaja pitää musiikkia tärkeänä, ei välttämättä näy hänen toimintatavoissaan eikä musiikin käyttö omassa työssä tunnu luontevalta. Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelma puolustaa musiikin arvoa rippikoulussa samoin kuin musiikkia puolustetaan koko luterilaisessa kirkossa. Musiikin monikerroksisesta vaikutuksesta huolimatta se on mielestäni rippikoulussa pohjimmiltaan kuitenkin vain keino muiden joukossa, kun yritetään tehdä kristinuskon perus-

asioita ja kristillistä ajattelutapaa nuorille tutuksi. Miksi sitä pitäisi väkisin yrittää käyttää, ellei ohjaaja itse koe musiikin auttavan jonkin asian ymmärtämistä? Kalvosulkeisia enemmän tunnetasolla toimivia, luovia toimintatapoja löytyy kyllä vaikkapa teatterin ja kuvataiteenkin piiristä. Itse en olisi niinkään huolissani siitä, onko musiikkia vai ei, vaan siitä, tulevatko nuoret kohdatuiksi ja kuulluiksi vai eivät. Hyväksyntä, keskustelu ja lempeä ohjaus kristilliseen tai ainakin itsenäiseen ajatteluun saattavat johtaa jopa siihen, että nuori toteaa kirkon edustajan olevan kiinnostunut hänen ajatuksistaan. Olisiko kirkolla tarjota hänelle jotakin?

8.2 Työskentelytapojen muodonmuutos

Rippikouluopetuksen kokonaismäärä on 80 tuntia. Kun siitä vähennetään ennen leirijaksoa toteutettavat seurakuntayhteyteen liittyvät 8–16 tuntia, jää vielä 64–72 tuntia. Kun tuo tuntimäärä jaetaan kahdeksalle leiripäivälle, se tarkoittaa 8–9 tuntia opetusta päivässä. Jos moisen ottaa tosissaan, on rippikouluohjaajien organisointikyky koetuksella, kun mietitään, miten aika riittää leirillä muuhunkin kuin opiskeluun. Toteutetaanko rippikoulusuunnitelmaa niin tarkasti kuin mahdollista pitämällä tilanne hallinnassa tavalla, jonka olemme koulussa oppineet? Niin paljon kuin itseäni ärsyttää kaavoihin kangistuminen ja tiukka oppituntiajattelu, niin on myönnettävä, että selkeä kaava rippikoululeirin pitämisestä takaa sen, että rippikoulusuunnitelman edellyttämät asiat tulevat käsitellyksi. Entä jos rippikoulusuunnitelmasta hankkiuduttaisiin eroon jo ensimmäisenä leiri-iltana ja vietettäisiin rippikoulun yleistavoite mielessä pitäen viikko kiireetöntä laatuaikaa nuorten kanssa? Mitä rippikoulutyö on, jos se irrotetaan kaikista kaavoista? Joustavia aikatauluja, vaihtelevia työympäristöjä, monipuolisia toimintatapoja? Aitoa kohtaamista?

Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä perinteinen oppituntiajattelu on ainakin musiikin osalta edelleen voimissaan. Oppitunti-sana ei ole suosiossa tämän hetken rippikoulutyössä, mutta mielestäni sillä ei ole suurta merkitystä, mitä termiä nuorten tiedon lisäämiseen ja oman ajattelun kehittämiseen tähtäävästä ohjatusta ajanjaksosta käytetään. Enemmänkin opetuksen työtavat ovat asioita, joihin kiinnittäisin huomiota. Rippikoulussa pyritään yhä enemmän elämyksellisyyteen ja siihen, että asiat eivät olisi ulkoa opittuja vaan omakohtaisesti koettuja. Vaikkapa Jumalaa Luojana voidaan teoriassa pohtia yhtä hyvin luokassa kalvoja kirjoitellen tai lähimaastossa retkeillen ja Luojan tekoja ihmetellen. Samoin virsikirjaa voi-

daan käsitellä luennoimalla sen monisatavuotisesta historiasta tai laulamalla ja soittamalla yhdessä eri aikakausiin liittyviä virsiä. Jokaisen rippikouluohjaajan on itse ratkaistava, millainen toimintatapa johtaa parhaiten hänen toivomaansa tulokseen.

Mitä yhteistä on uruilla, kuoromusiikilla, kirkollisilla toimituksilla tai virsikirjalla ja 15-vuotiaalla nuorella? Yleensä ei mitään. Siitä huolimatta rippikoulussa pitäisi käsitellä nuorten kanssa näitäkin luterilaisen kirkon ilmiöitä. Haaste on siinä, miten musiikinopetuksen aiheet osattaisiin tarjoilla niin, että nuoret kiinnostuisivat niistä. Mielestäni on ensiarvoisen tärkeää, että kanttori pystyy ensiksikin perustelemaan itselleen, miksi nuorten kuuluu oppia asiat, joita hän aikoo rippikoulussa opettaa. Kun hän on itse motivoitunut opettamaan, on nuorten mukaan saaminen helpompaa kuin silloin, kun kukaan ei oikein tiedä, miksi vaikkapa kuoromusiikkiin paneutuminen on tarpeellista. Rippikoulusuunnitelman mukaan musiikinopetuksen lähtökohtana pitäisi pitää oman seurakunnan musiikkitoimintaa ja nuoria itseään. Miettiesään kyselyssä rippikoulun tärkeimpiä asioita kanttorit eivät kuitenkaan nostaneet listan kärkipäähän nuoria, vaikka musiikki sieltä kyllä löytyi. Vaikka kysymykseen ei ole oikeita eikä väärä vastauksia, on kuitenkin odotettavissa, että uruille ja kuoroille ei heru ymmärrystä, ellei kohdeyleisöä oteta huomioon!

Opetuksessa on yleensä helppo lähteä liikkeelle siitä, mikä on rippikoululaisille tutuinta. Ehkä moni kanttori selvitteleekin opetuksen alussa nuorten suhdetta musiikkiin, mutta heille ei kuitenkaan ole ollenkaan itsestään selvää huomioida nuorten aikaisempaa tietopohjaa tai selvittää, mitä peruskoulun musiikinopetuksessa käsitellään. Rippikoululaisten kannalta taas olisi järkevää, että rippikoulun sisältämä musiikinopetus jäsenyisi mahdollisimman hyvin siihen, mitä he ovat koulussa oppineet. Hengellistä musiikkia on helppo peilata vaikkapa historian näkökulmasta siihen, mitä maallisen musiikin piirissä on tapahtunut, ja sitä kautta rippikoululaiset voisivat pystyä luomaan siltoja koulussa ja rippikoulussa oppimiensa asioiden välille.

Tyyliltään gospel on hengellisen musiikin kentässä lähimpänä sitä, mitä suurin osa nuorista kuuntelee. Eikö sen käsitteleminen olisi siis hyvä sijoittaa musiikin opetusjakson ja koko rippikoululeirin alkupuolelle? Nuorille musiikin tyyli olisi tuttu ja ymmärrettävä, vaikka sanat vaatisivatkin sulattelua. Gospel eli ns. hengellinen nuorisomusiikki on kuitenkin mahdollisimman kaukana siitä, mitä suurin osa kanttorikunnasta ymmärtää. Moni kanttori ei ole ol-

lenkaan kotonaan gospelmaastossa, mikä tekee siitä aloittamisen vaikeaksi, sillä olisihan mukava puhua asioista, joista itse tietää. Mikä siis neuvoksi? Joissakin seurakunnissa vastuu gospelmusiikista lepää nuorisotyönohjaajan harteilla. Rippikoulusuunnitelmassa ei toki mainita, mitä gospelista pitäisi itse asiassa opettaa. Onko sen tarkoitus olla tiedon ja kuuntelukemusten kartuttamista vai yhdessä soittamista ja laulamista? On ajattelematonta, jos gospelia ei käsitellä rippikoulussa ollenkaan, sillä haluttiin tai ei, se on rippikoulun musiikin sisällössä se aihe, johon nuori todennäköisimmin tarttuu, jos on tarttuakseen.

Olellainen asia nuorten motivoimisen kannalta on vaihtelevien työtapojen ja -ympäristöjen käyttö. Perinteisessä muodossaan rippikoulun musiikinopetus lienee jonkinlaisessa luokahuoneessa tapahtuvaa laulamista, musiikinkuuntelua, luennointia ja kalvojen kopiointia. Eri-alaisten työympäristöjen hyödyntäminen ei tutkimuksestani selviä, mutta edellä mainittujen työtapojen lisäksi myös rippikoululaisia aktivoivat keskustelut ja ryhmätyöt ovat nousseet suosituiksi. Sen sijaan musiikkiliikunnan ja laululeikkien osuus musiikinopetuksessa on vähäinen, vaikka rippikoululeirien iltaohjelmissa niillä onkin kiistaton osansa. Kirkon piirissä tanssimisen hyväksyminen herättää hyvin erilaisia mielipiteitä ja siksi on ymmärrettävää, ettei sitä välttämättä uskalleta käyttää työtapana opetuksessa. Musiikkiliikunnan piiriin kuuluu kuitenkin neutraalimpaakin sisältöä, esimerkiksi kehorytmiikkaa ('body percussion'), joka on monin paikoin suuressa suosiossa koulumaailmassa. Omaa kehoa käyttäen tuotetulla rytmipunosella voisi hyvin herätellä rippikouluryhmääkin, varsinkin jos soittimia ei ole liiemmin käytettävissä.

Musiikinopetuksen työtapoja miettiessä kannattaa muistaa erilaiset oppimistavat. Yksi muistaa parhaiten kuulemansa, toinen näkemänsä, kolmas itse tekemänsä. Unohtaa ei sovi myöskään seurakunnan musiikkikasvatuksen pyrkimystä eri tavoin ilmenevän musikaalisuuden tukemiseen; vastaanottavaa musikaalisuutta ei välttämättä tueta samalla tavalla kuin luovaa (vrt. Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 10). Myös rippikoulun yleistavoite on niin laaja, että sitä on varaa tukea useammallakin konstilla. Laulamista on rippikoulussa paljon, mutta rippikoulun musiikkikasvatustyön haaste on monipuolisten työtapojen käyttö. Niiden kannalta rippikoulutyön moniammatillisuus on lahja rippikoululle, vaikka se johtaakin ohjaajat usein törmäyskurssille asioiden erilaisen arvojärjestyksen takia. Se, että eri ammattiryhmien edustajat korostavat rippikoulutyössä eri asioita, tuo väistämättä mukanaan myös monipuolisuutta työhön ja toimintatapoihin.

8.3 Rippikouluohjaajien koulutuksen kehittäminen

Tutkimukseni perusteella voidaan sanoa, että kaikkien hengellisten alojen koulutus kaipaa lisää rippikoulua. Kyselyyn vastanneet rippikouluohjaajat pitivät valmiuksiaan rippikoulutyöhön hyvinä, mutta siitä, voiko asiasta kiittää koulutusta, on monenlaisia mielipiteitä. Kaikista papeista ja kanttoreista reipas kolmannes on jokseenkin eri mieltä siitä, että heidän koulutuksensa antoi heille hyvät valmiudet rippikouluohjaajana toimimiseen. Rippikouluja voi kuitenkin tulla työelämässä vastaan jopa 40 vuoden ajan. Pappien ja kanttorien työtä varmasti helpottaisi se, että omissa ohjaajantaidoissa olisi perusta, johon voisi luottaa. En kysynyt, millaisia valmiuksia heidän mielestään rippikoulutyössä tarvitaan, mutta itse ajattelen niiden liittyvän lähinnä opettavan asian hallintaan, pedagogiseen osaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin.

Kyselyyni vastannut Jyväskylän kaupunkiseurakunnan nuorisomuusikko Anne Federley on tutkimuksessani poikkeustapaus, sillä hänellä ei ole hengellisen alan koulutusta. Sen sijaan hän on luokan- ja musiikinopettaja. Federleyn vastuulla on seurakunnan "musaripari" ja lisäksi hän vierailee tarvittaessa muilla rippikoululeireillä. Hän kokee opettajankoulutuksen antaneen hänelle hyvät pedagogiset valmiudet rippikoulutyöhön, koska tilanteena rippikouluryhmän kohtaaminen on sitä, mitä on saanut harjoitella opetusharjoittelussa ja opettajan työssä. "Opetuksen suunnittelu ja tunnin kulun jäsentäminen, erilaisten työtapojen käyttö sekä opetuksen arviointi ovat opettajankoulutuksesta tuttuja asioita. Koen opettajankoulutuksen antaneen myös keinoja motivointiin, työrauhan säilyttämiseen ja hyvän ryhmäilmaston luomiseen." Toisaalta hänen peruskoulutuksensa ei anna apua rippikoulun hengelliseen puoleen. Federley toteaa, että joka tapauksessa hengelliset asiat ovat niin herkkiä ja henkilökohtaisia, että on tärkeää miettiä, miten niitä käsitellään. (Federley 2007.)

Tutkimukseni perusteella määräisin ensiavuksi kaikille rippikouluohjaajille perusopintojen eli 25 opintopisteen verran pedagogisia opintoja, joissa käsiteltäisiin oppimisen lainalaisuuksia. Miten opitaan ja miten ei opita? Miten opetetaan, kun samassa ryhmässä on kaikkia oppimishäiriöisistä kymppin oppilaisiin? Mitä kannattaa huomioida, kun supisuomalaiseen rippikouluun tupsahtaa maahanmuuttaja? Mitä keinoja rippikoulussa voi käyttää työrauhan turvaamiseksi? Rippikoulu ei tietenkään ole ainoa asia millään kirkollisella työalalla. Kanttorin opetustyöhön kuuluu kuitenkin sen lisäksi esimerkiksi kuorojen ohjaamista, pappien taas voidaan katsoa opettavan joka jumalanpalveluksessa ja hartaudessa. Työkenttä on kirkollisella alalla

avara eikä koulutuksessakaan siis pidä tinkiä monipuolisuudesta. Itse sekä musiikkikasvatusta että kirkkomusiikkia opiskelleena katson kuitenkin, että pedagogisista opinnoista ei kanttorin työssä ole minkäänlaista haittaa – päinvastoin.

Toisaalta voidaan miettiä, onko rippikoulun ylipäänsä kuuluttava kaikkien pappien ja kanttorien työhön. Jos ohjaajalla ei ole taitoa opettaa, se ei palvele oppimassa olevia rippikoululaisia millään tavalla. Kanttoreiden koulutuksessa erikoistuminen voisi joissakin tapauksissa olla järkevää, koska työnkuva on niin laaja. Ei ole inhimillisesti mahdollista olla yhtä aikaa diplomitason laulaja, lyömätön pedagogi, innostava bändiohjaaja, luova ja persoonallinen sovittaja ja huippu-urkuri. Erikoistuminen palvelisi kuitenkin vain suuria seurakuntia, joiden palkkalisloilla on monta kanttoria. Pienten seurakuntien kohdalla on mietittävä, millainen kanttori on yleisen seurakuntatyön kannalta tärkeä – tuskin pelkkä sankarisopraano tai ilmaisuvoimainen kuoronjohtaja? Nähdäkseni seurakunnan ainoan kanttorin on edustettava kaikkea vähän: urkuria, laulajaa, bändisoittajaa, opettajaa, kuoronjohtajaa, sovittajaa... Pienen seurakunnan kanttorilla pedagogisten opintojen merkitys korostuu entisestään, koska rippikouluja ja kuoroja ei pääse mitenkään pakoon.

Kirkkomusiikkikoulutus on toki kokenut uudistuksia. Vielä nykyisessä muodossaan se tuntuu kuitenkin laahaavan kaukana siitä, mikä suunta kirkolla, jumalanpalveluksella ja rippikoululla on. Samalla kun tuskailaan sitä, että väki harvenee perinteisissä sunnuntain kello 10 jumalanpalveluksissa, Tuomasmessut ja muut bändisäesteisistä, musiikillisesti populaarimusiikista ponnistavat messut keräävät iltakuudelta kirkot täyteen. Rippikoululaisten ja muiden seurakuntalaisten musiikillisen äidinkielen merkitystä ei pidä vähätellä, jos mielitään pitää kirkko hengissä. Latinakin vaihdettiin kansankieleen jo vuosisatoja sitten! Läheskään kaikki kirkonpenkissä eivät käsitä preludeja ja fuugia, vaikka urkuri soittaisi kuinka taitavasti – mielestäni ei tosin pidä unohtaa niitäkään muutamia, jotka käsittävät. Entä jos samassa jumalanpalveluksessa perinteinen kirkkomusiikki ja uusi, gospelhenkinen kirkkomusiikki löisivät kättä?

Kanttorin on tietenkin vaikea ymmärtää, käyttää ja opettaa gospelia, ellei hän musiikillisesti ymmärrä populaarimusiikkia. Koulutukseen esimerkiksi Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa kuuluu kyllä aimo annos länsimaisen taidemusiikin historiaa, mutta populaarimusiikin historian ei opetus suunnitelmissa katsota kuuluvan kirkkomusiikin opiskelijoille (Opinto-opas

2006–2007. Koulutusohjelmat ja opinnot. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu). Jotta pystyy ymmärtämään populaarimusiikin keinoin toteutettua hengellistä musiikkia ja tekemään bändisovituksia esimerkiksi konfirmaatiomessua varten, on kuitenkin välttämätöntä tuntea populaarimusiikin tyyliä. Koulutuksessa niitä voitaisiin tietysti käsitellä myös gospelmusiikin näkökulmasta. Bändisovitusten tekeminen edellyttää myös bändisoitinten kuten kitaran, basson, rumpujen ja muiden lyömäsoitinten tuntemista. Sitä edellyttää myös yhteisen soittamisen järjestäminen rippikoulussa. Rippikoulusuunnitelma kannustaa yhteiseen musisointiin, mutta soittotuokioiden järjestäminen on vaikeaa kaikille rippikouluohjaajille – myös musiikin ammattilaisille. Sellaista on vaikea opettaa, josta ei itse tiedä, joten kirkkomuusikoiden koulutuksessa olisi syytä huomioida nykyistä paremmin myös yhteissoitto. Bändi- ja lyömäsoittimet tulevat tutuksi, kun niitä soittaa, mutta aivan hetkessä niiden käytöstä ei vielä tule luontevaa. Kenties seurakunnillekin alkaisi ilmaantua rippikoulutyöhön soveltuvia soittimia, kun niiden käyttämistä osaisi joku neuvoa.

Mietiskellessäni omaa kutsumustani olen pohtinut kanttorin työn pohjimmaista tarkoitusta. Se ei varmaankaan ole musiikista vastaamista seurakunnan tilaisuuksissa, musiikkikasvatustyön hoitamista ja soittimien hoidosta vastaamista (vrt. Kirkkojärjestys 1055/1993, 6. luku, 39 §). Mielestäni kanttorin työn tarkoitus on ensisijaisesti sama kuin rippikoulunkin: auttaa ihmisiä vahvistumaan uskossaan Jumalaan. Siihen ei erityisemmin tarvita urkuja, kuoroja, bändejä, ei välttämättä edes musiikkia. Silti siihen saatetaan tarvita kaikkia näitä ja paljon enemmänkin, ennen muuta rohkeutta kohdata ihmiset ja heidän ajatuksensa. Kanttori on seurakunnassa palvelemissa ennen kaikkea juuri niillä lahjoilla, jotka hänellä on. Osa niistä on synnynnäisiä luonteenpiirteitä, mutta jotta kaikki erityistaitonsa voi ylipäänsä löytää, kannattaa koulutuksessa panostaa monipuolisuuteen eikä suinkaan urauttaa alusta asti vain urkujensoittoon, lauluun ja kuoronjohtoon.

8.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuudella eli reliiäbeliudella tarkoitetaan sen toistettavuutta ja kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen pätevyys eli validius puolestaan selviää arvioimalla, mittaako tutkimus sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Pätevyys saattaa kärsiä esimerkik-

si siitä, että vastaajat käsittävät joitakin kysymyksiä eri tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. (Hirsjärvi ym. 1997, 216–217.) Näin ollen myös se, että eri vastaajat käsittävät jonkin kysymyksessä esiintyvän sanan toisistaan poikkeavalla tavalla, johtaa tutkimustuloksen vääristymiseen. Omassa kyselylomakkeessani monenlaisia tulkintoja synnyttänyt sana oli ainakin "musiikinopetus", jonka merkitys ei ollut vastaajille ollenkaan niin selvä kuin kuvittelin. Tutkimuksessani termit "musiikki", "musiikkikasvatus" ja "musiikinopetus" olisi siis pitänyt selittää jo kyselylomakkeessa.

Omassa rippikoulututkimuksessani olennaista on tiettyjen ammattiryhmien suhtautuminen rippikoulun musiikkiin liittyviin kysymyksiin. Olen pitäytynyt prosentuaalisessa analyysissä vastaajaryhmittäin, koska jo analyysin alkuvaiheessa ilmeni, että kyselyyn vastanneet rippikouluohjaajat ovat taustaltaan hyvin erilaisia jo sen suhteen, onko vastaajalla koulutusta ja kokemusta rippikoulun musiikkityöstä. Työkalunani on ollut taulukko-ohjelma Excel; toisaalta jonkin tilastointiohjelman käyttäminen olisi varmasti avannut uusia, ehkä syvällisempiäkin näkökulmia tuloksiin.

Kirjoittamaani tutkimusraporttia seuraten tämä rippikouluun liittyvä pro gradu -tutkimus voisi olla toistettavissa vaikkapa jossakin toisessa hiippakunnassa. Rippikoulu kehittyy tietenkin koko ajan ja siten tutkimustulokset ovat sidottuja siihen aikaan, jolloin tutkimus toteutettiin. Uskon kuitenkin, että jos vastaava tutkimus toteutettaisiin Lapuan hiippakunnassa nyt, koko vastaajajoukon keskiarvot olisivat hyvin samankaltaisia kuin ne ovat tässä talvella 2005–2006 tehdyssä tutkimuksessa. Suhtautuminen musiikkiin ja musiikinopetukseen tuskin on tässä ajassa muuttunut, eivätkä esimerkiksi rippikouluohjaajien yhteistyöhön liittyvät keskiarvot varmaankaan vaihdu kovin nopeasti. Tutkimusta toistettaessa suuria heilahduksia ei välttämättä tulisi pappien, nuorisotyönohjaajien ja kanttorien ryhmissäkään, mutta tietenkin riski siihen on suurempi, kun otos pienenee. Tässä tutkimuksessahan olen loppujen lopuksi itse valinnut vain kysymykset ja tutkittavan alueen. Kyselyt vastaanottaneilla kirkkoherroilla oli valta valita, kenelle he antavat tehtäväksi kyselylomakkeen täyttämisen. Vastaustulos muuttuisi, jos useampi kyselyn vastaanottava kirkkoherra päättäisikin antaa sen vaikkapa kanttorin täytettäväksi – nyhän papit ovat suurin vastaajaryhmä.

Aloitin tutkimukseni täysin tietämättömänä siitä, millaista rippikoulutyö muualla kuin ainoassa tuntemassani Lapuan hiippakunnan seurakunnassa on. Luettuani muutamia vastauksia ky-

selyyni totesin, että rippikoulutyön käytännöt vaihtelevat, mutta jostakin syystä paperinmaku pysyy. Oliko suurten oivallusten puutteeseen synnä vastaajien mielikuvituksettomuus vai tutkija ja kyselylomake? Ennen tutkimukseen ryhtymistä toivoin saavani luovia vinkkejä varsinkin musiikinopetuksen työtapoihin, mutta tuloksia analysoidessani tajusin, etten antanut kyselyssäni sellaisille juurikaan tilaa. Harvoin kukaan käyttää työtapana "muuta, mitä".

Tutkimuksen pätevyteen liittyen lomakkeen kysymysten olisi pitänyt olla täsmällisempiä, jotta olisin saanut täsmällisempiä vastauksia. Toisaalta silloin olisin itse joutunut tulkitsemaan rippikoulusuunnitelmaa pidemmälle kuin nyt, mikä taas olisi vienyt tutkimusta hyvin subjektiiviseen suuntaan – enhän välttämättä olisi tulkinnut suunnitelman sisältöä oikein. Olen itse lukenut uutta rippikoulusuunnitelmaa kolme vuotta, ja vielä aivan viime kuukausina olen oivaltanut sen sisällöstä uusia asioita. Ne olisi ollut hyvä tiedostaa jo kyselylomaketta laatiessa, jotta olisi ylipäänsä ollut mahdollista tehdä sellaisia kysymyksiä, joilla voisi mitata paremmin vaikkapa musiikin läpäisyperiaatteen toteutumista rippikoulussa. Toisaalta kyselylomake on laadittu hyvin pitkälti Elämä – usko – rukous -rippikoulusuunnitelman sanamuodoilla. Ellen itse kykene tyystin ymmärtämään suunnitelmaa, miten vastaajat ymmärtäisivät, varsinkaan kun kaikki eivät ole uutta rippikoulusuunnitelmaa nähneetkään?

Vasta tulosten raportoinnin aikana ilmeni, että kyselylomakkeessa kannattaisi suosia monivaihtovaihtoehtoja mieluummin kuin mielipidettä mittaavia väitteitä. Samaa tai eri mieltä olemista mittaavissa väitteissä vastaajat ovat taipuvaisia vastaamaan siten kuin odotetaan – siten kuin on sosiaalisesti suotavaa. (Hirsjärvi ym. 1997, 192.) Omassa tutkimuksessani rippikoulusuunnitelmasta poimitut musiikin yleistä roolia koskevat väittämät ovat mielestäni sellaisia, että niiden kanssa on helppo olla samaa mieltä, esimerkiksi "musiikin vaikutus rippikoululeirien ilmapiiriin on merkittävä". Halusin silti tarkistaa, missä määrin vastaajat allekirjoittavat ne. Tietenkin sosiaalisella suotavuudella voi olla vaikutusta vastausten positiiviseen linjaan.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 192) neuvovat myös tarjoamaan mielipideväittämiin vaihtoehdon "ei mielipidettä", koska ihmisten on huomattu vastaavan, vaikka heillä ei olisiakaan käsitystä asiasta. Omassa kyselyssäni asteikko 1–4 käsitti vain vaihtoehdot "täysin samaa mieltä", "jokseenkin samaa mieltä", "jokseenkin eri mieltä" ja "täysin eri mieltä". Itse ajattelin niin, että ellei rippikouluohjaajilla vastaamiseen mennessä ole minkäänlaista mielipidettä jostakin asiasta, niin heidän olisi korkea aika miettiä sellaista. Tutkielmaseminaarissa

oltiin samaa mieltä. En toki kuvittele, että vastaaja olisi päiväkausia pohtinut kantaansa johonkin kyselyssä esiintyneeseen väitteeseen, josta hänellä ei ole mielipidettä. On siis täysin mahdollista, että jotkin vastaukset ovat hätiköityjä ja vääristävät siksi tutkimustuloksia – luultavasti sosiaalisen suotavuuden suuntaan.

Vaikka olisikin niin, että vastaajat olisivat vastanneet positiivisempaan sävyyn kuin itse asiassa tarkoittivat, niin kyseenalaistava asenteeni on voinut johtaa paremminkin tulosten negatiiviseen tulkintaan. Tietysti pyrin huolellisuuteen ja asioiden tarkistuksiin koodatessani vastauksia Excel-taulukoksi. Epäilysten hetkellä tarkistin alkuperäisiä vastauksia. Tuloksia etsiessä yritin olla mahdollisimman objektiivinen, vaikka monet asiat herättivät välitöntä halua kommentointiin – toki pohdintaluku syntyikin pitkälti samaan aikaan tulosten purkamisen kanssa. Vaikka tutkimuksen luotettavuus on monien vaihtelevien osien summa, olen kuitenkin sitä mieltä, että tutkimukseni kertoo suhteellisen luotettavasti suurista linjoista rippikoulun musiikkikasvatuksessa Lapuan hiippakunnassa. Tulosten yksityiskohtiin, joissa tarkastellaan vain pientä osaa koko vastaajajoukosta, voisi tutkimusta toistettaessa tulla muutoksia. Vaikka tutkimuksessa ovat edustettuina kaikki Lapuan hiippakunnan rovastikunnat, tuloksia ei voi kuitenkaan pitää yleistettävänä vaan suuntaa-antavina, erityisesti silloin, kun niitä sovelletaan muihin hiippakuntiin.

9 PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miten Elämä – usko – rukous -rippikoulu-suunnitelma 2001:n mukainen musiikkikasvatus toteutui Lapuan hiippakunnassa vuonna 2005 järjestetyillä rippikoululeireillä. Kyselylomakkeilla suoritettu kartoitus tuotti tuloksen, johon oli vaikuttamassa yli puolet alueen seurakunnista. Tarkastelin tutkimuksessa erityisesti musiikin mahdollisuuksia rippikoulun yleistavoitteen tukijana, rippikouluohjaajien roolia musiikkikasvattajana sekä musiikinopetuksen muotoa, sisältöä ja työtapoja.

Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä musiikin voidaan sanoa liittyvän rippikoulu-suunnitelman mukaisesti kaikkeen toimintaan. Aikamme ihminen on tottunut saamaan musiikkiviihteenään play-nappulaa painamalla, mutta siitä huolimatta yhteistä laulamista pidetään rippikoulussa jo traditionkin puolesta itsestäänselvyytenä. Monet muut musiikin osa-alueet, erityisesti musiikkiliikunta ja yhdessä soittaminen, puolestaan kaipaavat herättelyä, jotta musiikkikasvatus tavoittaisi nekin nuoret, joille laulaminen ei ole luontevaa. Rippikouluohjaajien mielestä rippikoulun yleistavoitteen tukeminen musiikin avulla onnistuu parhaiten, kun musiikki kattaa mahdollisimman erilaisia tyyli-suuntia ja käyttötapoja. Heistä suurin osa tuntee vastuuta rippikoulun musiikkikasvatuksesta ja monet papit ja nuorisotyönohjaajat myös käyttävät musiikkia omassa opetuksessaan: musiikin harrastajat tosin selvästi enemmän kuin ne, jotka eivät sitä harrasta. Rippikouluohjaajien yhteistyö toteutuu musiikkikasvatuksen osalta seurakunnissa hyvin vaihtelevasti. Vastuun musiikin käytöstä rippikoulussa pitäisi kuulua koko tiimille, mutta niin ei aina ole. Toisaalta se, mitä musiikista sanotaan rippikoulu-suunnitelmassa, ei ole selvää läheskään kaikille rippikouluohjaajille – edes kanttoreille.

Musiikinopetuksen osalta perinteet ovat rippikoulussa kunniaissa, vaikka rippikoulu-suunnitelma kannustaa yhdistämään musiikinopetusta kaikkeen rippikoulun toimintaan. Musiikkia opetetaan hiippakunnan leireillä yleisesti omana erillisenä aineenaan, eivätkä sen aihepiirit sulaudu rippikoulun muuhun opetukseen juuri muuten kuin jumalanpalvelusopetuksen yhteydessä. Musiikinopetuksen tärkeimmiksi aiheiksi kanttorit kokevat virsikirjan ja jumalanpalvelusmusiikin. Myös gospelmusiikin eli ns. hengellisen nuorisomusiikin käsittelemistä pidetään keskimäärin ottaen tärkeänä, mutta se jakaa mielipiteet äärimmäisyydestä toiseen. Yleisimpiä musiikinopetuksen työtapoja kanttoreilla ovat laulaminen, keskustelut ja musiikinkuuntelu, ja myös ryhmätyöt ja luennot ovat tavallisia opetusmetodeja. Niillä papeilla ja nuorisotyön-

ohjaajilla, jotka hyödyntävät musiikkia omassa opetuksessaan, käytetyimmät tavat ovat laulaminen ja musiikinkuuntelu.

Kartoittavanluonteinen pro gradu -tutkimukseni jättää auki monia kysymyksiä, joihin olisi rippikoulutyön kannalta tärkeää saada vastauksia. Perinpohjaista tutkimusta ansaitsisi esimerkiksi isosten osallistuminen rippikoulun musiikkikasvatukseen sekä se, miten rippikoululaiset itse kokevat musiikkikasvatuksen rippikoulussa. Mahtavatko he olla ollenkaan samoilla linjoilla rippikoulusuunnitelman kanssa? Nykymuotoisen kirkollisten alojen koulutuksen olen todennut tutkimuksessani kaipaavan lisää rippikoulua. Jatkotutkimuksessa olisi tarpeen selvittää, millä tavoin kanttorien, pappien, nuorisotyönohjaajien ja diakoniatyöntekijöiden koulutusta tarkalleen ottaen kannattaisi kehittää, jotta se vastaisi nykyistä paremmin rippikoulutyön tarpeita. Mitä käytännön rippikoulutyöhön tulee, niin erityisen kiinnostavaa olisi mielestäni painiskella musiikinopetuksen ja muun rippikouluopetuksen yhdistämiseen liittyvien kysymysten kanssa. Millaiset yhdistelmät palvelisivat luontevasti sekä musiikillisen että teologisen tietämyksen kartuttamista? Myös musiikinopetuksen irrottaminen luokkatilanteesta johonkin toisenlaiseen oppimisympäristöön vaatisi luovaa pohdiskelua. Onko kirkkotila liian pyhä ollakseen opetuspaikkana esimerkiksi jumalanpalveluksen sisältöä avattaessa?

Rippikoulusuunnitelman väljyyden ansiosta jää pitkälti ohjaajatiimin itsensä mietittäväksi, mitkä asiat viikonmittaisella leirillä ovat syventymisen arvoisia. Musiikkiin liittyy monia luterilaisen kirkon kannalta olennaisia aiheita, mutta niitä kaikkia ei tarvitse käsitellä samalla kaavalla. Esimerkiksi virsikirjaan liittyvällä opetuksella pitäisi olla erilaiset, konkreettisemmat tavoitteet kuin urku- tai kuoromusiikin käsittelyllä. Tuskin kenelläkään on valmista vastausta siihen, miten musiikilla parhaiten autetaan nuorta vahvistumaan rippikoulusuunnitelman mukaisesti uskossa Jumalaan ja kasvamaan rakkaudessa lähimmäiseen ja elämään rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Sitä on jokaisen rippikouluohjaajan mietittävä itse ja valittava työtapansa sen mukaisesti. Musiikki ei rippikoulussa eikä muussakaan seurakuntatyössä ole itsetarkoitus vaan väline.

LÄHTEET

- Aamenesta öylättiin. Kirkon ja uskon sanakirja. (2004). J. Jussila, M. Oinonen, J. Unkuri, O. Vatanen (toim.) Helsinki: Kirjapaja Oy. Viitattu 2.3.2007 <http://www.evl.fi/sanasto>
- Ahonen-Eerikäinen, H. (1998). Kohtaamisia musiikin maailmassa – musiikin terapeuttinen käyttö nuorten tunteiden tulkkina. Teoksessa A. Rissanen (toim.) *Kartalla – rippikoulutyön käsikirja*. Jyväskylä: LK-kirjat, 369–397.
- Anttila, S. & Hietapakka, K. (1999). Musiikki työvälteenä kokonaisvaltaisessa opetuksessa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti, Luokanopettajien aikuiskoulutus. Viitattu 2.3.2007 <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/santtila.pdf>
- Deconchy, J. P. (1964). The Idea of God: Its Emergence between 7 and 16 Years. *Lumen Vitae*.
- Eerola, P.-S. (2007). Raportti Kuopion ja Jyväskylän musiikkikoulutustarjonnasta. Viitattu 17.2.2007 <http://www.jyu.fi/hum/laitokset/musiikki/ajankohtaista/uutiset/musiikkikoulutustarjonta.pdf>
- Federley, A. (2007). Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostiviestinä 5.3.2007.
- Hargreaves, D. J. & North, A. C. (1999). The Functions of Music in Everyday Life: Redefining the Social in Music Psychology. *Psychology of Music*, vol. 27, no 1, 71–83.
- Helve, H. (1997). Nuorten muuttuvat arvot ja maailmankuvat. Teoksessa H. Helve (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. Helsinki: Yliopistopaino, 140–172.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kallinen, E., Liljendahl, T., Paananen, T. & Tuovinen, U. (2001). Malmin malli. Teoksessa M. Pesonen, A. Rissanen, M. Saho, M.-L. Toivanen & U. Tuovinen (toim.) *Rippikouluopas*. Helsinki: Kirkkohallitus/Toiminnallinen osasto, 82–84.
- Ketola, K. (2003). Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa 1600-luvulta nykypäivään. Teoksessa K. Kääriäinen, K. Niemelä & K. Ketola *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhannella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 17–52.
- Kirkkojärjestys (1055/1993). Viitattu 3.2.2007 <http://www.evl.fi/keskushallinto>
- Kiviluoto, S. (2003). Musiikki rippikoulussa – musiikin käyttö ja tehtävät rippikoulussa. Pro gradu. Uskonnonpedagogiikka. Helsingin yliopisto.

- Korhonen, K. (1992). Musiikki leiririppikoulussa oppilaan näkökulmasta. Projektin kirjallinen työ. Sibelius-Akatemian Kuopion koulutusyksikkö, kirkkomusiikin koulutusohjelma.
- Kääriäinen, K. (2004). Arvot ja asenteet. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 32–39.
- Laakso, E. (2003). Nuorisomusiikki. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen & E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 409–416.
- Lapuan hiippakunta. Toimintakertomus 2006. Viitattu 28.2.2007 <http://www.lapuanhiippakunta.fi>
- Lehtovirta, M., Huusari, M., Peltola, L. & Tattari, K. (1997). Kasvurenkaita. Psykologia ja kehityspsykologia. Porvoo: WSOY.
- Lintunen, P. (2003). Seurakunnan musiikkielämä ja sen tavoitteet. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen & E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 419–434.
- Maukonen, J. (2005). Musiikki nuorisotyössä. Teoksessa T. Paananen & H. Tuominen (toim.) *Nuorisotyön käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 156–172.
- Musiikkikasvatus seurakunnassa: Kirkon musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja tavoitteet (1989). Mänttä: Kirjapaja.
- Niemelä, K. (2002). Hyvä rippikoulu. Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus. Sarja A Nro 79. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2003). Uskonnollisuus eri väestöryhmissä. Teoksessa K. Kääriäinen, K. Niemelä & K. Ketola *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 187–220.
- Niemelä, K. (2004a). Suomalaiset uskonnollisten yhdyskuntien jäseninä. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 39–45.
- Niemelä, K. (2004b). Suomalaisten suhde kirkkoon. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 56–61.
- Niemelä, K. (2004c). Suomalaisten uskonnollisuus. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 45–55.

- Niemelä, K. (2004d). Kasvatustyö. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 145–182.
- Niemelä, K. (2004e). Jäsenet. Teoksessa *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 89–103.
- Niemistö, R. (2004). Aikuinen nuorten ryhmän ohjaajana. Teoksessa H. Aaltonen, L. Pruuki & P. Saarainen (toim.) *Rippikoulun käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 69–101.
- Nissinen, M. (2004). Musiikki kirkossa. Teoksessa J. Haapasalo, L. Lauerma, M. Nissinen & P. Suikkanen (toim.) *Kirkkomusiikki*. Helsinki: Edita, 15–19.
- Opinto-opas 2006–2007. Koulutusohjelmat ja opinnot. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.3.2007 <http://ops.piramk.fi/web/ops/ops.nsf/ojpage?OpenPage>
- Oser, F. & Gmünder, P. (1991). Religious judgment: a developmental perspective. Translation of *Der Mensch-Stufen seiner religiösen Entwicklung* made by Norbert F. Hahn. Birmingham (USA): Religious Education Press Inc.
- Piutula, A. (1989). Rippikoulun musiikinopetus: kanttoreiden kokemuksia ja näkemyksiä rippikoulun musiikinopetuksesta. Kirjallinen työ. Sibelius-Akatemian Kuopion koulutusyksikkö, kirkkomusiikin koulutusohjelma.
- Pyhä Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. 3. painos. Helsinki: Suomen piipliaseura.
- Rautanen, M. (2007). Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostiviestinä 29.3.2007.
- Rippikoulusuunnitelma 1980 (1980). Vammala: Kirkon kasvatustieteiden keskus, Suomen kirkon seurakuntatoiminnan keskusliitto.
- Rippikoulusuunnitelma 2001. Elämä – usko – rukous. (2001). Porvoo: Kirkkohallitus, Kirkon kasvatustieteiden keskus.
- Räsänen, A. (2004). Usko itsenäistyvän nuoren elämässä. Teoksessa H. Aaltonen, L. Pruuki & P. Saarainen (toim.) *Rippikoulun käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 103–128.
- Sagulin, M. (2002). Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opiskelijat 2001 ja rippikoulun musiikki. Tutkielma. Sibelius-Akatemian Kuopion koulutusyksikkö, kirkkomusiikin koulutusohjelma.
- Sariola, Y. (2003). Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen & E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13–36.

- Seppälä, J. (1998). Rippikoulun ja konfirmaation kehitys. Teoksessa A. Rissanen (toim.) *Kartalla – rippikoulutyön käsikirja*. Jyväskylä: LK-kirjat, 17–79.
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Hyväksytty kirkolliskokouksen ylimääräisessä istunnossa 13. helmikuuta 1986. Kirkkopalvelut. Suomen kirkon sisälähetysseura.
- Tamm, M. (1988). Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten keskus.
- Tuovinen, U. (2003). Musiikkikasvatus. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen & E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 435–447.
- Tuppurainen, E. (2003). Kirkkomusiikin historia ja nykypäivä. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen & E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 37–59.
- Tuukkanen, T. (2001). Musiikki rippikoulussa. Teoksessa M. Pesonen, A. Rissanen, M. Saho, M.-L. Toivanen & U. Tuovinen (toim.) *Rippikouluopas*. Helsinki: Kirkkohallitus/Toiminnallinen osasto, 52–54.
- Vapaavuori, H. (2005). Pitäjänmuusikko. Selvitys musiikkikasvatukseen painottuvasta kanttorin tutkinnosta ja virasta sekä musiikinopettajan ja kanttorin tehtävien hoitamisesta kunnan ja seurakunnan yhteistyönä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2005:7.
- Vergote, A. (1970). Religionpsychologie. Olten: Walter-Verlag.
- Vuorinen, R. (1998). Minän synty ja kehitys. Ihmisen psyykkinen kehitys yli elämänkaaren. Porvoo: WSOY.

Liite 1: Saatekirje

Jyväskylässä 14.11.2005

Hei!

Olen opintojeni loppuvaiheessa oleva musiikkikasvatuksen opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja samalla opintojeni alkuvaiheessa oleva kirkkomusiikin opiskelija Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta. Teen musiikkikasvatuksen pro gradu -työtä musiikista rippikoulussa, tarkemmin sanoen siitä, miten uusimman rippikoulusuunnitelman (Elämä – usko – rukous: Rippikoulusuunnitelma 2001) mukainen musiikkikasvatus on toteutunut luterilaisten seurakuntien tavallisilla 14-15-vuotiaiden nuorten rippikoululeireillä Lapuan hiippakunnassa vuonna 2005. Tutkimuksessa tarvitsen teidänkin seurakuntanne apua. Pyytäisin teitä välittämään oheiset kyselylomakkeet työntekijöillenne (pappi, kanttori, nuorisotyönohjaaja, diakoniatyöntekijä...), jotka ovat toimineet rippikouluohjaajina kuluvana vuotena, ja palauttamaan lomakkeet minulle oheisessa vastauskuoressa joulukuun 12. päivään mennessä. Tarkoitukseni on saada lopputyö valmiiksi kesän mittaan, joten voitte odottaa kuulevanne tutkimustuloksista viimeistään syksyllä. Kenties niistä on hyötyä oman seurakuntanne rippikoulutyössä!

Kiitos vaivannäöstä. Jos jotakin kysyttävää tai huomautettavaa tulee mieleen, niin yhteystietoni ovat alla. Siunattua adventtiaikaa!

Suvi Luokkakallio
Kangasvuorentie 6 A 19
40320 Jyväskylä

puh.: 040-7372 167
sähköposti: sumaluok@cc.jyu.fi

Liite 2: Kyselylomake**MUSIIKKI LAPUAN HIIPPAKUNNAN RIPPIKOULULEIREILLÄ 2005**

Hei!

Jyväskylässä 14.11.2005

Olen opintojeni loppuvaiheessa oleva musiikkikasvatuksen opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja samalla opintojeni alkuvaiheessa oleva kirkkomusiikin opiskelija Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta. Teen musiikkikasvatuksen pro gradu –työtä rippikoulusuunnitelma 2001:n mukaisen musiikkikasvatuksen toteutumisesta Lapuan hiippakunnan rippikoululeireillä. Kädessäsi oleva kysely on suunnattu kaikille Lapuan hiippakunnan seurakuntien työntekijöille, jotka ovat toimineet ohjaajina rippikoululeirillä vuoden 2005 aikana. Kaikki vastaavat kyselyn osioihin I, II, III ja IV. Lisäksi muut kuin kanttorit täyttävät osion V ja pelkästään kanttorit osion VI. Toivon saavani kyselylomakkeet takaisin lähettämässäni vastauskuoressa 12. joulukuuta mennessä. Kiitos vaivannäöstäsi!

Suvi Luokkakallio (puh. 040-7372167)

I TAUSTATIEDOT

Seurakunta: _____

Ammatti/työtehtävä: _____

Koulutus: _____

Valmistumisvuosi: _____

Sukupuoli: nainen
 mies

Ikä: alle 30 vuotta
 30-39 vuotta
 40-49 vuotta
 50-59 vuotta
 60 vuotta tai yli

II MUSIIKKI

Ympyröi numero, joka vastaa mielipidettäsi väittämän kohdalla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

1. Musiikki on minulle tärkeää.	1	2	3	4
2. Jokaisessa ihmisessä on musikaalisuutta.	1	2	3	4
3. Musiikki on osa Jumalan luomistyötä.	1	2	3	4
4. Merkitse rastilla musiikkiin liittyvät harrastuksesi.				

- Soittaminen
(soitin: _____)
- Laulaminen
- Musiikin kuuntelu
- Säveltäminen, laulujen tekeminen
- Musiikkiliikunta (esim. tanssi, aerobic)
- Muu musiikkiin liittyvä,
mikä: _____.

Harrastan tällä hetkellä

Olen joskus harrastanut

III RIPPIKOULU

5. Toimin ohjaajana rippikoulussa yleensä:

- kolmella tai useammalla leirillä vuodessa
 yhdellä tai kahdella leirillä vuodessa
 harvemmin kuin kerran vuodessa.

Ympyröi numero, joka vastaa mielipidettäsi väittämän kohdalla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

6. Olen kiinnostunut rippikouluun liittyvistä asioista.	1	2	3	4
7. Koen rippikouluohjaajana toimimisen mielekkäänä.	1	2	3	4
8. Minulla on hyvät valmiudet rippikouluohjaajana toimimiseen.	1	2	3	4
9. Koulutukseni antoi minulle hyvät valmiudet rippikouluohjaajana toimimiseen.	1	2	3	4
10. Rippikoulun ohjaajatiimin yhteistyö toteutuu seurakunnassamme hyvin.	1	2	3	4
11. Rippikoulun ohjaajatiimin yhteistyö musiikkikasvatuksen saralla toteutuu seurakunnassamme hyvin.	1	2	3	4
12. Rippikoulusuunnitelma 2001 (Elämä – usko – rukous) on minulle kokonaisuutena tuttu.	1	2	3	4
13. Rippikoulusuunnitelma 2001:n luku ”Musiikki rippikoulussa” on minulle tuttu.	1	2	3	4
14. Olen osallistunut rippikoulusuunnitelma 2001:tä käsittelevään koulutukseen:				
☐ kyllä				
☐ ei.				

15. Mitkä kolme asiaa rippikoulussa ovat mielestäsi tärkeimpiä? _____

IV MUSIIKKI RIPPIKOULUSSA

Ympyröi numero, joka vastaa mielipidettäsi väittämän kohdalla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

16. Musiikilla on rippikoulussa tärkeä asema	1	2	3	4
17. Musiikilla pitäisi olla rippikoulussa tärkeä asema.	1	2	3	4
18. Musiikki liittyy rippikoululeireillämme kaikkeen toimintaan.	1	2	3	4
19. Tunnen vastuuta musiikin käytöstä rippikoulussa.	1	2	3	4
20. Musiikki voi auttaa nuorta vahvistumaan uskossaan Jumalaan.	1	2	3	4
21. Musiikki voi auttaa nuorta kasvamaan rakkaudessa lähimmäiseen.	1	2	3	4
22. Rukouselämän kannalta musiikki on tärkeää.	1	2	3	4
23. Seurakuntayhteyden kannalta musiikki on tärkeää.	1	2	3	4
24. Musiikki voi auttaa nuorta ymmärtämään uskonasioita ja Raamattua.	1	2	3	4
25. Musiikin vaikutus rippikoululeirin ilmapiiriin on merkittävä.	1	2	3	4
26. Musiikki voi synnyttää vuorovaikutusta ihmisten välille.	1	2	3	4
27. Musiikki vaikuttaa tunteisiin.	1	2	3	4
28. Musiikin kautta voi kokea pyhyttä ja Jumalan läsnäoloa.	1	2	3	4

29. Musiikin kautta voi käsitellä omia elämänskysymyksiään ja tunteitaan. 1 2 3 4
30. Musiikkia opetetaan rippikouluissamme omana oppiaineenaan. 1 2 3 4
31. Musiikinopetuksen aiheita yhdistetään rippikoulun muihin teemoihin. 1 2 3 4
32. Minua kiinnostaa rippikoululaisten musiikkimaku ja heidän suhteensa musiikkiin. 1 2 3 4
33. Rippikouluissamme kuunnellaan yhdessä myös nuorten mielimusiikkia ja keskustellaan siitä. 1 2 3 4
34. Nuorten mielimusiikin tunteminen voi auttaa minua nuorten ymmärtämisessä. 1 2 3 4
35. Rippikoulussa on tärkeää pohtia musiikin merkitystä nuoren elämässä. 1 2 3 4
36. Yhdessä soittaminen ja laulaminen on rippikoulussa tärkeää. 1 2 3 4
37. Rippikouluohjaajana järjestän usein yhteistä laulamista. 1 2 3 4
38. Rippikouluohjaajana järjestän usein yhteistä soittamista. 1 2 3 4
39. Koen yhteisten lauluhetkien järjestämisen rippikoulussa helppona. 1 2 3 4
40. Koen yhteisten soittohetkien järjestämisen rippikoulussa helppona. 1 2 3 4

41. Mikä tekee yhteisten laulu- ja/tai soittohetkien järjestämisestä sinulle helppoa tai vaikeaa? _____

---

42. Millä tavoin olet itse haastanut rippikoululaisia pohtimaan musiikin merkitystä omassa elämässään? _____

---

43. Jos rippikouluissanne yhdistetään musiikinopetusta osaksi muuta opetusta (esim. jumalanpalvelusteema jaetaan teologin ja kanttorin kesken yhteiseksi oppitunniksi), minkä aiheiden yhteydessä niin tehdään? _____

---

44. Missä tilanteissa seurakuntanne rippikouluissa lauletaan yhdessä?

	Päivittäin	Joskus	Ei koskaan
• ennen ateriaa	☐	☐	☐
• aterian jälkeen	☐	☐	☐
• lipunnoston yhteydessä	☐	☐	☐
• lipunlaskun yhteydessä	☐	☐	☐
• kanttorin pitämällä oppitunneilla	☐	☐	☐
• muiden kuin kanttorin pitämällä tunneilla	☐	☐	☐
• leirijumalanpalveluksissa	☐	☐	☐
• iltaohjelmissa	☐	☐	☐
• hartauksissa	☐	☐	☐
• vapaa-ajalla	☐	☐	☐
• muissa tilanteissa,	☐	☐	☐

missä: _____

45. Mitä seurakuntanne rippikouluissa lauletaan ja missä tilanteessa?

virsiä _____

nuortenveisuja (esim. Nuoren seurakunnan veisukirjasta) _____

---

jonkin herätysliikkeen (minkä: _____) lauluja

leikkeihin liittyviä lauluja _____

ei-hengellisiä lauluja _____

muuta (mitä: _____)

46. Tehdäänkö seurakunnassanne rippikoulua varten oma lauluvihko tai –moniste?

kyllä

ei.

47. Pyritäänkö seurakuntanne rippikouluissa harjoittelemaan konfirmaatiolaulu konfirmaatiota varten?

kyllä

ei.

48. Mitkä ovat musiikin tärkeimmät tehtävät rippikoulussa? _____

_____

49. Mikä on musiikinopetuksen tärkein tehtävä rippikoulussa – mitä nuorelle siis pitäisi jäädä siitä mieleen? _____

_____

50. ”Rippikoulun yleistavoitteena on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä.” Millainen musiikin käyttö tukee mielestäsi parhaiten rippikoulun yleistavoitteen saavuttamista?

_____

_____

_____

V MUILLE KUIN KANTTOREILLE

Ympyröi numero, joka vastaa mielipidettäsi väittämän kohdalla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

51. Käytän usein musiikkia opetuksessani rippikoulussa. 1 2 3 4

52. Opetan rippikoulussa nimenomaan musiikkia. 1 2 3 4

53. Käytän musiikkia apuna muiden aiheiden opettamisessa. 1 2 3 4

54. Jos käytät musiikkia opetuksessasi, mitä työtapoja käytät ja missä yhteydessä?

	Usein	Silloin tällöin	Ei koskaan
• laulamista _____	☐	☐	☐
• soittamista _____	☐	☐	☐
• musiikin kuuntelua _____	☐	☐	☐
• musiikkiliikuntaa _____	☐	☐	☐
• laululeikkejä _____	☐	☐	☐
• muuta (mitä: _____)	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐

VI VAIN KANTTOREILLE

55. Montako päivää tai tuntia ehdit yleensä olla läsnä rippileirillä? _____

(Rippileirit kestävät kokonaisuudessaan _____ päivää.)

56. Paljonko aikaa musiikinopetukselle yleensä varataan rippileirillä? _____

57. Mitä aiheita musiikinopetus käsittelee ja kuinka paljon (tunteina tai minuutteina)?

- jumalanpalveluksen musiikki _____
- virsikirja _____
- kirkollisten toimitusten musiikki _____
- kuoromusiikki _____
- urut _____
- oman seurakunnan musiikkitoiminta _____
- kanttorin työ _____
- hengellinen nuorisomusiikki, ns. gospel _____
- muuta, mitä: _____

58. Mitkä ovat mielestäsi rippikoulun musiikinopetuksen tärkeimmät aiheet? Numeroi niin, että 1 vastaa tärkeintä.

☐ jumalanpalveluksen musiikki	☐ urut
☐ virsikirja	☐ oman seurakunnan musiikkitoiminta
☐ kirkollisten toimitusten musiikki	☐ kanttorin työ
☐ kuoromusiikki	☐ hengellinen nuorisomusiikki, ns. gospel
☐ muu, mikä: _____	

59. Mitä työtapoja käytät rippikoulun musiikinopetuksessa ja minkä aiheiden yhteydessä?

	Usein	Silloin tällöin	Ei koskaan
• laulamista _____	☐	☐	☐
• soittamista _____	☐	☐	☐
• musiikin kuuntelua _____	☐	☐	☐
• musiikkiliikuntaa _____	☐	☐	☐
• ryhmitöitä _____	☐	☐	☐
• luennointia _____	☐	☐	☐
• keskusteluja _____	☐	☐	☐
• muistiinpanojen kirjoittamista _____	☐	☐	☐
• leikkejä _____	☐	☐	☐
• muuta (mitä: _____)			
_____	☐	☐	☐

Ympyröi numero, joka vastaa mielipidettäsi väittämän kohdalla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

60. Olen selvillä siitä, mitä koulun musiikinopetuksessa paikkakunnallamme käsitellään.   1   2   3   4

61. Otan ennen opetuksen aloittamista selville, mitä nuoret tietävät aiheesta ennestään.   1   2   3   4